



The AIRE Centre
Advice on Individual Rights in Europe



VRHOVNI SUD CRNE GORE



British Embassy
Podgorica

NASILJE U PORODICI

Pregled međunarodnih standarda
i jurisprudencije Evropskog suda za ljudska prava



Nasilje u porodici

Pregled međunarodnih standarda i jurisprudencije
Evropskog suda za ljudska prava

Urednik

Biljana Braithwaite, menadžerka Programa za Zapadni Balkan AIRE centra

Autori

Nuala Mole, osnivač i viši pravni savjetnik AIRE centra
Ralitsa Peykova, rukovodilac pravnih projekata i konsultant AIRE centra

Posebnu zahvalnost dugujemo

Dušanki Radović, sudiji Vrhovnog suda Crne Gore
Bojani Bandović, savjetnici u Vrhovnom sudu Crne Gore
Will-u Feris-u, pravnom istraživaču AIRE centra
Tihomiru Svilanoviću, istraživaču

© 2019 AIRE centar

Dizajn

Kliker Dizajn, Beograd

Štampa

Copy Center d.o.o.

Jun, 2019. godine

Nasilje u porodici

Pregled međunarodnih standarda
i jurisprudencije Evropskog suda
za ljudska prava

Izdavanje ovog priručnika pomogla je Britanska ambasada u Podgorici.
Stavovi iznijeti u ovom priručniku ne moraju nužno odražavati zvanične
stavove Britanske ambasade u Podgorici.

UVODNA RIJEČ

Poštovane dame i gospodo,

Veliko mi je zadovoljstvo da Vam se obratim u ime AIRE centra (Advice on Individual Rights in Europe), koji je ovaj Priručnik sačinio u saradnji sa Vrhovnim sudom Crne Gore u okviru trogodišnjeg projekta koji sprovodimo u cilju unaprjeđenja primjene međunarodnih standarda u postupcima pred domaćim sudovima. Sprovođenje ovog projekta je podržala britanska Vlada, posredstvom Ambasade Velike Britanije u Podgorici.

Priručnik ima za cilj osnaživanje onih koji se bore protiv porodičnog i rodno zasnovanog nasilja. U njemu se prvenstveno bavimo obavezama države da reaguje na nasilje u porodici. Plod je saradnje međunarodnih i domaćih stručnjaka, a obuhvata brojna važna pitanja koja proističu kako iz pravnih instrumenata, tako i jurisprudencije Evropskog suda za ljudska prava. Ona obuhvataju obavezu države da zakonom zabrani nasilje u porodici i kažnjava učinioce, obavezu sprječavanja nasilja u porodici, obavezu istraživanja pritužbi o nasilju u porodici i gonjenja učinilaca, kao i podrobnije obaveze postupanja u skladu sa Istanbulskom konvencijom.

Nadamo se da će Vam ovaj Priručnik biti od koristi i da će doprinijeti efikasnijoj borbi protiv nasilja u porodici.

Biljana Braithwaite

menadžerka Programa za Zapadni Balkan AIRE centra

UVOD

Dugo vremena je trebalo da nasilje u porodici izađe iz sfere „porodičnog doma” i da se počne tretirati kao problem društvene zajednice, kojem država posvećuje dužnu pažnju i preduzimanjem adekvatnih mjera sprječavanja, suzbijanja, zaštite i represije pokazuje odgovoran odnos prema ovom problemu.

Na međunarodnoj sceni danas postoji niz konvencija o zaštiti od svih vidova nasilja i od nasilja u porodici, kojima je prihvaćeno da nasilje u porodici predstavlja kršenje ljudskih prava i oblik diskriminacije nad ženama.

Međunarodni standardi prepoznaju da je nasilje u porodici jedan od oblika rodno zasnovanog nasilja jer pogađa žene neravnomjerno, ali da i muškarci takođe mogu biti žrtve nasilja u porodici. Ovo nasilje proističe iz nejednakih odnosa moći između žena i muškaraca i njihove rodne neravnopravnosti.

Takođe, prepoznaje se da su i djeca žrtve nasilja u porodici. Slučajevi nasilja u porodici u kojima su uključena djeca naročito su teški, pa se posebna briga treba posvetiti pravu djeteta da odrasta u zdravom porodičnom okruženju, u atmosferi porodične sreće i ljubavi. Porodično nasilje ima nesagledive posljedice po psihički razvoj djece, kako u slučaju kada su djeca direktno oštećena nasiljem, tako i u slučaju kada prisustvuju nasilju, čime postaju indirektno žrtve.

U većini krivičnih zakonodavstva, nasilje u porodici je inkriminisano kao krivično djelo. Crna Gora je ovo krivično djelo prvi put uvela 2002. godine Zakonom o izmjenama i dopunama Krivičnog zakona Republike Crne Gore¹.

Nasilje u porodici je univerzalni problem koji postoji svuda u svijetu, a prisutan je i u Crnoj Gori. Prema podacima iz istraživanja koje je sproveo UNDP u 2017. godini, stoji da je 42% ispitanica u Crnoj Gori izjavilo da je doživjelo nasilje, uglavnom u porodičnom okruženju.²

Crna Gora je potpisnica brojnih međunarodnih dokumenata koji su značajni za oblast borbe protiv nasilja nad ženama, djecom i nasilja u porodici, čijim potvrđivanjem je iskazala snažnu volju za obezbjeđivanjem pune primjene ljudskih prava žena i djevojčica kao neotuđivog, sastavnog i nedjeljivog dijela svih ljudskih prava i osnovnih sloboda.

1 Zakon je objavljen u „Službenom listu RCG”, br. 30/2002, od 26. juna 2002. godine.

2 Studija UNDP-a o nasilju u porodici i nasilju nad ženama, 2017. godina.

Ključni dokument u ovoj oblasti je Konvencija Savjeta Evrope o sprječavanju i suzbijanju nasilja nad ženama i nasilja u porodici (u daljem tekstu : Istanbulska konvencija),³ koja je stupila na snagu u odnosu na Crnu Goru od 1. avgusta 2014. godine. Usvajanjem Istanbulske konvencije Crna Gora je napravila veliki korak u unaprijeđenju zaštite ljudskih prava, a posebno u zaštiti žena i djevojčica od svih vidova nasilja.

Ipak, treba pomenuti i neka ranije donijeta dokumenta međunarodnih organizacija kojima je ostvaren značajan doprinos u postavljanju osnova i standarda za suzbijanje svih oblika diskriminacije nad ženama, kao i za promovisanje principa jednakosti između žena i muškaraca.

Kada je riječ o međunarodnim konvencijama zaključenim pod pokroviteljstvom Ujedinjenih nacija, značajno mjesto zauzima Konvencija UN o eliminaciji svih oblika diskriminacije žena (CEDAW)⁴, a Crna Gora je, pristupajući joj, rekla diskriminaciji žena odlučno „ne” i obavezala se da primjenjuje, svim odgovarajućim mjerama i bez odlaganja, politiku eliminisanja diskriminacije žena. Značajnu dopunu CEDAW Konvenciji predstavljaju Opšte preporuke 19⁵ i 35⁶, koje su pomogle da se osigura priznanje da rodno zasnovano nasilje nad ženama predstavlja oblik diskriminacije žena i da ga treba smatrati ozbiljnim kršenjem ženskih ljudskih prava i koje nalažu obavezu državama članicama da se bore protiv nasilja nad ženama.

Konvencija Ujedinjenih nacija o pravima djeteta⁷ glavni je međunarodni pravni instrument za zaštitu prava djeteta, kojom se države potpisnice obavezuju na preduzimanje svih odgovarajućih zakonskih, upravnih, društvenih i obrazovnih mjera kako bi se dijete zaštitilo od svih oblika fizičkog ili mentalnog nasilja.

3 Zakon o potvrđivanju Konvencije Savjeta Evrope o sprječavanju i suzbijanju nasilja nad ženama i nasilja u porodici, „Službeni list CG – Međunarodni ugovori”, br. 4/2013, od 20. marta 2013. godine.

4 Konvencija je usvojena na Generalnoj skupštini Ujedinjenih nacija u decembru 1979. godine, a stupila je na snagu u septembru 1981. godine, nakon što ju je ratifikovalo dvadeset zemalja. Crna Gora joj je pristupila sukcesorskim postupkom.

5 UN Komitet za eliminaciju svih oblika diskriminacije žena (CEDAW), CEDAW Opšta preporuka br. 19: Nasilje nad ženama, 1992.

6 UN Komitet za eliminaciju svih oblika diskriminacije žena (CEDAW), CEDAW Opšta preporuka br. 35 o rodno zasnovanom nasilju nad ženama, dopuna Opšte preporuke br. 19: 2017. godina.

7 Konvencija o pravima djeteta, usvojena i otvorena za potpisivanje, ratifikaciju i pristupanje Rezolucijom Generalne skupštine 44/25 od 20. novembra 1989. godine, stupila na snagu 2. septembra 1990. godine, u skladu sa članom 49.

Crna Gora je potvrdila i Konvenciju o zaštiti djece od seksualnog iskorišćavanja i zlostavljanja (*Lanzarot konvencija*)⁸, čiji su ciljevi sprječavanje i suzbijanje seksualnog iskorišćavanja i seksualnog zlostavljanja djece i zaštita prava djece kao žrtava tog iskorišćavanja i zlostavljanja.

Treba imati u vidu i dokumenta koja nemaju obavezujuću snagu, ali postavljaju značajne standarde i smjernice za dalje djelovanje na međunarodnom planu, kao što je Deklaracija o ukidanju nasilja nad ženama, koju je Generalna skupština Ujedinjenih nacija usvojila 1993. godine.⁹ Deklaracija je prvi međunarodni dokument koji se bavi nasiljem nad ženama i podstiče države na sve moguće napore kako bi svim raspoloživim sredstvima sprovodile politiku uklanjanja nasilja prema ženama.

Dalji rad i napredak na međunarodnoj sceni obilježilo je usvajanje Pekinške deklaracije i Platforme za akciju¹⁰ 1995. godine u Pekingu, čija je suština u unaprijeđivanju ciljeva jednakosti, razvoja i mira u korist svih žena na svijetu i u interesu cijelog čovječanstva. Ovim dokumentima se potvrđuje predanost principima i ciljevima garantovanim u, između ostalih, ranije pomenutoj CEDAW Konvenciji i Deklaraciji o ukidanju nasilja nad ženama, a vlade iznova iskazuju odlučnost u sprječavanju i uklanjanju svih vrsta nasilja nad ženama i djevojčicama.

Međutim, Istanbulska konvencija, kao prvi pravno obavezujući međunarodni instrument u Evropi koji se odnosi na oblast rodno zasnovanog nasilja, zauzima posebno mjesto u cijelom korpusu međunarodnih izvora koji se bave problemima nasilja nad ženama i porodičnog nasilja. U pitanju je i sveobuhvatan dokument koji čitavom svojom sadržinom (kroz 81 član) postavlja detaljne standarde i zahtjeve državama u oblastima: zakonodavstva, prevencije, mjera pravne i institucionalne zaštite i podrške žrtvama, kao i efikasnog procesuiranja i kažnjavanja počinitelaca.

Ratifikacijom Istanbulske konvencije Crna Gora se obavezala da preduzme neophodne zakonodavne ili druge mjere da sa dužnom pažnjom spriječi, istra-

8 Crna Gora je potpisala Konvenciju 18. juna 2009. godine, ratifikovala 25. novembra 2010. godine, a datum stupanja na snagu je 1. mart 2011. godine.

9 Deklaracija o ukidanju nasilja nad ženama, koja je proglašena Rezolucijom Generalne skupštine 48/104, od 20. decembra 1993.

10 Usvojeni na Četvrtoj svjetskoj konferenciji o ženama, održanoj 1995. godine u Pekingu, na pedesetogodišnjici obilježavanja osnivanja Ujedinjenih naroda.

ži, kazni i obezbijedi reparaciju za djela nasilja obuhvaćena Konvencijom koja učine nedržavni akteri.

Nasilje nad ženama u svrhu Istanbulske konvencije označava „kršenje ljudskih prava i oblik diskriminacije nad ženama i predstavlja sva djela rodno zasnovanog nasilja koja dovode ili mogu da dovedu do fizičke, seksualne, psihičke ili ekonomske povrede ili patnje za žene, obuhvatajući i prijetnje takvim djelima, prinudu ili arbitrarno lišavanje slobode, bilo u javnosti ili u privatnom životu”, dok se nasilje u porodici definiše kao „svako djelo fizičkog, seksualnog, psihičkog ili ekonomskog nasilja do kojeg dođe u porodici ili domaćinstvu odnosno između bivših ili sadašnjih supružnika odnosno partnera, nezavisno od toga da li učinilac dijeli ili je dijelio domaćinstvo sa žrtvom”.

U skladu sa Istanbulskom konvencijom, rodno zasnovano nasilje nad ženama označava „nasilje koje je usmjereno protiv žene zato što je žena, odnosno ono koje nesrazmjerno utiče na žene”.

U cilju djelotvornog monitoringa primjene Konvencije od strane država članica uspostavljen je mehanizam za praćenje, a to je Ekspertska grupa za borbu protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici (u daljem tekstu: GREVIO).

GREVIO Komitet je 15. oktobra 2018. godine objavio prvi Izvještaj za Crnu Goru, nakon završenog prvog (osnovnog) kruga evaluacije primjene Istanbulske konvencije. U pitanju je Izvještaj koji ocjenjuje Konvenciju u cjelini, procjenjujući nivo usklađenosti crnogorskog zakonodavstva i prakse na svim područjima obuhvaćenim Konvencijom. Izvještaj sadrži i preporuke za jačanje primjene Konvencije.

U Izvještaju se ističe ukupni napredak koji su organi u Crnoj Gori ostvarili u izgradnji zakonodavnog, političkog i institucionalnog okvira za sprječavanje i suzbijanje nasilja nad ženama. Veoma afirmativnim je ocijenjeno donošenje važnih zakona, akcionih planova i strategija koje se bave pojedinim oblicima nasilja nad ženama, posebno porodičnim nasiljem. Najistaknutiji primjer je donošenje Zakona o zaštiti od nasilja u porodici¹¹ (u daljem tekstu: ZZNP), koji je centralni propis u crnogorskom pristupu borbi protiv porodičnog nasilja. Zakon uvodi prekršajno djelo porodičnog nasilja sa glavnim ciljem da se zakonodavnim organima omogući djelotvorniji odgovor na nasilje u porodici. Veoma je važno da ovaj zakon po prvi put uvodi hitne mjere zaštite i zabranu prilaska

11 Zakon o zaštiti od nasilja u porodici („Službeni list CG”, br. 46/2010, 40/2011-1).

za hitne slučajeve, kao i druga važna prava za žrtve nasilja u porodici, kao što je pravo na pravnu pomoć. Nove izmjene i dopune Krivičnog zakonika Crne Gore predviđaju kriminalizaciju drugih oblika nasilja nad ženama predviđenih Konvencijom, prije svega proganjanje, genitalno sakaćenje žena i prinudnu sterilizaciju.¹²

Uprkos konstatovanom napretku, GREVIO Komitet smatra da i dalje treba raditi na unaprjeđenju zakonskog okvira, boljoj prevenciji i podizanju svijesti o različitim oblicima nasilja koje trpe žene u Crnoj Gori, jačanju zaštite prava žrtava, boljoj međusektorskoj saradnji u davanju adekvatnog odgovora na nasilje koje se dogodi. Isto tako se ističe potreba za sistemskom i obaveznom inicijalnom obukom za sudije o različitim pojavama nasilja nad ženama, njihovom otkrivanju i uzrocima, kao i sprječavanju sekundarne viktimizacije.

GREVIO snažno ohrabruje crnogorske vlasti da pojačaju napore protiv nasilja nad ženama tako što će osigurati da mjere preduzete u skladu sa Istanbulskom konvencijom rješavaju sve oblike nasilja nad ženama u sveobuhvatnom smislu, uz dužno poštovanje njihove rodne prirode.

U pravnom sistemu Crne Gore, nasilje u porodici inkrimisano je kao krivično djelo u članu 220 KZ CG¹³, kao „grubo nasilje kojim se narušava tjelesni ili duševni integritet članova porodice”, a 2010. godine nacionalni zakonodavni okvir ojačan je donošenjem ZZNP-a, koji predviđa prekršajnu odgovornost članova porodice za nasilje u porodici. ZZNP daje širu definiciju nasilja u porodici, obuhvatajući pod njim „činjenje ili nečinjenje člana porodice kojim se ugrožava fizički, psihički, seksualni ili ekonomski integritet, mentalno zdravlje i spokojstvo drugog člana porodice, bez obzira na mjesto gdje je učinjeno”.

Ta dvostruka inkriminisanost nasilja u porodici u krivičnom i prekršajnom zakonodavstvu dovela je do zabrinutosti GREVIO Komiteta zbog nepostojanja jasnih jedinstvenih kriterijuma koji se dosljedno primjenjuju na razliku između prekršaja i krivičnog djela nasilja u porodici.

Ocjena GREVIO Komiteta je da se najveći broj slučajeva nasilja u porodici rješava u prekršajnom postupku, što dovodi do blažeg kažnjavanja u vidu nov-

12 (Osnovni) Izvještaj GREVIO Komiteta o procjeni zakonodavnih i drugih mjera kojima se primjenjuju odredbe konvencije Savjeta Evrope o sprječavanju i suzbijanju nasilja nad ženama i nasilja u porodici (Istanbulska konvencija).

13 Krivični zakonik Crne Gore („Službeni list RCG”, br. 70/2003, 13/2004 – ispr. i 47/2006 i „Službeni list CG”, br. 40/2008, 25/2010, 32/2011, 64/2011 – dr. zakon, 40/2013, 56/2013 – ispr., 14/2015, 42/2015, 58/2015 – dr. zakon, 44/2017 i 49/2018).

čane kazne i kazne zatvora od najviše 60 dana zatvora. Ističe se i da je blaga kaznena politika crnogorskih sudova u krivičnom postupku, da uslovne osude zauzimaju značajno mjesto u strukturi osuđujućih presuda, pa takve sankcije ne zadovoljavaju uslov odvratanja učinioca od daljeg vršenja nasilja.

Djelotvorna borba protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici zahtijeva ne samo dobro poznavanje međunarodnih standarda već i kontinuirano praćenje prakse ESLJP-a.

Istanbulska konvencija se u svojoj Preambuli prije svega poziva na Evropsku konvenciju za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda, uzimajući u obzir sve veći obim sudske prakse ESLJP-a, koji postavlja značajne standarde u oblasti nasilja nad ženama.

Jasni su stavovi ESLJP-a da je obaveza države da preduzima adekvatne mjere radi sprječavanja nasilja u porodici i rodno zasnovanog nasilja, da zaštiti žrtve nasilja u porodici, da preduzima odgovarajuće mjere prema počiniocima nasilja, jer država može postati odgovorna i nečinjenjem, npr. uslijed propuštanja da preduzme adekvatne mjere da zaštiti žene od porodičnog i od svakog vida rodno zasnovanog nasilja.

ESLJP je do sada raspravljao o raznim aspektima rodno zasnovanog nasilja, a značajno je da je 2009. godine u predmetu *Opuz protiv Turske* prvi put zauzeo stav da je rodno zasnovano nasilje oblik diskriminacije.

Budući da je Crna Gora potpisnica Istanbulske konvencije i drugih međunarodnih ugovora kojima se uspostavlja odgovornost države za privatne akte nasilja i diskriminacije, postoji velika potreba za jačanjem sudske prakse u skladu sa međunarodnim standardima. Ovo posebno imajući u vidu da Ustav Crne Gore propisuje direktnu primjenu međunarodnih standarda i ratifikovanih konvencija ukoliko domaćim propisom neko pitanje nije regulisano ili je drugačije regulisano. Nadalje, Istanbulska konvencija, kao najdalekosežniji međunarodni ugovor o suzbijanju nasilja nad ženama i nasilja u porodici, pruža niz mogućnosti kako bi se obezbijedio adekvatan odgovor pravosuđa na te pojave. To je veoma važno u slučajevima kada država nije spriječila nasilje u porodici koje je dovelo do kršenja prava na život ili do nečovječnog ili ponižavajućeg postupanja.

Iako problem nasilja u porodici nije eksplicitno predviđen EKLJP-om, u praksi ESLJP-a pojavio se značajan broj slučajeva u kojima je utvrđeno da je došlo

do kršenja pojedinih prava Konvencije, a u vezi sa nasiljem u porodici. Na taj način, koristeći standard ESLJP-a koji se u svojim odlukama poziva na stavove drugih međunarodnih tijela, crnogorskim sudovima je omogućeno da primijene moderni koncept tumačenja kada se radi o nasilju u porodici i pravima žena.

Takođe, u postupcima u kojima su uključena djeca, svi nadležni organi moraju poštovati prava djeteta i uvijek imati u vidu princip najboljeg interesa djeteta, a nosioci pravosudnih funkcija moraju biti svjesni i štetnosti uticaja svjedočenja na djecu i uvijek nastojati da svedu mogućnost sekundarne viktimizacije na najmanju moguću mjeru.

Zato ovaj priručnik, prezentovanjem najznačajnijih odluka ESLJP-a iz domena porodičnog i uopšte rodno zasnovanog nasilja, predstavlja putokaz svim profesionalcima ka uspješnom rješavanju ovog problema.

Dušan Radović

sudija Vrhovnog suda Crne Gore

Bojana Bandović

savjetnica u Vrhovnom sudu Crne Gore

Sadržaj

UVODNA RIJEČ	4
UVOD	5
Pregled pravnog okvira kojim se uređuju pozitivne obaveze države vezane za akte nasilja u porodici.....	16
DIO I	17
Obaveze države koje se izvode iz EKLJP-a i ESLJP.....	17
Može li država biti odgovorna za akte koje počini privatno lice?	17
Pregled područja obaveza države	18
Pregled procesnih i materijalnih obaveza	18
Pozitivne materijalne obaveze	19
Područje djelovanja člana 2.....	20
Područje djelovanja člana 3.....	20
Područje djelovanja člana 8.....	21
Obaveza da se zakonom zabrani nasilje u porodici i da se počinioci kazne.....	23
Odredbe krivičnog prava.....	23
Adekvatni pravni okvir.....	23
Što je to 'adekvatni pravni okvir'?.....	23
Građansko-pravne odredbe.....	24
Obaveza da se spriječi nasilje u porodici da bi se zaštitila žrtva.....	24
Što je to 'razumno'?.....	25
Što su preventivne operativne mjere?.....	26
Procesne obaveze.....	27
Obaveza da se izvrši istraga po pritužbama da je došlo do nasilja u porodici.....	27
Djelotvorna istraga.....	27
Kako država treba da sprovede djelotvornu zvaničnu istragu?	28
Obaveza krivičnog gonjenja	30
Može li država da bude odgovorna ukoliko žrtva povuče svoje pritužbe?.....	30
Pravo na djelotvorni pravni lijek po članu 13	32
Nasilje u porodici kao diskriminacija po osnovu pola: član 14.....	33
Djeca.....	35

DIO II	37
Konvencija o sprečavanju i suzbijanju nasilja nad ženama i nasilja u porodici (<i>Istanbulska konvencija</i>).....	37
Obaveze države u tekstu Istanbulske konvencije.....	39
Obaveze države u vezi sa djelotvornom istragom.....	40
Obaveze države po pitanju mjera socijalne pomoći.....	40
Obaveze države vezane za djecu.....	41
DIO III	42
Pregled relevantnih međunarodnih pravnih instrumenata.....	42
Diskriminacija žena.....	42
CEDAW.....	42
Djeca.....	44
Vulnerabilna odrasla lica	45
Zaštitne mjere u građanskim i krivičnim stvarima	46
Zaključak	46
SAŽECI PREDMETA	47
OSMAN PROTIV UJEDINJENOG KRALJEVSTVA.....	48
BRANKO TOMAŠIĆ I OSTALI PROTIV HRVATSKE	56
VALIULIENĖ PROTIV LITVANIJE	59
BEVACQUA I S. PROTIV BUGARSKE.....	62
M. C. PROTIV BUGARSKE.....	67
E. S. I OSTALI PROTIV SLOVAČKE.....	70
KALUCZA PROTIV MAĐARSKE	72
KONTOVÁ protiv SLOVAČKE.....	76
HAJDUOVÁ PROTIV SLOVAČKE	80
Ž. B. PROTIV HRVATSKE.....	83
SANDRA JANKOVIĆ PROTIV HRVATSKE	86
OPUZ PROTIV TURSKE.....	89
EREMIA I OSTALI PROTIV REPUBLIKE MOLDAVIJE.....	94
A. PROTIV HRVATSKE	98
TALPIS PROTIV ITALIJE.....	101
RUMOR PROTIV ITALIJE	106
M. G. PROTIV TURSKE.....	109
O'KEEFFE PROTIV IRSKE	113
Z. I OSTALI PROTIV UJEDINJENOG KRALJEVSTVA	116

SÖDERMANPROTIV ŠVEDSKE.....	120
BĂLŞANPROTIV RUMUNIJE	123
IRENE WILSON PROTIV UJEDINJENOG KRALJEVSTVA.....	126
AIREY PROTIV IRSKE	129
X I Y PROTIV HOLANDIJE.....	132
D. M. D. PROTIV RUMUNIJE.....	134

U tabeli koja slijedi data su značenja različitih skraćenica i akronima koji se koriste u priručniku.

Skraćenica	Značenje
EKLJP	Evropska konvencija o ljudskim pravima
CEDAW	Konvencija o ukidanju svih oblika diskriminacije nad ženama
UNKPD	Konvencija Ujedinjenih nacija o pravima djeteta
ESLJP	Evropski sud za ljudska prava
IK	Istanbulska konvencija
GREVIO	Grupa eksperata za borbu protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici
CEDAW Komitet	Komitet za ukidanje diskriminacije nad ženama
DEVAW	Deklaracija o ukidanju nasilja nad ženama
GC	Generalni komentar UN

Pregled pravnog okvira kojim se uređuju pozitivne obaveze države vezane za akte nasilja u porodici

Ovaj priručnik ima za cilj da pokaže kako se odnos prirode obaveza države i nasilja u porodici razvijao pod uticajem Evropske konvencije za ljudska prava (EKLJP), Konvencije o sprečavanju i suzbijanju nasilja nad ženama i nasilja u porodici (*Istanbulske konvencije*), Konvencije o ukidanju svih oblika diskriminacije žena (CEDAW) i Konvencije Ujedinjenih nacija o pravima djeteta (UNKPD).

Dio I ovog priručnika bavi se sudskom praksom Evropskog suda za ljudska prava (ESLJP) i cilj mu je da predstavi principe koje je utvrdio ESLJP u odnosu na povrede prava definisanih u Konvenciji, a koja su počinila privatna lica.

Djelovi II i III govore o drugim međunarodnim sporazumima, posebno u vezi sa članom 53 EKLJP-a i dužnostima država da ne ograniče i da ne derogiraju svoje obaveze po drugim međunarodnim sporazumima. **Dio II** baviće se Istanbulskom konvencijom, a **Dio III** će se posebno fokusirati na obaveze država po CEDAW-u i UNKPD-u.

Iako ovaj priručnik prepoznaje da i muškarci mogu biti žrtve nasilja u porodici, ovi njegovi dijelovi posebno se bave nasiljem u porodici nad ženama i djecom, zbog nesrazmjerno velikog broja takvih slučajeva.

DIO I

Obaveze države koje se izvode iz EKLJP-a i ESLJP

Može li država biti odgovorna za akte koje počini privatno lice?

Kratak odgovor na ovo pitanje je **ne** – država se ne može *generalno* smatrati odgovornom za akte nasilja privatnih lica; duži odgovor je izričito **da**. Do takve odgovornosti dolazi kada država ne ispunji svoju dužnost da djeluje. Strane ugovornice EKLJP-a imaju odgovornost da zaštite sve u svojoj nadležnosti od akata koja protiv njih počine privatna lica.

Kao takve, države imaju obavezu da čine sljedeće:

- **zabrane** nasilje u porodici, uvođenjem odgovarajućih zakona;
- **sprečavaju** nanošenje nasilja žrtvi, preduzimanjem svih razumnih koraka da žrtvu **zaštite**;
- **istraže** navode nasilja u porodici brzo i djelotvorno;
- **sprovode krivično gonjenje** u slučaju navoda da ima nasilja u porodici kada istraga pokaže povrede zakona; i
- **kažnjavaju** počiniocima nasilja u porodici na način koji je srazmjeran težini počinjenih djela.

Najznačajniji cilj prava u oblasti ljudskih prava jeste da se pojedinac zaštiti od zloupotrebe koju mogu počinuti država i lica koja u njeno ime djeluju. Zbog toga nasilje u porodici između dva privatna lica naizgled nije ulazilo u područje tradicionalnih tumačenja prava koje se odnosi na ljudska prava. Međutim, neki od najranijih ugovora o ljudskim pravima, kao što je EKLJP, priznati su kao „živi instrumenti”, što im omogućava da budu tumačeni tako da u svoje područje djelovanja uključuju pitanja kao što je nasilje u porodici.¹⁴ Od ključnog je značaja to što je ESLJP protumačio EKLJP tako da obavezuje strane ugovornice da u svojim jurisdikcijama štite prava pojedinca koja su garantovana Konvencijom od povreda koje mogu počinuti druga privatna lica kada povreda o kojoj je riječ – ovdje konkretno porodično nasilje – može da se poveže sa propustom države da zaštiti žrtvu kroz svoja činjenja ili nečinjenja.

¹⁴ Ronagh McQuigg, *The Istanbul Convention, Domestic Violence and Human Rights* (1st edition, Routledge 2017), str. 143.

Pregled područja obaveza države

ESLJP je nekoliko puta govorio o pitanju nasilja u porodici tokom protekle decenije, stvarajući na taj način značajnu jurisprudenciju. Iako Konvencija ne govori izričito o nasilju u porodici, njena praksa koja se razvija pokazuje da su u predmetima koji uključuju nasilje u porodici utvrđene povrede sljedećih odredbi Konvencije:

- i. Obaveza država da obezbijede svakome u njihovoj nadležnosti prava i slobode definisane u Dijelu I Konvencije u članu 1.
- ii. Pravo na život po članu 2 – važno je kada nasilje u porodici dosegne nivo na kome predstavlja opasnost po život.
- iii. Pravo lica da živi bez torture i nečovječnog ili ponižavajućeg postupanja po članu 3 – aktivira se kada nasilje u porodici dosegne određeni prag težine.
- iv. Pravo na poštovanje privatnog i porodičnog života po članu 8 – aktivira se u vezi sa „privatnim životom”, kada dolazi do zadiranja u moralni i fizički integritet žrtve, koje nije dovoljno ozbiljno da bi se aktivirao član 3.
- v. Pravo na djelotvoran pravni lijek po članu 13.
- vi. Zabrana diskriminacije po članu 14.

Obaveze države u vezi sa svakim od ovih članova biće pojašnjene dalje u tekstu.

Pregled procesnih i materijalnih obaveza

ESLJP je napravio suštinsku razliku između **procesnih** i **materijalnih** obaveza. Princip koji je u temelju ove razlike nalazi se u prirodi djelovanja koje se očekuje od država.¹⁵

Materijalne odredbe uvode i **negativne** i **pozitivne obaveze** državama. **Negativne obaveze** zabranjuju državama da se direktno uključe u zabranjena postupanja, kao što su namjerna i nezakonita oduzimanja života po članu 2 ili tortura i ponižavajuće postupanje po članu 3. **Pozitivne obaveze** su tu da obezbijede da države moraju da preduzmu mjere osmišljene da zaštite fizička lica u njihovoj jurisdikciji od kršenja – kao što su kršenja članova 2 i 3 – ili od toga da budu dovedena u situaciju da postoji rizik da će doći do takvih kršenja – uklju-

15 Jean-François Akandji-Kombe, *Positive obligations under the European Convention on Human Rights. A guide to the implementation of the European Convention on Human Rights (Human Rights Handbook no. 7, Council of Europe 2007)* 16.

čujući i situacije u kojima takva kršenja čine druga fizička lica.¹⁶

Država takođe ima **procesnu** obavezu da sprovedi djelotvorne zvanične istrage navoda kršenja koje mogu dovesti,¹⁷ ako je to odgovarajuće, do krivičnog gonjenja i osuđujuće presude.¹⁸ Ove procesne obaveze smatraju se suštinskim za praktično i djelotvorno uživanje prava koja jemči Konvencija.

Važno je konstatovati da je ESLJP u mnogo prilika jasno rekao da Konvencija mora da garantuje prava koja nijesu **teoretska ili iluzorna**, već **praktična i djelotvorna**.¹⁹ Po ovom principu ESLJP obezbjeđuje da se **adekvatno ispunjava** obaveza države da zaštiti prava lica koja su u njenoj nadležnosti. Međutim, ESLJP ne smije funkcionisati kao zamjena za domaće vlasti i on to ne čini i ne odlučuje umjesto domaćih vlasti o mogućim mjerama da se obezbijedi ispunjavanje njihovih pozitivnih obaveza.²⁰

U tekstu koji slijedi detaljno ćemo govoriti o materijalnim i procesnim obavezama.

Pozitivne materijalne obaveze

Iako su principi obaveza države razrađeni u sudskoj praksi ESLJP-a, temeljna obaveza države izvodi se iz člana 1 Konvencije. Kada se čita zajedno sa drugim članovima Konvencije, član 1 obavezuje države da obezbijede prava i slobode po Dijelu I Konvencije koja su relevantna za situaciju fizičkih lica. O članu 1 biće više riječi dalje u tekstu u vezi sa članovima 2 i 3.

Član 1 Konvencije, kada se čita zajedno sa članom 3, između ostalog, uvodi pozitivne obaveze državama da obezbijede da fizička lica u njihovoj jurisdikciji budu **zaštićena od svih oblika zlostavljanja koje je zabranjeno po tom članu, uključujući i situacije u kojima do takvog postupanja dolazi od strane fizičkih lica**. Slično tome, kada se čita zajedno sa članom 2, član 1 uvodi obavezu visokim stranama ugovornicama da uspostave pravni okvir kojim se **zabranjuje i sprečava** da lica koja djeluju u ime države oduzmu ljudski život.

16 *A. protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, presuda od 23. septembra 1998, predstavka br. 100/1997/884/1096; *Z. i ostali protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, presuda od 10. maja 2001, predstavka br. 29392/95.

17 *M. C. protiv Bugarske*, presuda od 4. decembra 2003, predstavka br. 39272/98.

18 Značenje izraza 'djelotvorna istraga' analizira se u dijelovima I i II.

19 *Kutić protiv Hrvatske*, presuda od 1. marta 2002, predstavka br. 48778/99; *Airey protiv Irske*, presuda od 9. oktobra 1979, predstavka br. 6289/73.

20 *Bevacqua i S. protiv Bugarske*, presuda od 12. juna 2008, predstavka br. 71127/01.

Područje djelovanja člana 2

Član 2 stupa na scenu kada dođe do nezakonitog oduzimanja ljudskog života (ili opasnosti da to može da se dogodi), a koje je vezano za činjenja ili nečinjenja lica koja djeluju u ime države. Što se tiče opasnosti po ljudski život, mora se utvrditi da **su vlasti znale, ili da je trebalo da znaju**, za postojanje **stvarnog i neposrednog rizika po život nekog identifikovanog fizičkog lica** zbog krivičnog djelovanja **treće strane** i da **vlasti nijesu preduzele mjere u okviru svojih ovlaštenja** koje su se, ako se sudi razumno, mogle očekivati kako bi se izbjegao taj rizik. Da bi se utvrdilo da je država povrijedila član 2 Konvencije u slučaju nasilja u porodici, mora se pokazati da **vlast nije adekvatno zaštitila fizičko lice od djelovanja nekog drugog privatnog lica**.²¹

Iako je ESLJP ovaj test prvobitno formulisao u predmetu *Osman protiv Ujedinjenog Kraljevstva*²² (što nije bio predmet nasilja u porodici) kako bi utvrdio kada država ima pozitivnu obavezu da se umiješa da bi zaštitila pojedince od akata drugih privatnih strana po članu 2 Konvencije, kasnije je primjena tog testa proširena i na utvrđivanje da li je bilo povrede člana 3²³ i člana 8.²⁴ Ovaj test ćemo u priručniku nazivati *Osmanov test*.

Područje djelovanja člana 3

Osmanov test, u svom uobičajenom obliku, međutim, nije dovoljan u slučajevima koji uključuju nasilje u porodici zbog dijela testa koji ispituje 'neposredni rizik'.²⁵ Sudija Pinto de Albuquerque u predmetu *Valiuliene protiv Litvanije*²⁶ prokomentarisao je da „ponavljanje i eskalacija koja je svojstvena većini predmeta nasilja u porodici čini da je u određenoj mjeri vještački, čak i pogubno tražiti da se ispuni uslov neposrednog rizika. Čak i ako taj rizik možda nije neumitan, on već jeste ozbiljan rizik kada je prisutan.”²⁷

21 *Osman protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, presuda od 28. oktobra 1998, predstavka br. 23452/94; *Kontrová protiv Slovačke*, presuda od 31. maja 2007, predstavka br. 7510/04; *Opuz protiv Turske*, presuda od 9. juna 2009, predstavka br. 33401/02;

Branko Tomašić i ostali protiv Hrvatske, presuda od 15. januara 2009, predstavka br. 46598/06, stav 50.

22 *Osman protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, presuda od 28. oktobra 1998, predstavka br. 23452/94.

23 *Valiuliene protiv Litvanije*, presuda od 26. marta 2013, predstavka br. 33234/07.

24 *Hajduova protiv Slovačke*, presuda od 30. novembra 2010, predstavka br. 2660/03.

25 Ronagh McQuigg, *The European Court of Human Rights and Domestic Violence: Valiuliene v. Lithuania* (2014) 18 (7–8), *The International Journal of Human Rights* 756, 9.

26 *Valiuliene protiv Litvanije*, presuda od 26. marta 2013, predstavka br. 33234/07.

27 *Ibid.*, str. 30.

Sudija je dalje komentarisao: „Ako država zna ili treba da zna da je neki segment njene populacije, kao što su na primjer žene, izložen nasilju koje se ponavlja i ipak ne spriječi da se pripadnicima te grupe ljudi nanosi zlo kada se suočavaju sa prisutnim (ali ipak ne neumitnim) rizikom, može se utvrditi da je država odgovorna za nečinjenje koje dovodi do kršenja ljudskih prava. Konstruktivna očekivana dužnost da se spriječi i zaštititi jeste naličje konteksta rasprostranjenog nasilja i zlostavljanja koje je već poznato vlastima države.”²⁸

ESLJP je utvrdio da zlostavljanje koje počini fizičko lice mora da dosegne **minimalni nivo težine** da bi došlo do praga člana 3 i stvorilo pozitivne obaveze države.²⁹ Procjena tog minimuma je relativna: ona zavisi od svih okolnosti predmeta, kao što su **priroda i kontekst postupanja, njegovo trajanje, fizičke i mentalne posljedice** i, u nekim slučajevima, **pol, starost i zdravstveno stanje žrtve**.³⁰ Na primjer, u predmetu *Valiuliene*,³¹ ESLJP je smatrao da je „zlostavljanje podnositeljke predstavke, koje je u pet navrata izazvalo fizičke povrede, **u kombinaciji sa njenim osjećanjem straha i bespomoćnosti**, bilo dovoljno teško da dostigne nivo ozbiljnosti predviđen po članu 3 Konvencije i tako aktivira pozitivnu obavezu vlade po toj odredbi”.³²

Područje djelovanja člana 8

Što se tiče **lakših djela između fizičkih lica kojima se može povrijediti fizički ili psihički integritet**, ESLJP smatra da se član 8 može aktivirati kada nasilje prijeti fizičkom i moralnom integritetu fizičkog lica koji je zaštićen u okviru prava na privatni život u članu 8. Sud je istakao da, iako je suštinski cilj člana 8 da se pojedinac zaštititi od proizvoljnog postupanja javnih vlasti, mogu uz to postojati i inherentne obaveze države da djelotvorno 'poštuje' privatni i porodični život. Konkretno, po članu 8 države **imaju dužnost da zaštite fizički i moralni integritet pojedinca** od povrede od strane privatnih lica.³³ U brojnim slučajevima³⁴ kada su podnosioci predstavki dali argumente kojima su naveli

28 *Valiuliene protiv Litvanije*, presuda od 26. marta 2013, predstavka br. 33234/07, str. 31.

29 *Opuz protiv Turske*, presuda od 9. juna 2009, predstavka br. 33401/02, stav 158.

30 *Opuz protiv Turske*, presuda od 9. juna 2009, predstavka br. 33401/02; *Costello-Roberts protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, presuda od 25. marta 1993, predstavka br. 13134/87.

31 *Valiuliene protiv Litvanije*, presuda od 26. marta 2013, predstavka br. 33234/07.

32 *Ibid.*, stav 70.

33 *Söderman protiv Švedske*, presuda od 12. novembra 2013, predstavka br. 5786/08.

34 *Bevacqua i S. protiv Bugarske*, presuda od 12. juna 2008, predstavka br. 71127/01; *A. protiv Hrvatske*, presuda od 14. oktobra 2010, predstavka br. 55164/08; *Kalucza protiv Madarske*, presuda od 24. aprila 2012, predstavka br. 57693/10; *Sandra*

povrede i člana 3 i člana 8, Sud je utvrdio povredu člana 8 i zatim naveo da je stoga neophodno ispitati predmet i po članu 3.

U predmetu *Bevacqua*,³⁵ ESLJP je priznao da, iako je primarna svrha člana 8 da se **spriječi neprimjereno zadiranje države u privatni život**, poštovanje privatnog i porodičnog života može da uključi „dužnost da se održava i u praksi primijeni adekvatni pravni okvir kojim će se pružiti zaštita od akata nasilja koja bi počinila privatna lica”.³⁶ Ova pozitivna dužnost nastaje naročito u vezi sa **zaštitom posebno osjetljivih (vulnerabilnih) fizičkih lica**. U predmetu *Bevacqua*, pošto lokalne vlasti nijesu uvažile pritužbe koje je predao Bevacqua, Sud je utvrdio da je država povrijedila član 8 jer nije poštovala svoje pozitivne obaveze.³⁷

U predmetu *Söderman protiv Švedske*,³⁸ podnositeljka predstavke je tvrdila da država Švedska nije ispunila svoju obavezu po članu 8 Konvencije da ima adekvatan pravni okvir da obezbijedi podnositeljki predstavke zaštitu od konkretnih aktivnosti njenog očuha i da joj sa tim ciljem obezbijedi pravne lijekove protiv nasilja nad njenim ličnim integritetom onda kada je očuh pokušao da je tajno snima nagu u kupatilu kada je imala 14 godina. Iako sam čin u tom predmetu nije uključivao fizičko nasilje, ESLJP je bio pozvan da razmotri da li je Švedska imala adekvatan pravni okvir kojim se podnositeljki predstavke omogućuje zaštita od konkretnih radnji njenog očuha i da ocijeni svaki od pravnih lijekova koji su joj navodno bili na raspolaganju.³⁹ ESLJP je zaključio da u švedskom pravu ne postoje ni pravni lijek u krivičnom ni pravni lijek u građanskom pravu koji bi omogućili podnositeljki predstavke da dobije djelotvornu zaštitu od navedene povrede njenog ličnog integriteta u konkretnim okolnostima njenog predmeta i da je stoga došlo do povrede člana 8.⁴⁰

U tekstu koji slijedi analiziraćemo pomenute obaveze država da **zabrane, spriječe, istraže, krivično gone i kažnjavaju**.

.....
Janković protiv Hrvatske, presuda od 5. marta 2009, predstavka br. 38478/05.

35 *Bevacqua i S. protiv Bugarske*, presuda od 12. juna 2008, predstavka br. 71127/01.

36 *Ibid.*, stav 65.

37 Tarik Abdel-Monem, *Opuz protiv Turske: Europe's Landmark Judgment on Violence against Women* (2009), 17(1), *Human Rights Brief* 29, 30.

38 *Söderman protiv Švedske*, presuda od 12. novembra 2013, predstavka br. 5786/08.

39 *Ibid.*, stav 89.

40 *Ibid.*, stav 117.

Obaveza da se zakonom zabrani nasilje u porodici i da se počinioci kazne

Odredbe krivičnog prava

Države imaju pozitivnu obavezu, koja je ugrađena u članove **2, 3 i 8 Konvencije**, da uspostave krivično-pravne okvire koji djelotvorno zabranjuju povredu ovih odredbi.⁴¹

Adekvatni pravni okvir

Zakonodavne mjere koje donesu države treba da obezbijede ne samo **djelotvornu zabranu** kršenja prava već i **zaštitu** od kršenja prava, naročito **vulnerabilnim osobama**. Takva zaštita treba da uključi i da država preduzme razumne korake kako bi spriječila zabranjeno postupanje za koje su vlasti znale ili je trebalo da znaju.⁴² Zakonodavstvo treba da ima jednako **adekvatno odvracajuću i zaštitni efekat** kojim se može obezbijediti operativna prevencija nasilja u porodici.

To znači da zakonodavstvo mora biti dovoljno **precizno i jasno** kako bi potencijalne žrtve nasilja u porodici znale da ih zakon javno štiti i kako bi potencijalni počinioci nasilja u porodici znali da zakon **zabranjuje** da oni vrše nasilje, kao i da će obezbijediti da budu **kažnjeni** u skladu sa nadležnim pravnim odredbama.

Što je to 'adekvatni pravni okvir'?

U predmetu *Opuz*⁴³ ESLJP je konstatovao da Krivični zakonik koji je „**spriječio tužilačke vlasti da preduzmu krivičnu istragu jer krivična djela o kojima je riječ nijesu dovela do bolesti ili nesposobnosti za rad u periodu od deset dana ili više** [...] ne ispunjava uslove koji su inherentni pozitivnim obavezama države da utvrdi i djelotvorno primijeni sistem kojim će kažnjavati sve oblike nasilja u porodici i pružiti dovoljnu zaštitu žrtvama”.⁴⁴

.....
41 *Ž. B. protiv Hrvatske*, presuda od 11. jula 2017, predstavka br. 47666/13, stavovi 49–51.

42 *Osman protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, presuda od 28. oktobra 1998, predstavka br. 23452/94.

43 *Opuz protiv Turske*, presuda od 9. juna 2009, predstavka br. 33401/02.

44 *Ibid.*, stav 145.

Slično tome, u predmetu *X i Y protiv Holandije*,⁴⁵ ESLJP je razmatrao Krivični zakonik Holandije i utvrdio da on ne sadrži odredbe koje bi omogućavale pravnom zastupniku da djeluje u ime žrtve onda kada žrtva jasno nema sposobnost za to jer je mentalno hendikepirana.⁴⁶ Uzevši u obzir prirodu djela o kome je riječ, ESLJP je utvrdio da domaće zakonodavstvo nije pružilo praktičnu i djelotvornu zaštitu žrtvi i da je ona zato bila žrtva povrede člana 8.

Stoga je jasno da je sudska praksa ESLJP-a konzistentna u impliciranju da je 'adekvatni pravni okvir' onaj koji može da pruži podnosiocima predstavke 'praktičnu i djelotvornu' zaštitu.⁴⁷

Građansko-pravne odredbe

Kako je navedeno u vezi sa predmetom *Söderman*, kada radnje između fizičkih lica povrede psihološki integritet, ali ne dostignu nivo težine koji je propisan članom 3, država ima obavezu po članu 8 da uvede adekvatnu pravnu zaštitu i primijeni je u praksi. Ova pravna zaštita ne iziskuje uvijek krivično-pravni lijek, već može da se sastoji i od građansko-pravnih lijekova koji mogu da pruže dovoljnu zaštitu.⁴⁸ Država se takođe mora pobrinuti da se protiv počinitelja nasilja u porodici koje ne predstavlja krivično djelo donesu određene zaštitne naredbe i da one imaju neophodan nivo preciznosti i da su izvršive u praksi. U predmetu *Eremia*, ESLJP je utvrdio da je teret da se obezbijedi postupanje prema zaštitnim naredbama isključivo na državi.⁴⁹

Građansko-pravni lijekovi će dalje biti predmet razmatranja u vezi sa Istanbulskom konvencijom u Dijelu II ovog priručnika.

Obaveza da se spriječi nasilje u porodici da bi se zaštitila žrtva

Sudska praksa ESLJP-a potvrdila je da materijalna pozitivna obaveza **sprečavanja**, pa time i **zaštite** prema članovima 2, 3 i 8, iziskuje od država da **rade više od pukog donošenja zakona** koji su osmišljeni da čuvaju lični integritet vulnerabilnih lica.⁵⁰ Ova obaveza se, u odgovarajućim okolnostima, odnosi i na

45 *X i Y protiv Holandije*, presuda od 26. marta 1985, predstavka br. 8978/80.

46 *Ibid.*, stav 28.

47 *Ibid.*, stav 30.

48 *Söderman protiv Švedske*, presuda od 12. novembra 2013, predstavka br. 5786/08, stav 85.

49 *Eremia i ostali protiv Republike Moldavije*, presuda od 28. maja 2013, predstavka br. 3564/11, stav 43.

50 *Opuz protiv Turske*, presuda od 9. juna 2009, predstavka br. 33401/02.

pozitivnu obavezu **vlasti** da **preduzmu razumne preventivne operativne mjere da se zaštiti** fizičko lice čiji su život ili fizička bezbjednost izloženi riziku od kriminalnih radnji drugog fizičkog lica.⁵¹

Izraz 'u odgovarajućim okolnostima' znači da ne postavlja svaki rizik za koji se tvrdi da postoji obavezu vlastima po Konvenciji da preduzmu operativne mjere da spriječe da se taj rizik materijalizuje. Kako bi postojala pozitivna obaveza, mora se utvrditi da je postojalo 'konstruktivno znanje', tj. da su vlasti morale znati ili da je trebalo da u relevantno vrijeme znaju za postojanje stvarnog i neposrednog rizika po život identifikovanog lica usljed kriminalnih radnji treće strane. Vlasti neće ispuniti svoju pozitivnu obavezu ukoliko nijesu preduzele mjere u okviru svojih ovlašćenja za koje se, ako se razumno sudi, moglo očekivati da će omogućiti da se taj rizik po život izbjegne.

Što je to 'razumno'?

ESLJP tumači područje pozitivne obaveze države tako da se vlastima ne nameće nemoguć ili nesrazmjern teret i da se uvijek imaju na umu **poteškoće koje su vezane sa kontrolom modernih društava, nepredvidivošću ponašanja ljudi i operativnim odlukama** koje se moraju donositi kada je riječ o prioritetima i resursima.⁵²

U predmetu *Opuz*,⁵³ ESLJP je konstatovao da lokalne vlasti, naime policija i državni tužioci, nijesu ostali potpuno pasivni, jer je nakon svakog incidenta u kome se javilo nasilje podnositeljka predstavke odvedena na zdravstveni pregled i protiv počinioca je pokrenut krivični postupak.⁵⁴ Počinilac je ispitivan u vezi sa svojim krivičnim djelima, stavljen u pritvor u dva navrata, optužen za iznošenje prijetnji smrću i nanošenje stvarnih tjelesnih povreda i, nakon što je osuđen jer je nekoliko puta bodežom ranio podnositeljku predstavke, osuđen na novčanu kaznu. Uprkos takvim mjerama koje su preduzeli policija i državni tužioci, nijedna od njih nije bila dovoljna da spriječi počinioca da nastavi sa nasiljem. Da bi se ušlo u područje razumnog, moglo se očekivati da vlasti, suočene sa osumnjičenim za koga se znalo da ima kriminalni dosije zbog nasilnih napada, preduzmu posebne mjere koje su u skladu sa težinom situacije sa ciljem da se zaštiti majka podnositeljke predstavke. Sa tim ciljem, lokalni javni tužilac ili sudija osnovnog suda mogli su na svoju

51 *Opuz protiv Turske*, presuda od 9. juna 2009, predstavka br. 33401/02, stav 128.

52 *Talpis protiv Italije*, presuda od 2. marta 2017, predstavka br. 41237/14.

53 *Opuz protiv Turske*, presuda od 9. juna 2009, predstavka br. 33401/02.

54 *Ibid.*, stav 166.

inicijativu da nalože jednu ili više mjera koje se navode (u domaćim propisima).⁵⁵

Nije uloga ESLJP-a da zamijeni domaće vlasti i da umjesto njih izabere neku od velikog broja mogućih mjera koje se mogu preduzeti kako bi se obezbijedilo poštovanje njihovih pozitivnih obaveza po članovima 2, 3 i 8 Konvencije.⁵⁶

Što su preventivne operativne mjere?

Iako je koncept 'preventivnih operativnih mjera' prvi puta utvrđen u predmetu *Osman* u odnosu na član 2, sada je utvrđeno da propust da se usvoje preventivne operativne mjere predstavlja povredu obaveza države po članovima 3 i 8. Kada ESLJP utvrdi da država ima **konstruktivno znanje** o nekom događaju, on mora da razmotri da li je država preduzela sve **razumne preventivne operativne mjere**.

U predmetu *Hadjuova*,⁵⁷ ESLJP je smatrao da propust Okružnog suda da postupi u skladu sa svojom zakonskom obavezom i naloži pritvaranje mentalno oboljelog počinioca radi psihijatrijskog liječenja, nakon što mu je izrečena osuđujuća presuda jer je zlostavljao podnositeljku predstavke, predstavlja povredu njenog prava po članu 8. Ova neaktivnost i propust da se obezbijedi da supruga podnositeljke predstavke bude pritvoren radi psihijatrijskog liječenja omogućili su mu da nastavi da ugrožava i podnositeljku predstavke i njenog advokata, što ukazuje na jasan nedostatak dovoljnih preventivnih mjera koje su preduzele vlasti kao reakciju na njegovo ponašanje. ESLJP je smatrao da je to predstavljalo povredu pozitivnih obaveza države po članu 8 EKLJP-a da obezbijedi poštovanje privatnog života podnositeljke predstavke.

ESLJP je takođe primijenio navedene principe u slučaju *Kontrová protiv Slovačke*.⁵⁸ ESLJP je smatrao da je lokalnoj policiji javljeno za situaciju podnositeljke predstavke, koja je bila žrtva nasilja u porodici. Po slovačkom zakonu, policija je imala različite konkretne dužnosti: kao što je **da primi i registruje pritužbe podnositeljke predstavke, da pokrene krivičnu istragu i odmah pokrene postupak protiv supruga podnositeljke predstavke**.⁵⁹ Policija, međutim, nije ispunila nijednu od ovih obaveza. ESLJP je stoga smatrao da je došlo do povrede člana 2 zbog smrti dvoje djece podnositeljke predstavke.

55 *Opuz protiv Turske*, presuda od 9. juna 2009, predstavka br. 33401/02, stav 148.

56 *Bevacqua i S. protiv Bugarske*, presuda od 12. juna 2008, predstavka br. 71127/01, stav 82.

57 *Hajduova protiv Slovačke*, presuda od 30. novembra 2010, predstavka br. 2660/03.

58 *Kontrová protiv Slovačke*, presuda od 31. maja 2007, predstavka br. 7510/04.

59 *Kontrová protiv Slovačke*, presuda od 31. maja 2007, predstavka br. 7510/04, stav 53.

U ovom smislu, propust da se preduzmu razumne mjere koje su mogle imati realnu šansu da **izmijene ishod ili da ublaže štetu** dovoljan je da se utvrdi odgovornost države.⁶⁰ Na primjer, u predmetu *Eremia i ostali protiv Republike Moldavije*,⁶¹ Sud je razmatrao način na koji su se vlasti bavile predmetom nasilja u porodici gdje je počinitelj bio policajac. Iako vlasti sasvim očito nijesu ostale potpuno pasivne i **izrekle su mjere zabrane protiv počinioca**, ESLJP je ipak zauzeo stav da država nije ispunila svoje pozitivne obaveze po članu 3: bilo je jasno da su novčane kazne i zaštitna naredba izrečene počiniocu imale mali efekat, što potvrđuju nastavak nasilja i brojne povrede zaštitne naredbe koje je počinitelj napravio.⁶²

U tekstu koji slijedi biće riječi o procesnim obavezama po članovima 2, 3 i 8.

Ključni principi

- Pozitivne obaveze po članovima 2, 3 i 8 uključuju i postavljanje zakonodavnog okvira koji ima za cilj sprečavanje i kažnjavanje nasilja, a zatim aktivno pružanje zaštite žrtvama i kažnjavanje lica odgovornih za zlostavljanje kroz taj okvir. U odgovarajućim okolnostima pozitivne obaveze vlasti uključuju i preduzimanje preventivnih operativnih mjera da se zaštiti pojedinac čiji su život, fizička bezbjednost ili fizički ili psihološki integritet izloženi riziku od krivičnih djela drugog lica.

Procesne obaveze

Obaveza da se izvrši istraga po pritužbama da je došlo do nasilja u porodici

Djelotvorna istraga

Članovi 2 i 3 uvode pozitivnu procesnu obavezu država da **djelotvorno istraže** prijavljena krivična djela koja počinje fizička lica. Zato postoji operativna dužnost državnih vlasti da sprovedu odgovarajuću istragu postupanja koja predstavljaju povredu prava po članovima 2 i 3. Suštinska svrha takvih istraga

60 *Opuz protiv Turske*, presuda od 9. juna 2009, predstavka br. 33401/02, stav 136.

61 *Eremia i ostali protiv Republike Moldavije*, presuda od 28. maja 2013, predstavka br. 3564/11.

62 *Ibid.*, stavovi 62-63.

jeste da se obezbjedi djelotvorna implementacija domaćih zakona kojima se štite prava fizičkih lica po Konvenciji. Svrha ove obaveze jeste da se u praksi mogu ostvariti prava koja garantuje Konvencija.

Procesna obaveza koja nastaje iz člana 2 iziskuje da vlasti djeluju čim saznaju za određenu stvar; one ne mogu da prepuste inicijativu rođacima da predaju formalnu pritužbu ili da preuzmu odgovornost za sprovođenje istražnih procedura.⁶³ Kod člana 3, procesna obaveza nastaje kada su 'utemeljeni' navodi da postoji zabranjeno postupanje.⁶⁴

Kako država treba da sprovede djelotvornu zvaničnu istragu?

- Uslov da se **reaguje brzo i da se radi razumnom brzinom** implicitna je u kontekstu djelotvorne istrage u okviru značenja člana 2 Konvencije.⁶⁵
- Postoji jasna i konzistentna nit između višestrukih tvrdnji nadležnih iz Strazbura da pozitivna obaveza da se izvrši djelotvorna istraga nije ograničena samo na slučajeve zlostavljanja koje počinje lica koja djeluju u ime države.

Ovo postojanje pozitivne dužnosti da se vrši istraga zlostavljanja jasno je izložio Sud: „Član 3 Konvencije stvara pozitivnu obavezu da se djelotvorno istraže navodi svakog zlostavljanja.”⁶⁶

U predmetu *Valiuliené*,⁶⁷ Sud je utvrdio povredu člana 3 jer upravne prakse o kojima je bilo riječi u tom predmetu i način na koji su krivično-pravni mehanizmi bili implementirani nijesu obezbijedili podnositeljki predstavke adekvatnu zaštitu protiv djela nasilja u porodici. Konkretno, bilo je odugovlačenja u krivičnoj istrazi i državni tužilac je odlučio da prekine istragu.⁶⁸

63 *Al-Skeini i ostali protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, presuda od 7. jula 2011, predstavka br. 55721/07, stav 165; *Nihayet Arici i ostali protiv Turske*, presuda od 23. oktobra 2012, predstavke br. 24604/04 i 16855/05, stav 159.

64 *Chiriță protiv Rumunije*, presuda od 29. septembra 2009, predstavka br. 37147/02.

65 *Opuz protiv Turske*, presuda od 9. juna 2009, predstavka br. 33401/02; *Yasa protiv Turske*, presuda od 2. septembra 1998, predstavka br. 22495/93, stavovi 102-104.

66 *Assenov i ostali protiv Bugarske*, presuda od 28. oktobra 1998, predstavka br. 24760/94, stavovi 101-106.

67 *Valiuliené protiv Litvanije*, presuda od 26. marta 2013, predstavka br. 33234/07.

68 *Ibid.*, saglasno mišljenje sudije Pinto de Albuquerque, str. 32.

U predmetu *Opuz*, Sud je utvrdio da je način na koji su obrađene pritužbe podnositeljke i njene majke u tom predmetu bio 'očigledno neadekvatan'.⁶⁹ Vlasti su pogriješile jer su prekinule postupak protiv počinioca smatrajući da se radi o 'porodičnim stvarima' u koje ne mogu da se mješaju, a ignorisali su razloge zbog kojih su pritužbe bile povučene. Sud je utvrdio povredu člana 2 Konvencije (propust da se zaštiti pravo na život majke podnositeljke predstavke) i člana 3 Konvencije.

U predmetu *Rumor*⁷⁰ Sud je utvrdio da je italijanski pravni okvir vezan za nasilje u porodici djelotvoran i da je Italija sprovela djelotvornu istragu i krivično gonjenje. Prema većini u ESLJP-u, „okolnosti su bile drugačije”⁷¹ od okolnosti u predmetima kao što je *Opuz*, jer italijanska policija, tužioci i sudovi nijesu ostali pasivni. Počinilac nasilja u tom predmetu bio je uhapšen i optužen za pokušaj ubistva, otmicu, teško nasilje i prijeteeće ponašanje i bio je osuđen na kraju i kažnjen na zatvor od tri godine i četiri mjeseca.⁷² Sud je zaključio da su „vlasti uvele zakonodavni okvir koji im je omogućavao da preduzimaju mjere protiv lica optuženih za nasilje u porodici i da je taj okvir bio djelotvoran u kažnjavanju počinioca tog krivičnog djela kojeg je podnositeljka predstavke bila žrtva i u sprečavanju da se nasilni napadi na njen fizički integritet ponove”.⁷³ Sud je stoga našao da nije bilo povrede člana 3.

U Dijelu II ovog priručnika govorićemo dalje o istražnim obavezama, sa posebnim osvrtom na Istanbulsku konvenciju.

Efikan i nezavisan pravosudni sistem

Suštinska svrha djelotvorne istrage po članu 2 jeste da se obezbijedi **djelotvorna implementacija domaćih zakona** kojima se štiti pravo na život i da se u slučajevima u koje su uključena lica ili organi koji djeluju u ime države obezbijedi odgovornost za one smrtno slučajevne do kojih je došlo dok su lica bila u njihovoj odgovornosti.

Pozitivne obaveze predviđene u prvoj rečenici člana 2 Konvencije takođe impliciraju da država treba da uvede **djelotvorni i nezavisni sudski sistem** u

69 *Opuz protiv Turske*, presuda od 9. juna 2009, predstavka br. 33401/02, stav 170.

70 *Rumor protiv Italije*, presuda od 27. maja 2014, predstavka br. 72964/10.

71 *Talpis protiv Italije*, presuda od 2. marta 2017, predstavka br. 41237/14, stav 146.

72 *Ibid.*, stav 12.

73 *Rumor protiv Italije*, presuda od 27. maja 2014, predstavka br. 72964/10, stav 76.

kome će se moći utvrditi uzrok smrti, a krivici krivično goniti i kazniti. Uslov da se mora djelovati **brzo i raditi razumnom brzinom** implicitan je u tom kontekstu. Ova obaveza odnosi se i na član 3 i na član 8.

Obaveza krivičnog gonjenja

ESLJP je našao da generalno nije prikladno da Sud raspravlja o pitanju da li je državni tužilac treba da postupi po krivičnoj prijavi podnosioca predstavke ili je trebalo da se ide u postupak po privatnoj tužbi.⁷⁴ U predmetu *Bevacqua*, ESLJP nije mogao da prihvati argument podnositeljke predstavke da su njena prava po Konvenciji mogla biti obezbjeđena samo da je počinio krivično gonila država i da Konvencija obavezuje državu da pomogne krivično gonjenje u svim slučajevima nasilja u porodici, a ne da se ide u postupak u kome žrtva vodi krivično gonjenje.⁷⁵ Međutim, u predmetu *Opuz*, ESLJP je rekao da je trebalo da zakonodavni okvir omogući organima krivičnog gonjenja da vode krivične istrage protiv počinilaca.⁷⁶

Dakle, države nemaju obavezu da vode krivično gonjenje, već imaju obavezu da omoguće vlastima da vode istrage koje će, ako je to odgovarajuće, moći da dovedu do krivičnog gonjenja.

Može li država da bude odgovorna ukoliko žrtva povuče svoje pritužbe?

Iako ne postoji opšti konsenzus među stranama ugovornicima u vezi sa nastavkom krivičnog gonjenja protiv počinilaca nasilja u porodici kada žrtva povuče svoje pritužbe, čini se ipak da dužnost vlasti prilikom odlučivanja o nastavku krivičnog gonjenja jeste da **uspostave ravnotežu** između prava žrtve na život i na slobodu od zlostavljanja i njenog prava na privatni život u kome neće biti proizvoljnog miješanja države (članovi 2, 3 i 8).⁷⁷ Jedan od najvažnijih zaključaka ESLJP-a koji se odnosi na obaveze države u slučajevima nasilja u porodici jeste da uzimanje nasilja u porodici kao 'privatne stvari' za koju je potrebno privatno krivično gonjenje nije spojivo sa obavezom vlasti da zaštite

74 Presuda većine Evropskog suda u predmetu *Valiuliene protiv Litvanije*, presuda od 26. marta 2013, predstavka br. 33234/07.

75 *Bevacqua i S. protiv Bugarske*, presuda od 12. juna 2008, predstavka br. 71127/01, stav 82.

76 *Opuz protiv Turske*, presuda od 9. juna 2009, predstavka br. 33401/02, stav 168.

77 *Ibid.*, stav 138.

porodični život osobe po članu 8 Konvencije.⁷⁸ U predmetu *Bevacqua*, ESLJP je utvrdio da Bugarska nije uspostavila odgovarajuću ravnotežu između člana 3 i člana 8 pošto je dala **isključivu težinu** potrebi da se **uzdrži od miješanja u ono što je u njenoj percepciji bila 'porodična stvar'**.⁷⁹ Pozivajući se na presudu u predmetu *Bevacqua*, u slučaju *Irene Wilson protiv Ujedinjenog Kraljevstva*,⁸⁰ gdje je podnositeljku predstavke napao muž, rasjekao joj arteriju na desnoj strani glave i nanio joj više modrica, ESLJP je pohvalio državu jer je nastavila sa istragom i krivičnim gonjenjem uprkos činjenici da je podnositeljka predstavke povukla svoju prijavu.⁸¹

Sud je naveo, između ostalog, sljedeće faktore koje treba uzeti u obzir kada se odlučuje da li da se nastavi sa krivičnim gonjenjem:

- da li su povrede žrtve fizičke ili psihičke;
- da li je korišćeno oružje;
- da li je nakon navodnog napada bilo prijetnji;
- posljedice (uključujući i psihičke) za djecu u kući;
- rizik da počinilac ponovo počini nasilje;
- da li ima drugih kontinuiranih opasnosti za zdravlje i bezbjednost žrtve ili bilo koje drugo uključeno lice;
- sadašnje stanje odnosa žrtve i počinioaca i posljedice tog odnosa na krivično gonjenje protivno želji žrtve;
- istorija odnosa, tj. da li je bilo nasilja u prošlosti; i
- kriminalna istorija počinioaca.

Iz ovih faktora može se zaključiti da što su teža djela ili što je veći rizik od **ponavljanja djela, to je potrebije nastaviti krivično gonjenje u ime javnog interesa**, čak i kada žrtve povuku prijavu.⁸² Kada saznaju za neku situaciju, **nacionalne vlasti ne mogu da se oslone na stav žrtve i da ne preduzmu adekvatne mjere**, koje bi mogle spriječiti vjerovatnoću da agresor ostvari svoje prijetnje po fizički integritet žrtve.⁸³

78 *Bevacqua i S. protiv Bugarske*, presuda od 12. juna 2008, predstavka br. 71127/01.

79 *Bevacqua i S. protiv Bugarske*, presuda od 12. juna 2008, predstavka br. 71127/01, stav 82.

80 *Irene Wilson protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, presuda od 23. oktobra 2012, predstavka br. 10601/09.

81 *Ibid.*, stav 10.

82 *Opuz protiv Turske*, presuda od 9. juna 2009, predstavka br. 33401/02, stav 140.

83 *Ibid.*, stav 153.

Ipak, u predmetu *Bevacqua* ESLJP je ponovio da polje slobodne procjene koje imaju države obuhvata i odluku o izboru konkretnih pravnih mjera koje će se koristiti kako bi se zaštitili građani. Međutim, ESLJP je kritikovao odredbe domaćih zakona koje su sprečavale tužioce da nastave rad na predmetima onda kada podnosilac predstavke povuče prijavu. ESLJP je takođe razmatrao situacije u kojima su žrtve odlučivale da ne idu na krivični sud.⁸⁴ Jedna od tipičnih karakteristika slučajeva nasilja u porodici jeste da žrtve ostaju u kontaktu sa napadačima nakon što predaju prvu prijavu. Ukoliko krivično gonjenje zavisi od prijave navodne žrtve, kao što je to bio slučaj u predmetu *Bevacqua*, počinioci će neumitno biti u iskušenju da na njih izvrše pritisak da povuku svoju prijavu.⁸⁵ ESLJP je izrazio sumnje u vezi sa kompatibilnošću sa Konvencijom sistema u kome djelotvornost krivičnog gonjenja mogu da ometu ograničenja vezana za inicijativu predaje krivične prijave.⁸⁶

Pravo na djelotvorni pravni lijek po članu 13

Članom 13 Konvencije utvrđuje se **pravo na djelotvorni pravni lijek**, jer se navodi da „svako kome su povrijeđena prava i slobode predviđene ovom Konvencijom ima pravo na djelotvoran pravni lijek pred nacionalnim vlastima, bez obzira jesu li povredu izvršila lica koja su postupala u službenom svojstvu ili ne”.

Uz procesne obaveze koje su ugrađene u članove 2 i 3, član 13 uvodi zasebnu, dalekosežnu obavezu. Konkretno, „član 13 propisuje, uz plaćanje naknade kada je to odgovarajuće, **temeljnu i djelotvornu istragu** koja može da dovede do identifikacije i kažnjavanja odgovornih, uključujući djelotvoran pristup istražnom postupku od strane lica koje je podnijelo pritužbu”.⁸⁷

84 *Bevacqua i S. protiv Bugarske*, presuda od 12. juna 2008, predstavka br. 71127/01, Dio III: Preporuka 5 Komiteta ministara Savjeta Evrope, Deklaracija Generalne skupštine UN o ukidanju nasilja nad ženama (1993), Treći izvještaj Specijalnog izvjestioca o nasilju nad ženama Komisije UN za ljudska prava i presude Interameričkog sistema za ljudska prava i CEDAW-a.

85 https://lib.ugent.be/fulltxt/RUG01/002/060/902/RUG01-002060902_2013_0001_AC.pdf, str. 78.

86 *Bevacqua i S. protiv Bugarske*, presuda od 12. juna 2008, predstavka br. 71127/01, stav 82.

87 Vidi, na primjer, *Isayev protiv Rusije*, presuda od 21. juna 2011, predstavka br. 43368/04, stavovi 186-187; *Anguelova protiv Bugarske*, presuda od 13. juna 2002, predstavka br. 38361/97, stav 161; *Mahmut Kaya protiv Turske*, presuda od 28. marta 2000, predstavka br. 22535/93, stav 107; *El-Masri protiv Bivše Jugoslovenske Republike Makedonije*, presuda od 13. decembra 2012, predstavka br. 39630/09, stav 255; *Labita protiv Italije*, presuda od 6. aprila 2000, predstavka br. 26772/95, stav 131.

Kada postoji dokaziva povreda prava po Konvenciji, član 13 obavezuje na obezbjeđivanje djelotvornog pravnog lijeka na nacionalnom nivou. Ukoliko se država ne pozabavi suštinom relevantne pritužbe i ne obezbijedi odgovarajući pravni lijek, to može da dovede do utvrđivanja povrede prava po članu 13.

Nasilje u porodici kao diskriminacija po osnovu pola: član 14

- Države treba da obezbijede da njihovi zakonodavci priznaju da **nasilje u porodici koje se počinu nad odraslima uglavnom pogađa žene** i da opšta i diskriminatorna pasivnost pravosuđa i vlasti u strani ugovornici Konvencije stvara klimu koja pogoduje nasilju u porodici.⁸⁸ U tom smislu, nasilje u porodici prepoznaje se kao rodno zasnovano nasilje.

Član 14 obezbjeđuje da se „uživanje prava i sloboda predviđenih ovom Konvencijom obezbjeđuje bez diskriminacije po bilo kom osnovu kao što su pol, rasa, boja kože, jezik, vjera, političko ili drugo mišljenje, nacionalno ili socijalno porijeklo, veza s nekom nacionalnom manjinom, imovno stanje, rođenje ili drugi status”. Ovaj član **uvodi obavezu državi i javnim vlastima** koje djeluju u području zaštite konvencijskih prava **da ne vrše diskriminaciju** po navedenim osnovama ili po osnovu „drugog statusa”, **osim ako diskriminacija može da se opravda**.⁸⁹

Član 14 nije samostalna odredba, što znači da ukoliko želi da se pozove na nju, podnosilac predstavke mora pokazati da je diskriminacija uticala na njegovo/njeno uživanje u jednom ili više drugih prava po Konvenciji. Međutim, u predmetu *Belgian Linguistic*⁹⁰ ESLJP je naglasio da je ovaj član **'autonomna odredba'** – što znači da **ona može biti prekršena čak i kada nije prekršen materijalni član koji služi kao osnov da bi se podnosilac predstavke pozvao na član 14**.⁹¹ U slučajevima nasilja u porodici pred ESLJP-om, član 14 se mora čitati zajedno sa članovima 2, 3 i 8 Evropske konvencije.

88 *M. G. protiv Turske*, presuda od 22. marta 2016, predstavka br. 646/10.

89 Rory O'Connell, *Cinderella comes to the Ball: Article 14 and the right to non-discrimination in the ECHR* (2009), *Legal Studies: The Journal of the Society of Legal Scholars*, 29 (2), 211-229, pg. 2; <<http://uir.ulster.ac.uk/26272/1/cinderella.pdf>> (pristupljeno 5. oktobra 2018).

90 Predmet 'koji se odnosi na određene aspekte prava u oblasti upotrebe jezika u obrazovanju u Belgiji' protiv Belgije, predstavke br. 1474/62, 1677/62, 1691/62, 1769/63, 1994/63 i 2126/64, EKLJP 1967.

91 *Ibid.*, na str. 24 poziva se na mišljenje Komisije od 24. juna 1965. o članu 14.

Jedna od najznačajnijih konstatacija ESLJP-a u predmetu *Opuz* odnosila se na član 14. Sud je, po prvi put u takvom predmetu, smatrao da je povrijeđen član 14, konkretno – da je povreda koju su pretrpjele podnositeljka predstavke i njena majka bila jasno zasnovana na njihovom polu. ESLJP se takođe pozvao na Opštu preporuku 19 Komiteta CEDAW zbog njenog značaja za aktiviranje obaveza u državama.⁹² O tome kako ESLJP koristi standarde drugih međunarodnih tijela biće riječi u Dijelu III ovog priručnika.

U intervenciji koju je predala organizacija *Equal Rights Trust* u predmetu *Eremia*, naglašava se da su postojali čvrsti dokazi da nasilje u porodici nesrazmjerno i različito pogađa žene u odnosu na muškarce. Ukoliko želimo da se nasilje u porodici riješi, onda ono iziskuje konkretan odgovor, koji uključuje tretiranje takvog nasilja kao oblika diskriminacije po osnovu pola. Ukoliko se to ne realizuje, radi se o propustu da se prepoznaju dimenzije problema i njegov uticaj na dostojanstvo žena.

U predmetu *Talpis protiv Italije*,⁹³ podnositeljka predstavke je podnijela pri- tužbu protiv supruga, koji ju je zlostavljao, i tražila zaštitne naredbe protiv njega nakon nekoliko epizoda nasilja nad njom i njenom djecom. Policija je is- pitala podnositeljku predstavke prvi put sedam mjeseci nakon njene prijave i u sljedećoj epizodi nasilja zlostavljanje je dovelo do smrti njihovog sina. **ESLJP je utvrdio povredu člana 14** zajedno sa članovima 2 i 3, potvrđujući tako da se diskriminacija ne dešava samo kada se djelovanje sastoji od propusta da se re- aguje na epizode nasilja, već i kada država pokaže 'ponovljenu toleranciju' koja je odraz diskriminatornog stava prema podnositeljki predstavke kao ženi.⁹⁴ Zbog toga **propust države može da uključi pasivno stvaranje situacije koja je pogodna za nasilje u porodici**.⁹⁵ Ukazujući na uznemirujuće podatke o nasilju u porodici u Italiji, Sud je najprije priznao da ova **pojava uglavnom utiče na žene**, a zatim i da ti sociološko-kulturološki stavovi tolerancije nasilja u porodici op- staju.⁹⁶

92 Komitet za ukidanje svih oblika diskriminacije žena (CEDAW), Opšti komentar br. 19 (jedanaesto zasjedanje, 1992).

93 *Talpis protiv Italije*, presuda od 2. marta 2017, predstavka br. 41237/14.

94 *Ibid.*, stav 18.

95 *Ibid.*, stav 141.

96 *Ibid.*, stav 145.

Djeca

ESLJP je konstatovao da države imaju pozitivnu obavezu da obezbijede po- sebno posvećenu zaštitu **djeci i drugim vulnerabilnim pojedincima** kroz mjere **'djelotvornog odvratanja od teških povreda ličnog integriteta'**.⁹⁷

U predmetu *A. protiv Ujedinjenog Kraljevstva*⁹⁸ zauzet je stav da je postu- panje kojem je bio podvrgnut devetogodišnjak koga je očuh višestruko tukao štapom doseglo 'minimalni nivo težine' potreban da se aktivira primjena člana 3. Sud je podsjetio da, kako bi se cijenila težina postupanja po članu 3, moraju se razmotriti *priroda i kontekst postupanja, trajanje, fizičke i mentalne posljedice i, u nekim slučajevima, pol, starost i zdravstveno stanje žrtve*.⁹⁹ Samo po sebi, vjerovatnije je da će zlostavljanje koje nije dovoljno kako bi se aktivirao član 3 u odnosu na odraslu osobu aktivirati član 3 u odnosu na dijete ili nekog drugo vulnerabilno fizičko lice.

U predmetu *Dorđević protiv Hrvatske*,¹⁰⁰ Sud je razmatrao zlostavljanje koje nanosi psihičku štetu, ispitujući posebno njegov uticaj na lica sa invaliditetom. Sam predmet se odnosio na produženo zlostavljanje dječaka sa fizičkim i men- talnim smetnjama od strane grupe djece. ESLJP je utvrdio povredu članova 3, 8 i 13 zbog propusta vlasti da djeluju, uprkos činjenici da je majka obavijestila vlasti o situaciji. Iako se ovaj predmet odnosio na zlostavljanje do kojeg je došlo u lokalnoj zajednici, a ne u porodici, on naglašava značaj obezbjeđivanja bud- nosti u odnosu na akte maltretiranja djece sa smetnjama u razvoju i vulnera- bilnih fizičkih lica generalno gledano.

Slično tome, propust da se zanemarena djeca upišu u Registar dječje za- štite može da predstavlja povredu člana 3.¹⁰¹ U predmetu *Z. i ostali protiv Ujedinjenog Kraljevstva*,¹⁰² četvoro djece bilo je podvrgnuto emocionalnom zlostavljanju i teškom fizičkom zanemarivanju od strane svojih roditelja, što

97 Vidi, na primjer, *X i Y protiv Holandije*, presuda od 26. marta 1985, predstavka br. 8978/80; *O'Keefe protiv Irske*, presuda od 28. januara 2014, predstavka br. 35810/09; *Stubbings i ostali protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, presuda od 22. oktobra 1996, predstavke br. 22083/93 i 22095/93; kao i Konvenciju UN o pravima djeteta, članovi 19 i 37.

98 *A. protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, presuda od 23. septembra 1998, predstavka br. 100/1997/884/1096.

99 Vidi *A. protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, presuda od 23. septembra 1998, predstavka br. 100/1997/884/1096; pozivanje na: *Costello-Roberts protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, presuda od 25. marta 1993, predstavka br. 13134/87.

100 *Dorđević protiv Hrvatske*, presuda od 24. jula 2012, predstavka br. 41526/10.

101 *Z. i ostali protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, presuda od 10. maja 2001, predstavka br. 29392/95.

102 *Ibid.*

je dovelo do fizičkih i psihičkih povreda. ESLJP je utvrdio da je postupanje sa tom djecom predstavljalo nečovječno i ponižavajuće postupanje po članu 3 i da, pošto su lokalne vlasti znale za situaciju, a djeca su uzeta na urgentno staranje četiri i po godine kasnije, država nije ispunila svoje pozitivne obaveze po članu 3.

U određenim okolnostima nasilje u porodici može da utiče na fizičku i mentalnu dobrobit djece, ne samo kao posljedica toga što su žrtve takvih praksi već i **indirektno, onda kada su prisiljena da prisustvuju aktima nasilja u porodici** protiv braće i sestara i roditelja. U nizu predmeta ESLJP je razmatrao posebnu zaštitu koja je potrebna kako bi se ispunile potrebe djece u ovim situacijama.¹⁰³

U predmetu *Eremia i ostali protiv Republike Moldavije*,¹⁰⁴ ESLJP je zauzeo stav da je psihička dobrobit djece podnositeljke predstavke bila pod negativnim uticajem, jer su bila žrtve verbalnog zlostavljanja i jer su višestruko prisustvovala nasilju koje je njihov otac vršio nad majkom.¹⁰⁵ Uprkos štetnim psihičkim posljedicama činjenice da su djeca prisustvovala nasilju koje je njihov otac vršio nad njihovom majkom u porodičnom domu, malo je ili nimalo preduzeto da se spriječi ponavljanje takvog postupanja. Po mišljenju ESLJP-a, to je predstavljalo miješanje u njihovo pravo na lični integritet po članu 8.¹⁰⁶ ESLJP je takođe razmatrao psihički uticaj koji je nastao usled patnje i prisustvovanja nasilju kod kuće u predmetu *E. S. i ostali protiv Slovačke*,¹⁰⁷ u kojem je odlučeno na sličan način kao u predmetu *Eremia*. ESLJP je zaključio da Slovačka nije ispunila svoju obavezu da zaštiti sve podnosiocje predstavke od zlostavljanja, čime je povrijedila članove 3 i 8.

U članu 26 Istanbulska konvencija takođe predviđa 'zaštitu i podršku djeci svjedocima'. O Istanbulskoj konvenciji će više riječi biti dalje u tekstu.

103 O drugim obavezama koje države imaju u ovim okolnostima vidi u djelu tekstu kada je bilo riječi o odnosima sa Istanbulskom konvencijom, a naročito član 26.2 i član 56.

104 *Eremia i ostali protiv Republike Moldavije*, presuda od 28. maja 2013, predstavka br. 3564/11.

105 *Ibid.*, stav 74.

106 *Ibid.*, stav 79.

107 *E. S. i ostali protiv Slovačke*, presuda od 15. septembra 2009, predstavka br. 8227/04.

DIO II

Konvencija o sprečavanju i suzbijanju nasilja nad ženama i nasilja u porodici (*Istanbulska konvencija*)

Istanbulska konvencija (IK) otvorena je za potpisivanje 11. maja 2011. godine prilikom 121. sjednice Komiteta ministara u Istanbulu. Nakon desete ratifikacije (od strane Andore), 22. aprila 2014. godine, IK je stupila na snagu 1. avgusta 2014. godine. Do sada su 33 države ratifikovale Istanbulsku konvenciju, uključujući Albaniju, Bosnu i Hercegovinu, Crnu Goru, Hrvatsku, Srbiju i Bivšu Jugoslovensku Republiku Makedoniju. Konvencija se nadovezuje na principe Konvencije o ljudskim pravima i predstavlja značajan reper u razvoju evropskog prava vezanog za nasilje u porodici. U obrazloženju Savjeta Evrope u dokumentu *Ka Konvenciji o sprečavanju i suzbijanju nasilja nad ženama i nasilja u porodici* konstatuje se da je „proces izrade [Istanbulske konvencije] bio inspirisan sudskom praksom Evropskog suda za ljudska prava i jurisprudencijom Komiteta Ujedinjenih nacija o ukidanju diskriminacije žena i nasilja nad ženama”.¹⁰⁸

Kako koristiti Istanbulsku konvenciju u postupcima pred ESLJP-om?

Po članu 53 Konvencije o ljudskim pravima, Konvenciju ne treba tumačiti na način koji bi ograničio ili derogirao zaštitu koju pružaju drugi međunarodni sporazumi u kojima je država strana ugovornica. Dakle, ti drugi međunarodni sporazumi moraju se proučiti, jer se i oni moraju uzeti u obzir kada se razmatraju obaveze države prema Konvenciji o ljudskim pravima.¹⁰⁹

Istanbulska konvencija je konvencija Savjeta Evrope i „prvi instrument u Evropi kojim se postavljaju pravno obavezujući standardi konkretno za sprečavanje nasilja nad ženama i djevojčicama, zaštitu žrtava i kažnjavanje počilaca”.¹¹⁰ Stoga sada postoji prostor za ESLJP da se pozove na Istanbulsku konvenciju u drugim slučajevima, uključujući i onda kada razmatra obim pozitivnih obaveza prema žrtvama nasilja u porodici i rodno zasnovanog nasilja po članovima 2, 3 i 8 Evropske konvencije o ljudskim pravima.

108 Obrazloženje uz Konvenciju Savjeta Evrope o sprečavanju i suzbijanju nasilja nad ženama i nasilja u porodici, stav 58.

109 Član 53 Evropske konvencije o ljudskim pravima.

110 Ulla Jurviste, Rosamund Shreeves, *Istanbulska konvencija: Instrument za rješavanje nasilja nad ženama i djevojčicama*, Služba za istraživanje PE 630.297 – novembar 2018.

ESLJP je zapravo počeo da koristi Istanbulsku konvenciju kao ključni instrument za tumačenje pozitivnih pravnih obaveza koje potiču iz prava pohranjenih u Evropskoj konvenciji o ljudskim pravima.

U predmetu *Bălșan protiv Rumunije*¹¹¹ ESLJP je utvrdio da, kada se razmatraju pritužbe po članu 14, nije dovoljno samo razmatrati raniju sudsku praksu već da ESLJP takođe mora kao izvor prava uzeti u obzir i specijalizovane pravne instrumente. Tako je ESLJP dalje naglasio da Istanbulska konvencija definiše nasilje nad ženama kao oblik diskriminacije žena i da je stoga u ovom predmetu riječ o **rodno zasnovanom nasilju**.

U predmetu *Talpis*,¹¹² kada je ocjenjivao odgovornost države po članu 3, ESLJP je koristio formulaciju iz Istanbulske konvencije da naglasi specifičnost nasilja u porodici i **posebnu marljivost koja je potrebna kada se rješavaju predmeti nasilja u porodici**.¹¹³ ESLJP je dalje rekao da **Istanbulska konvencija uvodi državama dužnost da istraže** one oblike nasilja koje obuhvata Istanbulska konvencija bez neopravdanog odlaganja i da uzmu u razmatranje prava žrtava tokom svih faza krivičnog postupka.¹¹⁴ Sud je dalje elaborirao šta to može značiti u praksi, ispitivanju psihičkog stanja žrtve, nesigurnosti itd. i konstatovao da Italija nije ispunila ovu obavezu.¹¹⁵

U svom dijelom nesaglasnom mišljenju uz presudu, sudija Eicke koristio je Istanbulsku konvenciju kao izvor prava da dokaže rasprostranjeno prisustvo nasilja u porodici i nasilja nad ženama u društvu u Italiji. U svom dijelom nesaglasnom mišljenju, sudija Spano je upotrijebio uslove predviđene Istanbulskom konvencijom da mu pomognu da utvrdi što se može smatrati 'neposrednom opasnošću' za žrtvu nasilja u porodici.¹¹⁶

U novijem predmetu pred ESLJP-om, *D. M. D. protiv Rumunije*,¹¹⁷ u svom zajedničkom saglasnom mišljenju sudije De Gaetano, Pinto de Albuquerque i Motoc upotrijebili su Istanbulsku konvenciju kako bi definisali sadašnju situaciju u pravu. U predmetu *D. M. D.*, podnosioca predstavke fizički i emotivno je

111 *Bălșan protiv Rumunije*, presuda od 23. maja 2017, predstavka br. 49645/09.

112 *Talpis protiv Italije*, presuda od 2. marta 2017, predstavka br. 41237/14.

113 *Ibid.*, stav 128.

114 *Ibid.*, stav 129.

115 *Ibid.*, stav 130.

116 *Ibid.*, stav 13 u dijelom saglasnom, djelom izdvojenom mišljenju sudije Eicke-a.

117 *D. M. D. protiv Rumunije*, presuda od 3. oktobra 2017, predstavka br. 23022/13.

zlostavljao otac u ranom djetinjstvu. Istraga je trajala tri godine i šest mjeseci, domaći sudovi nijesu ponudili nadoknadu žrtvi za odugovlačenje ili za zlostavljanje koje je trpio, a postupkom se nije zaštitilo dostojanstvo djeteta jer mu nije obezbijeđena zaštita od zlostavljanja. Sve je ovo predstavljalo povredu člana 3 Konvencije. Konkretno, oni su pomenuli da Istanbulska konvencija propisuje da se moraju kazniti lica odgovorna za nasilje nad djecom ili u prisustvu djece i da ta kazna treba da bude dovoljno teška kako bi djelovala odvraćajuće.¹¹⁸ Sudije su ovo uporedile sa formulacijom u presudi ESLJP-a koja samo obavezuje države da 'teže' ka tome da zaštite djecu stvaranjem adekvatnog pravnog okvira.

Obaveze države u tekstu Istanbulske konvencije

Sada kada smo ustanovili da je ESLJP počeo da koristi Istanbulsku konvenciju kao ključni instrument za tumačenje pozitivnih pravnih obaveza koje se izvode iz prava pohranjenih u Konvenciji o ljudskim pravima, preći ćemo na kratko predstavljanje konkretnih zakonskih obaveza strana ugovornica koje su izložene u tekstu Istanbulske konvencije, a koje se mogu koristiti u postupcima pred ESLJP-om.

Član 18(1) uvodi opštu obavezu stranama ugovornicama da „preduzmu potrebne zakonodavne i druge mjere da zaštite sve žrtve od bilo kakvih daljih akata nasilja”. Član 18(2) obavezuje strane ugovornice da „preduzmu potrebne zakonodavne i druge mjere u skladu sa domaćim pravom da obezbijede postojanje odgovarajućih mehanizama koji će predvidjeti djelotvornu saradnju između svih nadležnih državnih organa, uključujući pravosuđe, državne tužioce, organe za sprovođenje zakona, lokalne i regionalne vlasti, kao i nevladine organizacije i druge relevantne organizacije i subjekte, u zaštiti i podršci žrtvama i svjedocima svih oblika nasilja koji su uključeni u područje djelovanja Istanbulske konvencije, uključujući i upućivanjem u opšte i specijalističke službe podrške kako je detaljno predviđeno članovima 20 i 22 Konvencije”.¹¹⁹

Poglavlje IV Istanbulske konvencije izlaže detaljno obaveze strana ugovornica da preduzmu mjere kako bi spriječile sve oblike diskriminacije žena i djece, uključujući i kroz **zakonodavstvo i istragu**.

118 *D. M. D. protiv Rumunije*, presuda od 3. oktobra 2017, predstavka br. 23022/13, stav 27.

119 Članovi 18, 20 i 22 Istanbulske konvencije.

Obaveze države u vezi sa djelotvornom istragom

Istanbulska konvencija sadrži precizne odredbe kojima se podržava koncept obaveza države kada je riječ, između ostalog, o zakonodavnim i istražnim obavezama.

Po članu 49 stavu 2 strane ugovornice moraju da preduzmu „potrebne zakonodavne i druge mjere, u skladu sa temeljnim principima ljudskih prava i uzimajući u obzir rodno razumijevanje nasilja, kako bi osigurale djelotvornu istragu i krivično gonjenje krivičnih djela utvrđenih u skladu sa ovom Konvencijom”. Obrazloženje uz Istanbulsku konvenciju detaljnije govori o značenju djelotvorne istrage dajući primjere kao što su utvrđivanje relevantnih činjenica, saslušavanje svih dostupnih svjedoka, sprovođenje forenzičkog ispitivanja i korišćenje multidisciplinarnog pristupa i savremene metodologije krivične istrage kako bi se obezbijedila sveobuhvatna analiza predmeta.¹²⁰

Po članu 50, strane ugovornice moraju obezbijediti da organi za sprovođenje zakona odgovore **brzo i na odgovarajući način** na slučajeve nasilja nad ženama pružajući adekvatnu i hitnu zaštitu žrtvama. Član 51 predviđa da u takvim slučajevima mora da se sprovede procjena ozbiljnosti situacije i rizika da će se nasilje ponoviti. Kako je navedeno u Obrazloženju uz Konvenciju, „briga za bezbjednost žrtve mora biti u središtu svake intervencije u slučajevima svih formi nasilja koje su uključene u područje djelovanja Konvencije”.¹²¹

Po članu 56 stavu 1, žrtve moraju da budu obaviještene i o svojim pravima i o uslugama koje im stoje na raspolaganju, kao i o napretku u svakoj istrazi ili postupku.

Obaveze države po pitanju mjera socijalne pomoći

ESLJP je zauzeo stav da u naročitim okolnostima država ima dužnost da obezbijedi resurse pojedincima kako bi se spriječile povrede njihovih prava,¹²² ali nije konkretno govorio o potrebi da države žrtvama pruže mjere socijalne podrške, kao što su izbjeglički smještaj i finansijska pomoć. Istanbulska konvencija uvodi obavezu državi da obezbijedi potrebne zakonodavne ili druge mjere kako bi se obezbijedilo postojanje adekvatne geografske raspoređenosti

brzih, kratkoročnih i dugoročnih specijalističkih usluga podrške svakoj žrtvi koja je pretrpjela bilo koji oblik nasilja koji ulazi u područje djelovanja Konvencije.¹²³ Strane ugovornice takođe moraju da „preduzmu potrebne zakonodavne i druge mjere kako bi obezbijedile uspostavljanje odgovarajućih, lako dostupnih skloništa u dovoljnom broju da se obezbijedi bezbjedni smještaj za žrtve i da se proaktivno dopire do žrtava, **naročito žena i djece**”.¹²⁴

Pošto ratifikacija ovog ugovora nije dovoljna da obezbijedi zaštitu ljudskih prava, osnovana je Grupa eksperata za djelovanje protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici (GREVIO), da kao tijelo za monitoring Istanbulske konvencije nadzire kako države poštuju obaveze po ovoj konvenciji.

Obaveze države vezane za djecu

Članovi 3 (f) i 2 (2) Istanbulske konvencije proširuju odredbe tako da obuhvataju i djecu, i kao žrtve i kao svjedoke nasilja u porodici. Po Istanbulskoj konvenciji, dužnost je države da podigne svijest o posljedicama nasilja (član 13) i da uzme u obzir *specifične potrebe* svjedoka nasilja (član 56), koje mogu da uključe *psihološko savjetovanje* (član 26.2). Član 18 ponovo potvrđuje obavezu države da ustanovi preventivne mehanizme i obezbijedi postojanje adekvatnog zakonodavstva kako bi mehanizmi zaštite bili djelotvorni.

Istanbulska konvencija je stoga koristan instrument za ESLJP kada razmatra koliki je obim pozitivnih obaveza koje postoje prema žrtvama nasilja u porodici i rodno zasnovanog nasilja po odredbama Evropske konvencije o ljudskim pravima. Istanbulska konvencija predviđa osnovni standard pomoći koji treba da se stavi na raspolaganje žrtvama u državama članicama Savjeta Evrope i ESLJP bi mogao da bude jedan od mehanizama kroz koje se to postiže.

120 Ronagh McQuigg, *The Istanbul Convention, Domestic Violence and Human Rights* (1st edition, Routledge 2017).

121 Ibid., stav 103.

122 *Airey protiv Irske*, presuda od 9. oktobra 1979, predstavka br. 6289/73.

123 Član 22 Istanbulske konvencije.

124 Član 23 Istanbulske konvencije.

DIO III

Pregled relevantnih međunarodnih pravnih instrumenata

Po članu 53 Evropske konvencije o ljudskim pravima, tu konvenciju ne treba tumačiti na način koji bi ograničio ili derogirao zaštitu koju pružaju drugi međunarodni sporazumi čiji je potpisnik država. Zato se moraju proučiti i ovi drugi međunarodni sporazumi jer se oni moraju uzeti u obzir kada se razmatra sadržaj obaveza države po Konvenciji o ljudskim pravima.

Diskriminacija žena

CEDAW

Primarni međunarodni instrument kojim se uređuju prava žena jeste **Konvencija o ukidanju svih oblika diskriminacije žena (CEDAW)**. Najavljena kao međunarodna povelja o pravima žena, CEDAW sadrži odredbe koje imaju za cilj da okončaju diskriminaciju žena. Iako je CEDAW odraz sve veće sofisticiranosti Ujedinjenih nacija kada je riječ o zaštiti i promovisanju ženskih ljudskih prava, ona ipak ne govori konkretno o 'nasilju'. Zbog toga je Komitet za ukidanje diskriminacije žena (CEDAW Komitet) pripremio i usvojio **Opštu preporuku br. 19**, u kojoj su izričito navedene obaveze strana ugovornica da ukinu nasilje nad ženama.¹²⁵

Dva značajna dešavanja dalje su proširila primjenu standarda dužne marljivosti (*due diligence*)¹²⁶ u kontekstu nasilja u porodici: izdavanje Deklaracije o ukidanju nasilja nad ženama (DEVAV) Generalne skupštine UN i imenovanje Specijalnog izvjestioca o nasilju nad ženama. DEVAV je u sebe implementirala principe Opšte preporuke br. 19 i formalno usvojila standard 'dužne marljivosti' kao instrument za ocjenu obaveza države u odnosu na sve oblike nasilja nad ženama. U ugrađivanju ovih standarda DEVAV je proglasio da sve države članice UN imaju dužnost da „svim odgovarajućim sredstvima i bez odlaganja rade na politici ukidanja nasilja nad ženama”, uključujući „dužnu marljivost da

125 Iako je Komitet usvojio Opštu preporuku br. 35 u julu 2017. godine i njome ažurirao i djelotvorno zamijenio Opštu preporuku br. 19, Preporuka br. 19 ipak ostaje najznačajnija pomoć za globalne promjene u zabrani nasilja nad ženama.

126 Izvještaj Specijalnog izvjestioca o nasilju nad ženama, njegovim uzrocima i posljedicama, Rashida Manjoo (br. 25) 13 objašnjava da „standard dužne marljivosti služi kao instrument za odgovornost države, jer on obezbjeđuje okvir za ocjenu kojim se utvrđuje djelotvorno ispunjavanje obaveza države i analiziraju činjenja ili nečinjenja države”, kao što su ona o kojima se govori u Dijelu I ovog priručnika.

spriječimo, istražimo i, u skladu sa nacionalnim propisima, kažnjavamo akte nasilja nad ženama, bilo da ih počini država, ili privatna lica”. DEVAV je potvrdio da nasilje nad ženama predstavlja „povredu prava i osnovnih sloboda žena i narušava i poništava njihovo uživanje tih prava i sloboda”.¹²⁷

Pored toga što ih primjenjuje CEDAW Komitet kada razmatra pojedinačne pritužbe, odredbe CEDAW-a i Opštu preporuku br. 19 takođe koristi i ESLJP kada odlučuje u predmetima koji se odnose na nasilje u porodici i diskriminaciju žena. Dana 14. jula 2017, CEDAW Komitet obilježio je 25 godina od usvajanja Opšte preporuke br. 19 tako što je usvojio Opštu preporuku br. 35.¹²⁸ Inspirisana Istanbulsom konvencijom, Opšta preporuka br. 35 ažurira Opštu preporuku br. 19, dajući tako jaku osnovu i instrument ženskim organizacijama za njihove aktivnosti, jer, između ostalog, daje konceptu 'dužne marljivosti' veći značaj.

Stav 24 (b) Opšte preporuke br. 35 glasi:

Konkretno, strane ugovornice obavezne su da preduzmu potrebne korake da spriječe kršenja ljudskih prava u inostranstvu koja čine korporacije preko kojih one mogu vršiti uticaj, bilo regulatornim sredstvima bilo korišćenjem podsticaja, uključujući i ekonomske podsticaje. Pod obavezom dužne marljivosti, strane ugovornice moraju da usvoje i implementiraju razne mjere za rješavanje rodno zasnovanog nasilja nad ženama koje počine nedržavni subjekti. One moraju imati zakone, institucije i sistem za rješavanje tog nasilja. Takođe, strane ugovornice obavezne su da obezbijede da oni djelotvorno funkcionišu u praksi i da imaju podršku, te da ih marljivo sprovode svi državni subjekti i tijela. Ukoliko neka strana ugovornica ne preduzme sve odgovarajuće mjere da spriječi akte rodno zasnovanog nasilja nad ženama kada njene vlasti znaju ili treba da znaju da postoji opasnost od nasilja ili kada ne izvrše istragu, krivično gonjenje i kažnjavanje i ne obezbijede reparaciju žrtvama/preživjelima iz takvih djela, to predstavlja prečutnu dozvolu ili podsticanje na akte rodno zasnovanog nasilja nad ženama. Ovakvi propusti ili nečinjenja predstavljaju povredu ljudskih prava.

127 Deklaracija o ukidanju nasilja nad ženama, koja je proglašena Rezolucijom Generalne skupštine 48/104, od 20. decembra 1993.

128 Stav 3 Opšte preporuke br. 35.

Stav 24 (c) poziva se na obaveze države na nivou zakonodavstva i ističe sudsku praksu ESLJP-a:

[...] po članu 2 (b), (c), (e), (f) i (g) i članu 5 (a), strane ugovornice imaju obavezu da usvoje zakonodavstvo kojim se zabranjuje svaki oblik rodno zasnovanog nasilja nad ženama i djevojčicama, usaglašavajući tako domaće pravo sa [CEDAW] Konvencijom.

Pored toga što ih primjenjuje CEDAW Komitet kada razmatra pojedinačne pritužbe, odredbe CEDAW-a i Opštu preporuku br. 19 koristi i ESLJP kada razmatra predmete koji se odnose na nasilje u porodici ili diskriminaciju žena.¹²⁹

Djeca

Primarni međunarodni instrument kojim se uređuju prava djece jeste Konvencija UN o pravima djeteta, koja je gotovo univerzalno ratifikovana, a ratifikovale su je sve države članice Savjeta Evrope i primjenjuje je ESLJP kada tumači Konvenciju.¹³⁰ Član 19, čije je područje djelovanja predmet **Opšteg komentara UN br. 13 (2011)** (OK br. 13), uređuje ulogu države u pružanju zaštite od svih oblika nasilja nad djecom. Prema Opštem komentaru br. 13, član 19 ne ostavlja prostora za bilo kakav nivo legalizovanog nasilja nad djecom.¹³¹

Pozitivne obaveze koje države imaju u borbi protiv nasilja nad djecom dalje se pojašnjavaju u **Opštem komentaru br. 14 (2013)** (OK br. 14), **Opštem komentaru br. 8 (2006)** (OK br. 8) i **Opštem komentaru br. 5 (2003)** (OK br. 5). Ovdje se propisuje da obaveza država po ovom međunarodnom ugovoru nije samo da uvedu zakonodavne mjere već i da obezbijede da su stavljeni na raspolaganje potrebni administrativni resursi i da je to zakonodavstvo djelotvorno.

Što se tiče seksualnog nasilja nad djecom, član 30 **Konvencije Savjeta Evrope o zaštiti djece od seksualne eksploatacije i seksualnog zlostavljanja (Lanzarot konvencija)** iz 2007. godine donosi obavezu da svaka strana ugovornica mora da uzme zaštitnički pristup u odnosu na žrtve tokom istrage i krivičnog

129 Vidi *Opuz protiv Turske*, presuda od 9. juna 2009, predstavka br. 33401/02; *Talpis protiv Italije*, presuda od 2. marta 2017, predstavka br. 41237/14.

130 Vidi, na primjer, *Sahin protiv Njemačke*, presuda od 8. jula 2003, predstavka br. 30943/96; *Maslov protiv Austrije*, presuda od 23. juna 2008, predstavka br. 1638/03.

131 UNCRG GC br. 13.

gonjenja. Postupak stoga ne smije biti vođen sa 'neopravdanim kašnjenjem', čime se neprimjereno produžava neprijatnost za dijete.

Vulnerabilna odrasla lica

Po članu 53 EKLJP-a, strane ugovornice takođe treba da uzmu u obzir Hašku konvenciju od 13. januara 2000. godine o međunarodnoj zaštiti odraslih osoba, kojom se određuje međunarodna zaštita vulnerabilnih odraslih osoba. Mnoge žrtve nasilja u porodici, i odrasli i djeca, već su same po sebi vulnerabilne zbog fizičkih ili psihičkih poteškoća.

Cilj ove Konvencije jeste, „zaštita u međunarodnim situacijama odraslih osoba koje zbog **ometenosti ili nedovoljnosti svojih ličnih kapaciteta** nijesu u poziciji da štite svoje interese”.¹³² Ovaj tekst sadrži dva činjenična elementa. 'Ometenost ili nedovoljnost ličnih kapaciteta' odrasle osobe znači da Konvencija pruža zaštitu fizički ili mentalno onesposobljenim licima, kao i licima, obično starijim, koji imaju ometenost istih kapaciteta.¹³³

Nedovoljnost ili ometenost ličnih kapaciteta odrasle osobe mora biti takva da on ili ona nijesu „**u položaju da štite svoje interese**”. Ovaj drugi element u datoj definiciji mora se široko shvatati. Sam tekst uzima u obzir ne samo imovinske interese odraslih osoba, gdje njihovo fizičko ili duševno stanje može da spriječi pravilno upravljanje tim interesima, već uopštenije njegove/njene lične i zdravstvene interese.¹³⁴

To znači da su takve odrasle osobe u lošoj poziciji usljed njihove nesposobnosti i da lako mogu biti predmet zloupotrebe.¹³⁵ Kao takva, Haška konvencija od 13. januara 2000. godine o međunarodnoj zaštiti odraslih uvodi adekvatne procesne mehanizme da se zaštite ljudska prava odraslih lica i da se spriječe moguće zloupotrebe.¹³⁶ Ti se mehanizmi mogu naći u članu 3 ove konvencije i predviđaju, između ostalog, stavljanje odraslog lica pod zaštitu sudskog ili upravnog organa ili smještanje odraslog lica u ustanovu ili na neko drugo mje-

132 Član 1, Haška konvencija o međunarodnoj zaštiti odraslih osoba.

133 Obrazloženje, Preporuka Rec(1999)4 o principima koji se odnose na zakonsku zaštitu odraslih lica bez poslovne sposobnosti, str. 44.

134 Ibid., str. 44.

135 Ibid., stav 25.

136 Ibid., stav 26.

sto gdje se može pružiti zaštita.¹³⁷ Situaciju tako vulnerabilnih odraslih osoba Sud je razmatrao u predmetu *X, Y i Z protiv Ujedinjenog Kraljevstva*,¹³⁸ gdje se na kraju došlo do poravnjanja.

Zaštitne mjere u građanskim i krivičnim stvarima

Određivanje zaštitne mjere za žrtve nasilja u porodici, kao što su zabrana prilaska ili neka slična zaštitna naredba koja pomaže da se spriječi dalja agresija ili dalji napadi počinioca, imperativ je u djelotvornoj zaštiti žrtve nasilja u porodici.

Ukoliko je žrtva dobila zaštitnu naredbu u državi članici EU i želi da nastavi da je koristi kada se seli ili putuje u drugu državu članicu, ako je riječ o kretanju između država članica EU, mogu se koristiti odredbe u **Regulativi (EU) br. 606/2013 o uzajamnim zaštitnim mjerama u građanskim stvarima**. Time se obezbjeđuje da iako zaštitne mjere u državi mogu varirati po svojoj prirodi, trajanju, obimu i postupcima za donošenje između država članica, žrtvi se neće dodijeliti manji obim zaštite kada se seli ili putuje u drugu državu članicu.¹³⁹

Ukoliko je žrtvi data zaštitna naredba **u krivičnim stvarima** izdata u jednoj državi članici, ta žrtva može tražiti Evropsku naredbu za zaštitu na osnovu **Direktive 2011/99/EU o Evropskoj naredbi za zaštitu (EPO)**. Tu se postavljaju mehanizmi koji omogućavaju priznavanje zaštitnih naredbi koje su izdate kao mjere u krivičnom pravu između država članica.¹⁴⁰

Zaključak

Ovaj priručnik je ponudio pregled jurisprudencije ESLJP-a i ključnih obaveza države i instrumenata za zaštitu prava žrtava nasilja u porodici. Predstavljani su primjeri koji pokazuju kako se obaveze države primjenjuju u praksi u odnosu na relevantne instrumente. U glavnim crtama navedene su obaveze države da zaštiti žrtve nasilja u porodici. Ovaj priručnik je naveo kako ključni instrumenti za zaštitu žrtava nasilja u porodici, kao što su IK i Opšte preporuke br. 19 i 35, mogu da se koriste u postupku pred ESLJP-om.

137 Član 3 (b) i 3 (e).

138 *X, Y i Z protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, presuda od 22. aprila 1997, predstavka br. 21830/93.

139 Regulativa (EU) br. 606/2013.

140 Direkriva 2011/99/EU.

Ovaj priručnik ni u kom slučaju ne pokriva sve aspekte obaveza države kada je riječ o nasilju u porodici. On samo ima za cilj da pruži sveobuhvatan pregled međunarodnih i evropskih standarda i pokaže kako se oni tumače i primjenjuju u praksi.

Sažeci predmeta:

1. *Osman protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, presuda od 28. oktobra 1998, predstavka br. 23452/94.
2. *Branko Tomašić i ostali protiv Hrvatske*, presuda od 15. januara 2009, predstavka br. 46598/06.
3. *Valiulienė protiv Litvanije*, presuda od 26. marta 2013, predstavka br. 33234/07.
4. *Bevacqua i S. protiv Bugarske*, presuda od 12. juna 2008, predstavka br. 71127/01.
5. *M. C. protiv Bugarske*, presuda od 4. decembra 2003, predstavka br. 39272/98.
6. *E. S. i ostali protiv Slovačke*, presuda od 15. septembra 2009, predstavka br. 8227/04.
7. *Kalucza protiv Mađarske*, presuda od 24. aprila 2012, predstavka br. 57693/10.
8. *Kontrová protiv Slovačke*, presuda od 31. maja 2007, predstavka br. 7510/04.
9. *Hajduova protiv Slovačke*, presuda od 30. novembra 2010, predstavka br. 2660/03.
10. *Ž. B. protiv Hrvatske*, presuda od 11. jula 2017, predstavka br. 47666/13.
11. *Sandra Janković protiv Hrvatske*, presuda od 5. marta 2009, predstavka br. 38478/05.
12. *Opuz protiv Turske*, presuda od 9. juna 2009, predstavka br. 33401/02.
13. *Eremia i ostali protiv Republike Moldavije*, presuda od 28. maja 2013, predstavka br. 3564/11.
14. *A. protiv Hrvatske*, presuda od 14. oktobra 2010, predstavka br. 55164/08.
15. *Talpis protiv Italije*, presuda od 2. marta 2017, predstavka br. 41237/14.
16. *Rumor protiv Italije*, presuda od 27. maja 2014, predstavka br. 72964/10.
17. *M. G. protiv Turske*, presuda od 22. marta 2016, predstavka br. 646/10.
18. *O'Keeffe protiv Irske*, presuda od 28. januara 2014, predstavka br. 35810/09.
19. *Z. i ostali protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, presuda od 10. maja 2001, predstavka br. 29392/95.
20. *Söderman protiv Švedske*, presuda od 12. novembra 2013, predstavka br. 5786/08.

21. *Bălșan protiv Rumunije, presuda od 23. maja 2017, predstavka br. 49645/09.*
22. *Irene Wilson protiv Ujedinjenog Kraljevstva, presuda od 23. oktobra 2012, predstavka br. 10601/09.*
23. *Airey protiv Irske, presuda od 9. oktobra 1979, predstavka br. 6289/73.*
24. *X i Y protiv Holandije, presuda od 26. marta 1985, predstavka br. 8978/80.*
25. *D. M. D. protiv Rumunije, presuda od 3. oktobra 2017, predstavka br. 23022/13.*

PRESUDA U PREDMETU
OSMAN PROTIV UJEDINJENOG KRALJEVSTVA

28. oktobar 1998.
(predstavka br. 23452/94)

1. Osnovne činjenice

Predstavku su podnijeli britanski državljani koji su živjeli u Londonu. Podnositeljka predstavke, Mulkije Osman, bila je majka podnosioca predstavke, Ahmeta, bivšeg učenika Pola Pedžet-Luisa, nastavnika u školi *Homerton House*.

Direktor škole *Homerton House*, g. Prins, 1986. godine primijetio je da je jedan od zaposlenih nastavnika, Pol Pedžet-Luis, razvio naklonost prema Ahmetu Osmanu.

Gđa Grin, majka Leslija Grina, učenika iste škole, januara 1987. godine požalila se g. Prinsu da Pedžet-Luis prati njenog sina kući posle škole i da ga maltretira. Nakon što je sa njim razgovarao g. Perkins, Pedžet-Luis je podnio i pisanu izjavu, koju je g. Perkins smatrao „uznemiravajućom”, jer je jasno ukazivala na to da je on „strašno ljubomoran” na prijateljstvo Ahmeta Osmana i Leslija Grina. G. Perkins mu je predložio da potraži pomoć psihijatra. Ahmet je u jednom drugom razgovoru sa upravom škole izjavio da ga je Pedžet-Luis fotografisao i davao mu poklone.

Uprava škole je u međuvremenu obavila nekoliko razgovora sa relevantnim osobama. Prema dnevniku g. Prinsa od 3. do 17. marta 1987. godine, on se četiri puta susreo sa policajcem Vilijamsom. Po tvrdnjama podnosilaca predstavke, tokom tih sastanaka policiji su prenijete informacije o ponašanju Pedžet-Luisa prema Ahmetu Osmanu.

Opsceni grafiti o Lesliju i Ahmetu pojavili su se na šest mjesta oko škole do 17. marta 1987. Pedžet-Luis je porekao da je za to odgovoran.

Tokom pokušaja organizovanja prebacivanja Ahmeta Osmana u drugu školu otkriveno je da su iz kancelarije škole ukradeni dosije o Ahmetu i Lesliju Grinu. Pedžet-Luis je takođe porekao da je na bilo koji način bio umiješan u tu krađu.

Ahmet Osman je prebačen u drugu školu, ali je 14 dana kasnije morao da se vrati u *Homerton House* jer mu je bilo teško da prati nastavni plan i program.

Pedžet-Luis je 14. aprila 1987. zvanično promijenio ime u Pol Ahmet Jildirim Osman. G. Prins je o tome obavijestio Odbor za obrazovanje centralnog Londona (*Inner London Education Authority*, ILEA). Takođe ga je obavestio da je zabrinut za bezbjednost Ahmeta Osmana zbog psihičke neuravnoteženosti Pedžet-Luisa.

G. Prins je 4. maja 1987. razgovarao sa dva službenika policije i ispostavilo se da je Pedžet-Luis ranije zvanično promijenio svoje ime i uzeo prezime učenika koji se preziva Pedžet-Luis.

Pedžet-Luisa je 19. maja 1987. pregledao dr Ferguson, psihijatar ILEA. Dr Ferguson je preporučio da Pedžet-Luis nastavi da predaje u školi, ali da treba da ide na neki oblik savjetovanja i psihoterapiju.

Narednih dana je bačena cigla kroz prozor kuće podnosilaca predstavke. Policajac koji je izvršio uviđaj sačinio je izveštaj o krivičnom djelu. Dva puta tokom juna 1987. namjerno je ispušten vazduh iz guma na automobilu g. Alija Osmana (supruga podnositeljke predstavke i oca podnosioca predstavke). Oba incidenta su prijavljena policiji, ali se nikakva policijska evidencija o ovim djelima nije mogla pronaći.

Pošto je ponovo pregledao Pedžet-Luisa, dr Ferguson je zaključio da on treba da bude uklonjen iz škole *Homerton House* i on je okvalifikovan kao privremeno nesposoban za rad.

Pedžet-Luis je suspendovan do okončanja istrage koju je ILEA protiv njega vodio zbog „neprofesionalnog ponašanja” prema Ahmetu Osmanu. ILEA je 7. avgusta 1987. godine poslao dopis Pedžet-Luisu u kojem ga je zvanično ukorio i ozbiljno upozorio, ali i ukinuo suspenziju. U dopisu je takođe navedeno da ne treba da se vrati u *Homerton House*. Uskoro je počeo da radi kao nastavnik na zamjeni u dve druge lokalne škole.

Na imovinu porodice Osman su tokom avgusta i septembra 1987. izvršeni brojni napadi, uključujući sipanje motornog ulja i petroleja po njihovoj kući, razbijanje šoferšajbne na automobilu g. Osmana, začepeljivanje brave na ulaznim vratima superlijepkom i razmazivanje psećeg izmeta po njihovom pragu i automobilu.

Policajac Adams je došao u kuću Osmanovih, a zatim je o vandalskim aktima razgovarao sa Pedžet-Luisom. Pedžet-Luis je u jednom kasnijem iskazu policiji tvrdio da je policajcu Adamsu rekao da je toliko uznemiren zbog gubitka posla da osjeća postojanje opasnosti da će u stanju neuračunljivosti izvršiti neko krivično djelo. Država je poricala da je to rečeno i pozvala se na činjenicu da je Pedžet-Luis tokom razgovora sa policajcem Adamsom porekao bilo kakvu umiješanost u vandalske akte i oštećenje tuđe imovine.

Na dan 7. decembra 1987. došlo je do sudara automobila koji je vozio Pedžet-Luis i kombija u kojem je Lesli Grin bio putnik.

Po tvrdnjama podnosioca predstavke, policajci su im posle sudara u brojnim prilikama pružali uvjeravanja da će štiti njihovu porodicu, ali je država porekla da su takva uvjeravanja pružena.

Sa Pedžet-Luisom su na njegov zahtjev 15. decembra 1987. godine razgovarali službenici ILEA. U bilješci ILEA koja je nosila isti datum navedeno je da je raspoloženje Pedžet-Luisa u potpunosti autodestruktivno, da za sve svoje probleme krivi g. Perkinsa, ali da navodi da neće izvršiti „Hangerford”¹⁴¹ u školi, već da će ga posjetiti u njegovom domu.

Policajci su došli do kuće Pedžet-Luisa 17. decembra 1987. sa namjerom da ga uhapse za oštećenje tuđe imovine, ali je on bio odsutan. Policija nije znala da tog dana predaje u školi *Haggerston*.

ILEA je narednog dana obavestio policiju da Pedžet-Luis nije došao u školu *Haggerston*. Nije se više vratio u tu školu.

Policija je početkom januara 1988. pokrenula postupak u cilju krivičnog gonjenja Pedžet-Luisa za neopreznu i nepažljivu vožnju. Pored toga, njegovo ime je unijeto u Policijski nacionalni kompjuter uz napomenu da se traži zbog sudara i jer se sumnja da je odgovoran za oštećenje tuđe imovine.

141 U Hangerfordu je 1987. izvršen masakr, kada je jedan čovjek ubio 16 ljudi iz vatrenog oružja, a zatim izvršio samoubistvo.

Lesli Grin je 1. 4. i 5. marta 1988. blizu kuće podnosioca predstavke video Pedžet-Luisa sa crnim šlemom na glavi. Po riječima podnosioca predstavke, gđa Grin je o tome svaki put obavijestila policiju, ali joj policija nijednom nije uzvratila poziv.

Pedžet-Luisa su 7. marta 1988. blizu kuće podnosioca predstavke vidjeli mnogi ljudi. Pedžet-Luis je oko 11 uveče pucao i ubio Alija Osmana i teško ranio Ahmeta Osmana. Zatim se odvezao do kuće g. Perkinsa, u koga je takođe pucao i kog je ranio, a ubio je njegovog sina. Pedžet-Luis je uhapšen rano ujutru sledećeg dana.

Pedžet-Luis je priznao da je pucao u g. Osmana i Ahmeta Osmana. Porekao je da je ranije razbio prozor na kući Osmanovih, ali je priznao da je u šali ispuštio vazduh iz guma njihovog automobila. Takođe je poricao odgovornost za grafitu i uzimanje dosijea iz kancelarije škole.

Pedžet-Luis je 28. oktobra 1988. proglašen krivim po dvijema optužbama za ubistvo iz nehata, pošto je priznao krivicu za djela izvršena u stanju smanjene uračunljivosti. Određena mu je kazna lišenja slobode u bezbjednoj psihijatrijskoj bolnici na neodređeno vreme.

Podnosioci predstavke su 28. septembra 1989. pokrenuli postupke protiv, između ostalog, direktora londonske policije, optužujući ga za nemar jer policija nije uhapsila ni saslušala Pedžet-Luisa, nije pretresla njegov stan niti ga optužila za krivično djelo prije marta 1988, iako je bila svjesna njegovih aktivnosti od maja 1987.

Direktor londonske policije je 19. avgusta 1991. podnio zahtjev za odbacivanje tužbe jer je neosnovana. Apelacioni sud je kasnije potvrdio da, shodno pravilu o izuzeću iz odluke Doma lordova u predmetu *Hil protiv šefa policije Zapadnog Jorkšira* iz 1989, policija se ne može optužiti za nemar u istraživanju i suzbijanju kriminala jer interesi javne politike nalažu da ona ima imunitet od gonjenja.

2. Odluka Suda

Podnosioci predstavke su se obratili Evropskoj komisiji za ljudska prava 10. novembra 1993, tvrdeći da su im prekršena prava iz članova 2, 6, 8 i 13, jer država nije zaštitila život Alija i Ahmeta Osmana i spriječila zlostavljanje njihove porodice i zato što nijesu imali pristup sudu ili djelotvornom pravnom lijeku u

vezi sa tim propustima. Komisija je utvrdila da nijesu prekršeni članovi 2 i 8, ali da je prekršen član 6 stav 1, kao i da se ne otvara posebno pitanje povrede člana 13 Konvencije.

Podnosioci predstavke su tvrdili u obraćanju Sudu da su činjenice predmeta ukazivale na to da je tužena država prekršila svoje obaveze iz članova 2, 6, 8 i 13.

Član 2

Podnosioci predstavke su tvrdili da organi nijesu ispunili svoju pozitivnu obavezu iz člana 2, jer nijesu preduzeli adekvatne i odgovarajuće korake kako bi zaštitili živote podnosioca predstavke i njegovog oca, Alija Osmana, od stvarne i poznate opasnosti koju je Pedžet-Luis predstavljao.

Sud je prvo ponovio da on u slučaju navoda da su organi prekršili svoju pozitivnu obavezu da štite pravo na život u kontekstu dužnosti sprječavanja i suzbijanja krivičnih djela mora da se uvjeri da su organi u to vrijeme znali ili da je trebalo da znaju da je život identifikovanog pojedinca ili pojedinaca u stvarnoj ili neposrednoj opasnosti od krivičnih akata trećeg lica i da nijesu preduzeli mjere iz svoje nadležnosti za koje bi se razumno moglo očekivati da će preduprijediti tu opasnost.

Iako se tvrdilo da je u fazi u kojoj je policija bila obaviještena o svim relevantnim povezanim događajima, uključujući incident sa grafitima, krađu školskih dosijea i promjenu prezimena Pedžet-Luisa, ona već trebalo da bude svjesna potrebe da dodatno istraži navodnu umiješanost Pedžet-Luisa u ove incidente ili da ga pomnije nadzire, Sud nije bio uvjeren da propust policije da to čini u ovoj fazi može biti sporan sa tačke gledišta člana 2, imajući u vidu stanje njenih saznanja u to vrijeme. Prema mišljenju Suda, iako su policajci koji su obilazili školu mogli da sa profesionalne tačke gledišta osuđuju naklonost koju je Pedžet-Luis osjećao prema Ahmetu Osmanu, nikad nije bilo nikakvih naznaka da se Ahmet Osman nalazi u opasnosti da će ga Pedžet-Luis seksualno zlostavljati, a još manje da će mu dovesti život u opasnost.

Budući da je Pedžet-Luis u razgovoru sa g. Perkinsom poricao umiješanost i da ga ništa nije povezivalo bilo sa prvim bilo sa drugim incidentom, Sud je smatrao da se procjena situacije od strane policije i njena odluka da stvar posmatra kao unutrašnju stvar škole ne mogu smatrati nerazumnim.

Kada je reč o aktima vandalizma prema kući i imovini Osmanovih i tvrdnji da policija nema evidenciju prijavljenih incidenata, Sud je izjavio da se ne može reći da je ovaj propust policiju spriječio da u ranijoj fazi shvati da postoji bilo kakva stvarna opasnost po život članova porodice ili da se u nerazumno ponašanju Pedžet-Luisa skriva predispozicija ka ubijanju. Sud je u tom pogledu takođe primijetio da kada je konačno donijeta odluka da se Pedžet-Luis uhapsi, ona nije bila zasnovana na bilo kakvoj uočenoj opasnosti po život porodice Osman, već na sumnji da je umiješan u akte manjeg oštećenja tuđe imovine.

Kada je reč o navodnoj činjenici da je Pedžet-Luis u tri navrata, bilo posredno bilo neposredno, policiji predočio svoje namjere da izvrši ubistvo, Sud je zaključio da se nije moglo osnovano smatrati da su ovi iskazi ukazivali na to da je porodica Osman meta njegovih prijetnji i da su policiju na to upozoravali.

Stoga je Sud zaključio da podnosioci predstavke nijesu ukazali ni na jednu odlučujuću fazu u nizu događaja koji su doveli do očeve smrti i sinovljevog ranjavanja, na osnovu koje bi se moglo reći da je policija znala ili je trebalo da zna da su im životi u stvarnoj i neposrednoj opasnosti od Pedžet-Luisa. Sud stoga nije utvrdio povredu člana 2.

Član 8

Podnosioci predstavke su tvrdili da je prekršen član 8 usled propusta policije da, prvo, okonča kampanju maltretiranja, vandalizma i viktimizacije koju je Pedžet-Luis vodio protiv njihove imovine i porodice i, drugo, još važnije, da spriječi ranjavanje podnosioca predstavke.

Sud je podsjetio na to da nije zaključio da je utvrđeno da je policija znala ili je trebalo da zna da Pedžet-Luis predstavlja stvarnu i neposrednu opasnost po život Ahmeta Osmana i da je njena reakcija na događaje kako su se odvijali bila razumna u datim okolnostima i da nije bila protivna obavezi države shodno članu 2. Po mišljenju Suda, taj zaključak podjednako potkrepljuje zaključak da nije prekršena nijedna pozitivna obaveza iz člana 8.

Kada je reč o tvrdnji podnosilaca predstavke da policija nije istražila napade na njihovu kuću u cilju okončanja kampanje maltretiranja porodice Osman, Sud je ponovio da je policija prvobitno zauzela stav da nema dokaza da je Pedžet-Luis umiješan, da bi kasnije, u svjetlu novih događaja, zapravo pokušala 17. decembra 1987. da uhapsi i sasluša Pedžet-Luisa zbog sumnje da je ošteti

tuđu imovinu. Sud je stoga zaključio da vlasti nijesu prekršile nijednu pozitivnu obavezu iz člana 8.

Član 6 stav 1

Podnosioci predstavke su tvrdili da je odbacivanje njihove tužbe za nemar protiv policije od strane Apelacionog suda zbog interesa javne politike predstavljalo ograničenje njihovog prava na pristup sudu iz člana 6 stava 1.

Primjenljivost člana 6 stava 1

Država je tvrdila da podnosioci predstavke nijesu mogli da se pozovu ni na jedno značajno pravo na osnovu kojeg bi tužili policiju zbog njenog navodnog propusta da spriječi Pedžet-Luisa da hicima iz vatrenog oružja ubije Alija Osmana i teško rani podnosioca predstavke. Da li se može smatrati da je policija dužna da pridaje posebnu pažnju tužiocu zavisi ne samo od dokaza o bliskosti strana i predvidljivosti štete već i od odgovora na pitanje da li je pravično, pravedno i razumno policiji nametnuti dužnost pridavanja posebne pažnje. Apelacioni sud je negativno odgovorio na potonje pitanje, jer je bio uvjeren da ne postoje drugi interesi javne politike koji bi ga naveli na drugačiji zaključak.

Sud je prihvatio da pravilo o izuzeću ne znači da je takva tužba osuđena na propast od samog početka, već da domaćem sudu u načelu dozvoljava da sprovede, na osnovu argumenata koji su mu predočeni, pomnu procjenu da li je u konkretnom predmetu prikladno primijeniti ovo pravilo.

Sud je stoga smatrao da podnosioci predstavke na osnovu propisa o nemaru imaju pravo da od suda traže da odluči o dopuštenosti i meritumu dokazive tvrdnje da su sa policijom bili u bliskom odnosu, da je prouzrokovana šteta bila predvidljiva i da je u datim okolnostima pravično, pravedno i razumno da se ne primijeni pravilo o izuzeću uspostavljeno u odluci u predmetu *Hill*.

Poštovanje člana 6 stava 1

Sud je konstatovao da su razlozi koji su naveli Dom lordova da u odluci u predmetu *Hill* ustanovi pravilo o izuzeću kako bi policiju zaštitio od tužbi za nemar bili zasnovani na stanovištu da interesima zajednice u cjelini najbolje služi policija čija efikasnost i djelotvornost u borbi protiv kriminala nije ugrožena stalnom opasnošću od izloženosti deliktnoj odgovornosti za politiku i operativne odluke.

Iako bi se cilj takvog pravila mogao prihvatiti kao legitiman u smislu Konvencije, s obzirom na to da je usmjeren na očuvanje djelotvornosti policije, a time i na sprječavanje nereda ili kriminala, Sud je akcentirao stavio na načelo srazmjernosti i izjavio da je Apelacioni sud pošao od toga da ovo pravilo policiji pruža neprobojnu odbranu i da je nemoguće odstupiti od imuniteta od tužbi koji policija uživa u vezi sa svojim postupanjem i nepostupanjem u istraživanju i suzbijanju kriminala.

Sud je primijetio da primena ovog pravila na ovakav način, bez daljeg istraživanja postojanja suprotstavljenih faktora javnog interesa, služi samo da policiji pruži potpuni imunitet za njeno postupanje i nepostupanje tokom istraživanja i suzbijanja kriminala i da predstavlja neopravdano ograničenje prava podnosioca predstavke na odlučivanje o meritumu njegove tužbe protiv policije u predmetima koji to zaslužuju.

Po mišljenju Suda, ne može se reći da korišćenje drugih mogućnosti za koje je država tvrdila da stoje podnosiocima predstavke na raspolaganju kako bi dobili zadovoljenje može da ublaži gubitak njihovog prava da pokrenu pravni postupak protiv policije zbog nemara i da dokazuju istinitost svojih tvrdnji. Sud je stoga zaključio da je primjena pravila o izuzeću u ovom predmetu predstavljala nesrazmjerno ograničenje prava podnosilaca predstavke na pristup sudu, te da je prekršen član 6 stav 1.

Član 13

Sud je smatrao da nije otvoreno nijedno posebno pitanje shodno članu 13 s obzirom na njegov zaključak da je prekršen član 6 stav 1, pri čemu je konstatovao da su zahtjevi iz člana 13 manje strogi od onih iz člana 6 i da su u ovom predmetu njima obuhvaćeni.

Član 50 (sada član 41)

Sud je i podnositeljki predstavke i podnosiocu predstavke dosudio po 10.000 GBP na ime štete i 30.000 GBP, uključujući PDV, na ime troškova i izdataka, umanjen za iznos koji je Savjet Evrope već platio za pravnu pomoć.

PRESUDA U PREDMETU
BRANKO TOMAŠIĆ I OSTALI PROTIV HRVATSKE

15. januar 2009.
 (predstavka br. 46598/06)

1. Osnovne činjenice

Predstavku je podnijeta od strane pet hrvatskih državljana rođenih između 1956. i 2001. godine koji žive u hrvatskom gradu Čakovcu. Prvo dvoje podnosi-laca su supružnici, a ostalo troje njihova djeca.

Godine 2004, M. T., kćerka prvo dvoje i sestra ostalo dvoje podnosilaca pred-stavke, započela je vezu sa M. M. i rodila njihovo dijete 2005. godine. Njihov odnos je počeo da se kvvari kada je M. M. počeo verbalno da prijeti M. T, što je za posljedicu imalo njegovo iseljenje iz kuće jula 2005. M. T. je 5. januara 2006. podnijela krivičnu prijavu protiv M. M. Javnom tužilaštvu u Čakovcu. Tvrdila je da joj je on u nekoliko navrata od jula 2005. pretio da će bombom raznijeti nju i njihovu kćerku. Ovu je prijetnju iznio i pred zaposlenima u Centru za socijalnu zaštitu i pred policajcima.

M. M. je 3. februara 2006. pritvoren pošto je protiv njega pokrenut krivič-ni postupak pred Opštinskim sudom u Čakovcu. U kontekstu ovog postupka pribavljeno je psihijatrijsko mišljenje o M. M. u kojem je zaključeno da pati od „dubokog poremećaja osobnosti etiološki povezanog s urođenom disfunkcijom mozga i izrazito nepovoljnim odgojnim okolnostima u djetinjstvu”. Opštinski sud je 15. marta 2006. proglasio M. M. krivim za pretnje M. T. u nekoliko navra-ta i osudio ga na kaznu zatvora u trajanju od pet meseci i određena mu je si-gurnosna mera obaveznog psihijatrijskog liječenja tokom boravka u zatvoru, a po potrebi i nakon toga. Županijski sud u Čakovcu je, međutim, 28. aprila 2006. skratio trajanje psihijatrijskog liječenja na trajanje kazne zatvora M. M.

M. M. je 3. jula 2006. pušten iz zatvora po odsluženju kazne, a 15. avgusta iste godine pucao je i ubio M. T., njihovu kćerku V. T. i sebe.

2. Odluka Suda

Podnosioci predstavke su tvrdili da država nije ispunila svoje pozitivne oba-veze iz člana 2 i spriječila smrt M. T. i V. T. i da nije sprovela iscrpnu istragu o mogućoj odgovornosti svojih službenika za njihovu smrt.

Član 2 – materijalni aspekt

Sud je ponovio da član 2 Konvencije od država iziskuje da štite živote ljudi u njihovoj nadležnosti. Ova obaveza obuhvata dužnost države da usvoji djelo-tvorne krivičnoppravne odredbe koje će odvrćati od izvršenja krivičnih dela, praćenih mehanizmima za sprovođenje zakona. Takođe obuhvata pozitiv-nu obavezu organa da preduzimaju preventivne operativne mjere kako bi za-štitile osobu čiji je život u opasnosti od krivičnih akata neke druge osobe. Sud je primijetio da je svjestan izazova sa kojima se vlasti suoćavaju u tom pogledu i naveo da materijalni aspekt člana 2 ne treba tumačiti kao da vlastima name-će nemogući ili nesrazmjerni teret.

Prema mišljenju Suda, da bi postojala pozitivna obaveza države, mora se do-kazati da su vlasti u dato vrijeme bile svjesne ili da je trebalo da budu svjesne postojanja stvarne ili neposredne opasnosti po život osobe i da nijesu preduze-le mjere za koje bi se razumno moglo očekivati da će preduprediti tu opasnost. Sud je zatim zaključio da su vlasti bile svjesne ozbiljnosti prijetnji po život M. T. i V. T. s obzirom na to da je M. M. osuđen na безусловnu kaznu zatvora i s obzirom na nalaze u psihijatrijskom izvještaju i da je zato trebalo da preduzmu sve razumne korake kako bi ih zaštitile.

Sud je zatim razmatrao da li su vlasti u datim okolnostima preduzele sve razumne korake. Prvo je konstatovao da nikada nije naložen pretres stana i vozila M. M. Zatim je Sud naglasio da je žalbeni sud skratio trajanje liječenja M. M. na trajanje njegove kazne zatvora, uprkos činjenici da je u psihijatrijskom izvještaju navedeno da je nastavak njegovog liječenja potreban kako bi se ra-zvila njegova sposobnost da izlazi na kraj sa teškim situacijama. U vrijeme kada je žalbeni sud usvojio ovu odluku, M. M. je već odslužio dio svoje kazne zatvora, što je značilo da će psihijatrijsko liječenje trajati samo dva mjeseca i pet dana. Pored toga, država nije dokazala da je naloženo obavezno liječe-nje bilo stvarno i propisno sprovedeno. Nedostatak liječenja i propust vlasti da ocjene njegovo stanje prije puštanja iz zatvora naveli su Sud na zaključak da nijesu preduzete nikakve prikladne mjere kako bi se umanjila vjerovatnoća da će M. M. sprovesti svoje prijetnje po puštanju iz zatvora.

Sud je stoga utvrdio povredu materijalnog aspekta člana 2 Konvencije.

Član 2 – procesni aspekt

Sud je u pogledu procesnog aspekta člana 2 ponovio da obaveza zaštite života iz člana 2 nalaže sprovođenje djelotvorne zvanične istrage u slučaju ubistva osoba primjenom sile, bilo od strane državnih službenika bilo nedržavnih aktera. Međutim, s obzirom na prirodu pritužbe podnosioca predstavke u vezi sa procesnim aspektom člana 2 (tj. manjkavostima nacionalnog sistema za zaštitu života drugih od akata opasnih kriminalaca koje su vlasti okarakterisale kao takve) i zaključka Suda da su sprovedene radnje bile neefikasne, Sud je smatrao da nema potrebe da posebno razmatra pritužbu podnosioca predstavke o kršenju procesnog aspekta.

Član 13

Sud je smatrao da nema potrebe da posebno razmatra nijedno pitanje o povredi člana 13, jer je već utvrdio odgovornost države za smrt M. T. i V. T. i povredu materijalnog aspekta člana 2 Konvencije.

Član 41

Sud je Hrvatskoj naložio da podnosiocima predstavke zajedno isplati 40.000 eura na ime nematerijalne štete i 1.300 eura na ime troškova i izdataka.

PRESUDA U PREDMETU **VALIULIENĖ PROTIV LITVANIJĖ**

26. mart 2013.

(predstavka br. 33234/07)

1. Osnovne činjenice

Predstavku je podnijela gđica Valiulienė, koja se 14. februara 2001. obratila Okružnom sudu u gradu Panevėžys sa zahtjevom da pokrene krivično gonjenje u svojstvu privatnog tužioca, tvrdeći da je partner sa kojim je živjela, J. H. L., pet puta pretukao u januaru i februaru 2001. godine.

Sudija Okružnog suda je 21. januara 2002. prosljedio prijavu podnositeljke predstavke javnom tužiocu i naložio mu da sam pokretne pretkrivičnu istragu, jer se J. H. L. u više navrata nije odazvao pozivima suda.

J. H. L. je 2002. optužen za namjerno i sistematsko nanošenje povreda podnositeljki predstavke usljed kojih je ona pretrpjela lakše tjelesne povrede. Istraga je mnogo puta obustavljena i ponovo pokretana jer se J. H. L. nije odazivao pozivima suda i zato što je pobjegao. Podnositeljka predstavke je podnosila žalbu svaki put kada je istraga obustavljena.

Tužilac je 10. juna 2005. odlučio da prekine istragu jer je 2003. promijenjen zakon i gonjenje za lakše tjelesne povrede je trebalo da pokrene žrtva u svojstvu privatnog tužioca. Tužilac je takođe smatrao da nema razloga da J. H. L. goni Javno tužilaštvo, jer ovaj predmet nije potpadao pod polje dejstva člana 409 novog Zakona o krivičnom postupku, odnosno tužilac nije smatrao da je krivično djelo od „javnog značaja”. Stoga je podnositeljki predstavke prepušteno da se obrati sudu i goni J. H. L. u privatnom svojstvu.

Podnositeljka predstavke je podnijela žalbu, tvrdeći da se organima za sprovođenje zakona obratila prije četiri godine i da je tada pokrenula krivično gonjenje u svojstvu privatnog tužioca, ali da je sudija njenu prijavu prosljedio javnom tužiocu, koji je pokrenuo pretkrivični postupak koji je trajao i pošto je novi Zakon o krivičnom postupku stupio na snagu 1. maja 2003. Tvrdila je da su je svi ovi događaji, uz činjenicu da je javni tužilac nije obavijestio nakon izmjene zakona o njenom pravu i da neće goniti J. H. L., naveli na uvjerenje da ga javni tužilac goni po optužbama. Takođe je iznijela strahovanje zbog skorog isteka roka za gonjenje J. H. L. Okružno javno tužilaštvo je žalbu podnositeljke predstavke odbacilo 19. jula 2005.

Poslije još jedne neuspješne žalbe, podnositeljka predstavke je podnijela prijavu Okružnom sudu, u kojoj je iznijela zahtjev za privatno krivično gonjenje J. H. L. zbog nanošenja lakših tjelesnih povreda, a u skladu sa novim Krivičnim zakonikom, po kojem je rok zastarijevanja za ovo krivično djelo godinu dana. Okružni sud je u odluci od 15. decembra 2005. odbio zahtjev podnositeljke predstavke, jer je istekao rok za gonjenje. Njegovu je odluku februara 2007. potvrdio Regionalni sud.

2. Odluka Suda

Podnositeljka predstavke je tvrdila da su joj prekršena prava iz članova 3 i 8 jer vlasti nijesu istražile njene tvrdnje o više akata nasilja u porodici i izvele njenog partnera pred lice pravde i zato što je krivični postupak predugo trajao.

Član 3

Sud je u pogledu prihvatljivosti predstavke zauzeo stav da je zlostavljanje podnositeljke predstavke, u kombinaciji sa njenim osećanjima straha i bespomoćnosti, bilo dovoljno teško da bi doseglo stepen surovosti iz člana 3 Konvencije, te da je država imala pozitivnu obavezu po osnovu tog člana. Stoga je predstavku proglasio prihvatljivom.

Sud je u pogledu merituma predmeta izjavio da se podnositeljka predstavke još 14. februara 2001. obratila Okružnom sudu sa zahtjevom da pokrene krivično gonjenje u svojstvu privatnog tužioca. Na osnovu forenzičkih izveštaja sačinjenih ubrzo poslije svakog nasilnog incidenta, tvrdila je da ju je J. H. L. zlostavljao u pet navrata i svaki je incident detaljno opisala. Navela je imena i adrese pet svjedoka koje je htjela da pozove. Sud je zaključio da su litvanske vlasti od podnositeljke predstavke dobile dovoljno informacija koje izazivaju sumnju da je izvršeno krivično djelo, te je konstatovao da su one od tog trenutka bile u obavezi da postupaju po krivičnoj prijavi podnositeljke predstavke.

Premda su vlasti prvo reagovala bez neprimjerenog odlaganja, istraga je više puta obustavljena nakon što je predmet prosljeđen javnom tužiocu. Činjenica da je odluka tužioca ukidao viši tužilac jer nijesu detaljno ukazivala je na ozbiljan propust države.

Sud je zatim primijetio da je tužilac tek u junu 2005. odlučio da predmet vrati podnositeljki predstavke kako bi ona pokrenula krivično gonjenje u svojstvu privatnog tužioca, iako je litvanski Zakon o krivičnom postupku promijenjen

u maju 2003. Sud je s tim u vezi konstatovao da je odluku tužioca potvrdio viši tužilac, a zatim i sud, uprkos tvrdnjama podnositeljke predstavke da to može dovesti do nekažnjivosti J. H. L. s obzirom na to da će rok za gonjenje ubrzo isteći. Sud je takođe izjavio da je javni tužilac, čak i nakon stupanja novog ZKP-a na snagu 1. maja 2003, i dalje mogao da istražuje djela koja za posljedicu imaju lakše tjelesne povrede pod uslovom da je to u javnom interesu.

Nadležni sud nikad nije utvrdio okolnosti ovog predmeta uslijed odluke tužioca. Dakle, nije ostvaren jedan od ciljeva krivičnog gonjenja, konkretno, djelotvorna zaštita od akata zlostavljanja, te je prekršen član 3.

Član 8

S obzirom na navedeno, Sud je smatrao da nije nužno da predstavku posebno razmatra u pogledu povrede člana 8 Konvencije.

Član 41

Sud je Litvaniji naložio da podnositeljki predstavke isplati 5.000 eura na ime nematerijalne štete.

PRESUDA U PREDMETU
BEVACQUA I S. PROTIV BUGARSKJE

12. jun 2008.

(predstavka br. 71127/01)

1. Osnovne činjenice

Podnositeljka predstavke, gđa Bevacqua, bila je bugarska državljanka koja je u predmetno vrijeme živjela u Sofiji. Gđa Bevacqua se 1995. udala za g. N. i januara 1997. rodila S. (podnosioca predstavke).

G. N. je postajao agresivan kako se odnos između supružnika pogoršavao i podnositeljka predstavke je 1. marta 2000. sa sinom napustila porodični dom i preselila se u stan svojih roditelja. Ona je istog dana podnijela zahtjev za razvod braka i zahtjev da joj bude dodijeljeno privremeno starateljstvo, navevši, između ostalog, da ju je g. N. često verbalno i fizički zlostavljao.

Sudija Okružnog suda u Sofiji je 7. marta 2000. proučio spise predmeta i odredio datum prvog ročišta, pri čemu nije razmotrio zahtjev za dodjelu privremenog starateljstva.

Dana 6. maja 2000. g. N. nije vratio S. kući iz šetnje. Podnositeljka predstavke se požalila organima gonjenja. Nadležni tužilac je očigledno naložio da g. N. bude uručen poziv i zvanično upozorenje. To nije učinjeno do 22. juna 2000. Podnositeljka predstavke je 12. maja 2000. otišla u vrtić da vidi svog sina i odvela ga je svojoj kući. G. N. je došao uveče i počeo da viče i udara po vratima. G. N. je uspeo da uđe u stan i navodno je udario ili gurnuo podnositeljku predstavke u prisustvu njenih roditelja i sina, da bi na kraju uzeo dete i otišao.

Pošto je otišla na pregled kod forenzičkog lekara, podnositeljka predstavke je podnijela prijavu Okružnom tužilaštvu, uz koju je priložila ljekarsko uvjerenje. Takođe je zatražila pomoć jedne nevladine organizacije i sa djetetom otputovala u Burgas, gde joj je ta NVO obezbijedila smještaj.

G. N. se požalio Jedinici za maloletnike, izjavivši da je podnositeljka predstavke otela njihovog sina. Zatim je bila pozvana u policiju.

G. N. je 31. maja 2000. posjetio podnositeljku predstavke u njenom domu, navodno joj prijetio i odveo njihovog sina. Sljedećeg dana je inspektor za maloljetnike organizovao sastanak podnositeljke predstavke, g. N. i djeteta na kojem

je dogovoreno da će dijete živjeti mjesec dana sa ocem, zatim mjesec dana sa majkom, a g. N. je povukao svoju prijavu otmice.

Podnositeljka predstavke se 13. juna 2000. pojavila na ročištu u brakorazvodnoj parnici u Okružnom sudu, koji je odredio rok za pomirenje propisan zakonom i zakazao sljedeće ročište za 29. septembar 2000.

Kada je g. N. uručen poziv u vezi sa prijavom podnositeljke predstavke, navodno je postao agresivan i tokom jedne posjete podnositeljku predstavke udario u prisustvu njihovog sina. Ona je sljedećeg dana otišla na pregled, a lekar je konstatovao da ima modricu na lijevom kapku i da joj je natečen obraz.

Nakon što njena obraćanja inspektorima za maloljetnike u lokalnoj stanici policije i Ministarstvu unutrašnjih poslova nijesu urodila plodom, podnositeljka predstavke je 11. septembra 2000. podnijela pisane podneske Okružnom sudu u kojima je ponovo zatražila da joj dodijeli privremeno starateljstvo nad sinom.

Ročišta su nekoliko puta odlagana, a podnositeljka predstavke je na kraju na ročištu održanom 13. februara 2001. povukla zahtjev za dodjelu privremenog starateljstva i zamolila sud da odluči o meritumu zahtjeva za razvod, uključujući zahtjev za starateljstvo nad djetetom. Okružni sud je prekinuo postupak o privremenim mjerama.

Podnositeljka predstavke je svog sina mogla da vidi samo u vrtiću od ljeta 2000. Međutim, ona ga je uzela iz vrtića 7. marta 2001. i odvela ga svojoj kući. G. N. se žalio vlastima, a podnositeljku predstavke je pozvala policija i uručila joj zvanično upozorenje.

Po tvrdnjama podnositeljke predstavke, g. N. joj je pretio i fizičkim nasiljem, ali je ona zadržala dijete. Po rečima g. N, njega su u martu 2001. napali muškarci koje je angažovala podnositeljka predstavke i to u njenom prisustvu.

Poslednje ročište u brakorazvodnoj parnici održano je 24. aprila 2001. Shodno Zakonu o zaštiti deteta, stručnjak novoosnovane Kancelarije za socijalno staranje dao je mišljenje da se dijete plaši oca jer je zlostavljao njegovu majku i da bi ono više voljelo da živi sa majkom.

Okružni sud je 23. maja 2001. razveo brak i podnositeljki predstavke dodijelio starateljstvo nad sinom zbog njegovog mladog uzrasta, a gospodinu N. pravo da ga vidi.

Podnositeljka predstavke je 18. juna 2002. sa dvoje prijatelja otišla u stan g. N. kako bi uzela svoje stvari. Njen bivši suprug je postao agresivan i zlostavljao je. Nakon što ju je pregledao forenzički ljekar, koji je konstatovao modrice na njenom licu i tijelu, požalila se organima gonjenja. Oni su odbili da pokrenu krivični postupak protiv g. N. i upoznali je sa mogućnošću da pokrene krivični postupak u svojstvu privatnog tužioca, jer navodne povrede potpadaju pod kategoriju lakših tjelesnih povreda.

2. Odluka Suda

Podnosioci predstavke su se žalili na povredu članova 3, 8, 13 i 14, jer vlasti nijesu preduzele neophodne mjere kako bi obezbijedile poštovanje njihovog privatnog života i nijesu zaštitile podnositeljku predstavke od nasilnog ponašanja njenog bivšeg muža. Sud je smatrao da u konkretnim okolnostima ovog predmeta pritužbe treba da razmotri shodno članu 8.

Prihvatljivost

Prema mišljenju Suda, činjenica da je podnositeljka predstavke povukla svoj zahtjev za privremene mjere nakon većeg broja spornih odgađanja ne navodi neizostavno na zaključak da nije iscrpila domaće pravne lekove, kao što tvrdi država, niti ukazuje na to da je ona zloupotrijebila postupak. Stoga je pritužbe proglasio prihvatljivim.

Član 8

Sud je prvo primijetio da je obično potrebno dati određeni prioritet zahtjevu za mjeru privremenog starateljstva zbog same njene prirode i cilja, izuzev kad postoje konkretni razlozi da se to ne učini. Prema mišljenju Suda, takvi razlozi nijesu postojali u predmetu podnosilaca predstavke.

Sud je naveo da Okružni sud nije dao nikakav prioritet ovom pitanju i da je pitanje privremenih mjera ignorisao prvih šest mjeseci. Okružni sud je u junu 2000. počeo da razmatra zahtjev za razvod braka, umjesto da se prvo pozabavi privremenim starateljstvom. Ovo kašnjenje je bilo rezultat prakse domaćih sudova da odlažu odluku o pitanju starateljstva u brakorazvodnom postupku do isteka zakonom propisanog perioda za pomirenje. Iako je ova praksa imala legitiman cilj, da olakša pomirenje, Sud je smatrao da je njena automatska primjena u slučaju podnosilaca predstavke bila neopravdana s obzirom na konkretne okolnosti koje su iziskivale ekspeditivnost.

Pored toga, sudiji Okružnog suda mora da je postalo jasno da je nemogućnost roditelja da se dogovore o starateljstvu negativno uticalo na podnosioca predstavke i da je g. N. opstruirao mogućnost podnositeljke predstavke da vidi svoje dijete. Sud je konstatovao da je Okružni sud, uprkos ovim činjenicama, nastavio da stalno odlaže razmatranje zahtjeva za privremeno starateljstvo i da nije uložio nikakav napor kako bi na jednom ročištu prikupio sve relevantne dokaze. Stoga Sud nije smatrao da je povlačenje zahtjeva za privremene mjere od strane podnositeljke predstavke bilo nerazumno.

Sud je smatrao da način na koji se Okružni sud bavio privremenim mjerama, pored negativnih efekata koje je imao na podnosioca predstavke, teško može biti u skladu sa obavezom organa da obezbijede poštovanje privatnog i porodičnog života podnosilaca predstavke.

Sud je u pogledu pritužbi podnositeljke predstavke o agresivnom ponašanju g. N. primijetio da bugarskim pravom u predmetno vrijeme nijesu bile propisane konkretne upravne i policijske mjere, a da se mjere koje su preduzimali policija i organi gonjenja na osnovu svojih opštih ovlašćenja nijesu pokazale djelotvornim. Sud je takođe smatrao da mogućnost podnositeljke predstavke da pokrene krivični postupak u svojstvu privatnog tužioca i traži odštetu nije bila dovoljna jer bi takav postupak očigledno trajao i ne bi mogao da spriječi ponovno izbijanje incidenata na koje se žalila. Prema mišljenju Suda, propust vlasti da izreknu sankcije ili na drugi način obezbijede da g. N. ispunji svoju obavezu da se uzdržava od nezakonitih akata bio je od kritičnog značaja u okolnostima ovog predmeta jer je predstavljao njihovo odbijanje da podnosiocima predstavke pruži neposrednu pomoć koja im je bila potrebna. Sud je zaključio da stav vlasti da takvu pomoć nije ni trebalo da pruže jer se spor odnosio na „privatnu stvar” nije u skladu sa njihovim pozitivnim obavezama da podnosiocima predstavke obezbijede uživanje njihovih prava na osnovu člana 8.

Sud je na kraju zaključio da kumulativni efekti propusta Okružnog suda da bez odlaganja usvoje privremene mjere o starateljstvu u situaciji koja je imala negativne efekte na podnosioca predstavke, a naročito na blagostanje podnosioca predstavke, kao i nepostojanje dovoljnih mjera kao odgovor na ponašanje g. N tokom ovog perioda, predstavljaju propust vlasti da pomognu podnosiocima predstavke protivno pozitivnim obavezama države na osnovu člana 8. Stoga je utvrdio povredu člana 8.

Član 6 stav 1

Podnosioci predstavke su se žalili na dužinu postupka o starateljstvu.

Imajući u vidu relevantne kriterijume utvrđene u njegovoj praksi i uzevši u obzir prirodu postupka, kao i njegovo ukupno trajanje i činjenicu da ispitivanje svjedoka i prikupljanje drugih dokaza neizostavno iziskuju vrijeme, Sud je zaključio da je o sporu o starateljstvu nad detetom odlučeno u razumnom roku, kao što nalaže član 6 stav 1, te da nije došlo do povrede te odredbe.

Član 41

Sud je Bugarskoj naložio da podnosiocima predstavke zajedno isplati 4.000 eura na ime nematerijalne štete i 3.000 eura na ime svih troškova.

PRESUDA U PREDMETU **M. C. PROTIV BUGARSKE** 4. decembar 2003. (predstavka br. 39272/98)

1. Osnovne činjenice

Podnosilac predstavke, M. C., bugarska je državljanica, rođena 1980. godine. Ona je tvrdila da su je silovali dva muškarca, A. i P., stari 20, odnosno 21 godinu, kada je imala 14 godina, što je starosno doba kada maloljetno lice može dati pristanak na seksualni odnos u Bugarskoj.

M. C. je tvrdila da je 31. jula 1995. godine sa A., P. i prijateljicom otišla u diskoteku. Zatim je pristala da ode u drugu diskoteku sa muškarcima. Na povratku, A. je predložio da se zaustave kod rezervoara za vodu da bi plivali. M. C. je ostala u kolima. P. se vratio prije drugih i, prema njenim tvrdnjama, primorao ju je na seksualni odnos. M. C. je tvrdila da je bila u izuzetno uznemirenom stanju. Rano sljedećeg jutra odvedena je u privatnu kuću gde ju je, kako tvrdi, A. primorao na seksualni odnos, pri čemu je ona plakala i tokom i nakon silovanja. Kasnije ju je pronašla majka i odvela u bolnicu, gde je medicinskim pregledom utvrđeno da joj je himen probijen. A. i P. su porekli silovanje M. C.

Tokom sprovedene krivične istrage nije prikupljeno dovoljno dokaza o tome da je M. C. bila prisiljena na seksualni odnos sa A. i P. Javni tužilac je 17. marta 1997. godine okončao postupak, zaključivši da korišćenje sile ili pretnji nije utvrđeno van razumne sumnje. Naime, nije dokazano da je podnositeljka predstavke pružala otpor ili pokušala da traži tuđu pomoć. Podnositeljka predstavke se neuspješno žalila na ovu odluku.

Nalazi stručnjaka koje je M. C. podnijela Evropskom sudu ukazuju na „zaleđenost od straha” (sindrom traumatskog psihološkog infantilizma) kao najčešću reakciju na silovanje, pri čemu se uplašena žrtva silovanja ili pasivno prepusti ili se psihički isključi. Od ispitanih 25 slučajeva silovanja žena od 14 do 20 godina u Bugarskoj, 24 žrtve su reagovala na ovaj način.

2. Odluka Suda

M. C. se žalila da bugarski zakon i praksa nijesu pružili djelotvornu zaštitu od silovanja i seksualnog zlostavljanja, pošto se krivični postupak pokreće samo u slučajevima u kojima se žrtve aktivno brane. Ona se takođe žalila da

vlasti nijesu sprovele djelotvornu istragu događaja o kojima je riječ. M. C. se pozvala na član 3 (zabrana ponižavajućeg postupanja), član 8 (pravo na poštovanje privatnog života), član 13 (pravo na djelotvoran pravni lijek) i član 14 (zabrana diskriminacije) Evropske konvencije o ljudskim pravima.

Članovi 3 i 8 Konvencije

Sud je ponovio da, prema članovima 3 i 8 Konvencije, države članice imaju pozitivnu obavezu kako da usvoje krivični zakon kojim se djelotvorno kažnjava silovanje, tako i da ovaj zakon primjenjuju putem djelotvorne istrage i krivičnog gonjenja.

Sud je zatim primijetio da je u većem broju zemalja u prošlosti u slučajevima silovanja bio prema domaćem zakonu i praksi ponekad potreban dokaz korišćenja fizičke sile od strane počinioca i otpora od strane žrtve. Međutim, izgleda da se u evropskim zemljama ovo više ne zahtjeva. U zemljama anglosaksonske pravne tradicije, bilo kakvo pominjanje fizičke sile uklonjeno je iz zakona i sudske prakse. Iako u većini evropskih zemalja pod uticajem kontinentalne pravne tradicije definicija silovanja sadrži pominjanje korišćenja sile ili prijetnji silom od strane počinioca, u sudskoj praksi i pravnoj teoriji je izostanak pristanka žrtve, a ne fizička sila, ključan za utvrđivanje silovanja.

Sud je takođe primijetio da su se države članice Saveta Evrope složile da je kažnjavanje seksualnih odnosa bez saglasnosti, bez obzira na to da li se žrtva opirala, neophodno za djelotvornu zaštitu žena od nasilja i podsticanje sprovođenja daljih reformi u ovoj oblasti. Uz to, Međunarodni krivični sud za bivšu Jugoslaviju u Hagu nedavno je utvrdio da, prema međunarodnom krivičnom pravu, svaki seksualni odnos bez saglasnosti žrtve predstavlja silovanje, što odražava sve zastupljeniji stav da je nepostojanje saglasnosti suštinski činilac silovanja i seksualnog zlostavljanja. Uopšte, zakon i pravna praksa u pogledu silovanja razvijaju se na takav način da odražavaju promijenjene društvene stavove koji zahtijevaju poštovanje seksualne autonomije i jednakosti svih. Imajući u vidu savremene standarde i težnje, pozitivna obaveza država članica prema članovima 3 i 8 Konvencije zahtijeva kažnjavanje i djelotvorno krivično gonjenje svakog seksualnog odnosa bez saglasnosti, čak i kada se žrtva nije fizički opirala.

Podnositeljka predstavke je tvrdila da je postupanje vlasti u ovom slučaju uslovljeno neadekvatnim zakonodavstvom i odražava praksu krivičnog gonjenja počinitelja silovanja samo onda kada postoje dokazi o značajnom fizičkom

otporu žrtve. Vlada Bugarske nije uspjela da priloži kopije presuda ili pravnih komentara kojima bi jasno opovrgla tvrdnje podnositeljke predstavke o restriktivnom pristupu u krivičnom gonjenju silovanja. Njena tvrdnja je stoga bila zasnovana na razumnim dokazima koji nijesu osporeni.

Postojanje dve nepomirljive verzije činjenica očigledno zahtijeva procjenu vjerodostojnosti izjava u kontekstu događaja i potvrđivanje svih okolnosti. Međutim, malo je učinjeno da se ispita vjerodostojnost verzije događaja koju su iznijeli P. i A., vjerodostojnost svjedoka koje su oni pozvali ili tačno vrijeme događaja. Podnositeljka predstavke i njen pravni zastupnik takođe nijesu bili u mogućnosti da ispituju svedoke, koje je podnositeljka optužila za davanje lažnog iskaza. Vlasti stoga nijesu iskoristile dostupne mogućnosti za utvrđivanje svih okolnosti i nijesu na odgovarajući način procijenile vjerodostojnost protivriječnih izjava. Izgleda da razlog za ovaj propust leži u činjenici da su istražitelj i tužilac smatrali da se dogodilo „silovanje na sastanku” i, u nedostatku „direktnih” dokaza silovanja, kao što su tragovi nasilja i otpora ili poziva u pomoć, nijesu mogli da iz procjene svih okolnosti izvedu dokaz o nepostojanju saglasnosti i stoga silovanju.

Ne iznoseći svoje mišljenje o krivici P. i A., Sud je zaključio da djelotvornost istrage u slučaju podnositeljke predstavke, a naročito pristup istražitelja i tužioca, nijesu ispunili pozitivne obaveze Bugarske prema članovima 3 i 8 Evropske konvencije, posmatrane u svjetlu relevantnih savremenih standarda uporednog i međunarodnog prava – da se ustanovi i djelotvorno primjenjuje krivično-pravni sistem kažnjavanja svih oblika silovanja i seksualnog zlostavljanja.

Članovi 13 i 14

Sud je zaključio da nije pokrenuto posebno pitanje prema članu 13 Evropske konvencije, kao i da nije neophodno da ispituje žalbu prema članu 14.

Član 41

Evropski sud za ljudska prava je podnositeljki predstavke dodijelio 8.000 evra (€) na ime nematerijalne štete i 4.110 € na ime troškova postupka.

PRESUDA U PREDMETU
E. S. I OSTALI PROTIV SLOVAČKE
 15. septembar 2009.
 (predstavka br. 8227/04)

1. Osnovne činjenice

Podnosioci predstavke, majka E. S. i njeno troje dece – Er. S., Ja. S. i Já. S. – slovački su državljani rođeni 1964, 1986, 1989. i 1988. Svi žive u Slovačkoj.

Marta 2001. godine E. S. je napustila muža S. i podnela zahtjev za razvod braka. Brak je razveden u maju 2002, a sud joj je naknadno dodijelio starateljstvo nad djecom.

U aprilu 2001. godine E. S. je podnijela krivičnu prijavu protiv muža zbog zlostavljanja nje i djece i seksualnog zlostavljanja jedne kćerke. Nakon dvije godine, muž je osuđen na kaznu zatvora od četiri godine zbog zlostavljanja, nasilja u porodici i seksualnog zlostavljanja.

U maju 2001. godine E. S. je podnijela zahtjev za donošenje privremene mjere iseljenja muža iz zajedničkog stana u kome su oboje bili nosioci stanarskog prava. Domaći sudovi su redom odbijali njen zahtev, uz obrazloženje da važeći zakoni ne omogućuju da se njenom mužu ograniči pravo korišćenja imovine. U žalbenom postupku su prethodne sudske odluke potvrđene, uz pouku E. S. da pokrene postupak za oduzimanje stanarskog prava nakon okončanja brakorazvodne parnice, a da u međuvremenu iznese zahtjev za primjenu mjere kojom bi se njenom mužu naložilo da se uzdrži od neprimjerenog ponašanja. Ona se zatim obratila Ustavnom sudu, koji je zauzeo stav da nema povrede prava, pošto E. S. nije uložila zahtjev za primjenu prethodno pomenute mjere. Ustavni sud je, međutim, smatrao da su niži sudovi propustili da nalože primjenu mjera kojima bi se djeca E. S. zaštitila od zlostavljanja. Sud nije dosudio nikakvu nadoknadu, pošto je smatrao da utvrđivanje povrede prava samo po sebi predstavlja pravičnu nadoknadu.

Nakon izmjene zakona, E. S. je uložila dva nova zahtjeva, koja je sud prihvatio u julu 2003. i decembru 2004, od kojih se prvi odnosio na primjenu privremene mjere kojom se njenom bivšem mužu zabranjuje ulazak u stan, a drugim se E. S. imenuje za isključivog nosioca stanarskog prava.

U međuvremenu su podnosioci predstavke bili primorani da napuste stan i da odu da žive na drugo mjesto, daleko od porodice i prijatelja, dok je dvoje dece, Er. S. i Ja. S., moralo da promijeni školu.

2. Odluka Suda

Pozivajući se na član 3 i član 8 Konvencije, podnosioci su u svojoj predstavci iznijeli tvrdnju da ih nadležni organi nijesu adekvatno zaštitili od nasilja u porodici.

Članovi 3 i 8

Država je iznijela argument da E. S. nije iscrpila sve domaće pravne lekove. Država je prihvatila da su prava dece prekršena po osnovu članova 3 i 8, ali je tvrdila da su domaći sudovi svojim presudama obezbjedili zadovoljenje pravde.

Sud je utvrdio da predložena alternativna mjera države – da se bivšem mužu E. S. privremenom mjerom naloži da se pristojno ponaša – podnosiocima predstavke ne bi obezbijedila odgovarajuću zaštitu od ponašanja muža E. S. i oca nje-ne djece, pa se stoga ne može smatrati djelotvornim domaćim pravim lijekom koji je ona bila u obavezi da iscrpe. E. S. nije bila u mogućnosti da ostvari prenos stanarskog prava nad dijelom stana koji je pripadao mužu sve do okončanja brakorazvodne parnice maja 2002, odnosno tek nakon što je prošlo skoro godinu dana od kako se žalila nadležnim organima na muževljevo ponašanje. S obzirom na vrstu i težinu njenih žalbi, i E. S. i njenoj deci morala je odmah biti obezbijedena zaštita. U tom periodu, znači, nije postojao djelotvorni pravni lijek koji bi bio dostupan E. S. i koji bi omogućio da se i ona i njena deca zaštite od nasilnog ponašanja njenog bivšeg muža. Što se tiče djece, Sud ne smatra da utvrđivanje povrede prava predstavlja odgovarajuću nadoknadu za štetu koju su pretrpjela.

Država se saglasila da su djeca E. S. bila izložena ponašanju koje daleko prevazilazi prag uslova za primjenu članova 3 i 8. Nalazeći da Slovačka nije zaštitila ni prava majke, Sud je zaključio da država nije ispunila obavezu da zaštiti podnosiocima ove predstavke, čime je prekršila odredbe članova 3 i 8.

Član 41

Sud je podnosiocima predstavke dosudio naknadu u iznosu od 8.000 eura na ime pretrpljene nematerijalne štete i iznos od 2.000 eura na ime sudskih troškova.

PRESUDA U PREDMETU
KALUCZA PROTIV MAĐARSKE

24. april 2012.
(predstavka br. 57693/10)

1. Osnovne činjenice

Podnositeljka predstavke, gđica Kaluczka, i njen suprug 2000. godine kupili su stan. Podnositeljka predstavke je registrovana kao vlasnica dve trećine stana, a njen suprug kao vlasnik ostatka stana. Nakon razvoda su sklopili sporazum po kojem će podnositeljka predstavke isplatiti bivšeg supruga i steći vlasništvo nad cijelim stanom.

Podnositeljka predstavke je aprila 2005. godine stupila u neregistrovanu vanbračnu zajednicu sa g. Gy. B. On je isplatio bivšeg supruga i tako stekao vlasništvo nad tim dijelom stana.

Gy. B. se kasnije uselio u stan kako bi u njemu živio zajedno sa podnositeljkom predstavke. Zavod za centralne dokumente je na njegov zahtjev 24. novembra 2006. registrovao njegovo prebivalište na adresi podnositeljke predstavke.

Njihova veza je okončana negdje u januaru 2007, ali je Gy. B. nastavio da boravi u stanu u zajedničkom vlasništvu uprkos protivljenju podnositeljke predstavke.

Odnosi između podnositeljke predstavke i Gy. B. su se u međuvremenu pogoršali, rezultirajući stalnim sporovima koji su obuhvatali verbalne i fizičke napade.

U periodu od oktobra 2005. do avgusta 2010. sačinjeno je 13 lekarskih izvještaja, u kojima su konstatovane povrede, uglavnom glave, lica, grudi i vrata podnositeljke predstavke i očekivan period oporavka od osam do deset dana.

Podnositeljka predstavke je u brojnim prilikama zatražila pomoć vlasti i podnosila krivične prijave zbog fizičkih napada i maltretiranja. I Gy. B. je podnio nekoliko krivičnih prijava protiv podnositeljke predstavke. Gy. B. je četiri puta oslobođen optužbi, podnositeljka predstavke pet puta nije željela da nastavi postupak ili nije preduzela gonjenje u svojstvu privatnog tužioca, te je sud obustavio postupak, a Gy. B. je dva puta proglašen krivim i uslovno pušten na slobodu. U vrijeme izricanja ove presude bila su u toku još dva krivična postupka protiv njega zbog fizičkih napada.

Sud je u nekoliko navrata takođe proglasio podnositeljku predstavke krivom za nedolično ponašanje, odnosno teške tjelesne povrede, odnosno fizički napad. Tri istrage protiv nje, za teške tjelesne povrede, maltretiranje i krađu, prekinute su.

Podnositeljka predstavke je tokom krivičnog postupka podnijela dva zahtjeva za izdavanje naloga o zabrani prilaska Gy. B. Sudovi su u januaru 2010. odbili njen prvi zahtjev jer su smatrali da su za loše odnose odgovorne obje strane u postupku. Njen drugi zahtev, koji je kasnije podnijela, odbijen je iz istog razloga.

Pokrenuta su i dva različita parnična postupka o vlasništvu nad stanom.

Pored toga, Gy. B. je promijenio bravu na vratima stana u martu 2007, ali podnositeljki predstavke nije obezbijedio ključeve. Nakon što je javni bilježnik Gy. B. naložio da joj obezbijedi ključeve od stana, podnositeljka predstavke je promijenila bravu na vratima 11. maja 2007. u pokušaju da spriječi Gy. B. da ponovo uđe u stan. On je istog dana došao sa službenicima policije, koji su je obavezali da mu obezbijedi pristup stanu, budući da mu je tu registrovano prebivalište. Podnositeljka predstavke je zamolila javnog bilježnika da izbriše njenu adresu kao adresu prebivališta Gy. B. i da mu naloži da napusti stan. Međutim, javni bilježnik je odbio njen zahtev jer nije bio nadležan da to učini. Štaviše, budući da je Gy. B. zaista živio u stanu, brisanje njene adrese kao adrese njegovog prebivališta nije bilo moguće.

Podnositeljka predstavke je 9. aprila 2008. pokrenula parnični postupak, zahtijevajući od suda da Gy. B. naloži da napusti stan. Taj je postupak još bio u toku u vreme izricanja ove presude, pošto ga je sud obustavio 5. septembra 2008. do okončanja imovinskog spora između Gy. B. i podnositeljke predstavke.

Podnositeljka predstavke je 2. avgusta 2010. ponovo promenila brave na vratima kako bi sprečila Gy. B. da uđe u stan. Protiv nje je pokrenut krivični postupak koji još nije bio okončan u vrijeme izricanja ove presude.

2. Odluka Suda

Podnositeljka predstavke se žalila na povredu člana 8 jer mađarske vlasti nijesu preduzele pozitivne mjere kako bi je zaštitile od njenog bivšeg vanbračnog muža.

Prihvatljivost

Država je tvrdila da podnositeljka predstavke nije iskoristila sve djelotvorne pravne lijekove jer nije nastavila sa postupcima po nekoliko krivičnih prijava zbog fizičkih napada, nije zatražila zaštitu svoje imovine od javnog bilježnika ili suda i nije podnijela zahtjev za privremenu mjeru kojom bi joj se odobrio isključiv posjed nad stanom o kojem je riječ.

Primivši k znanju prigovore države, Sud je konstatovao da je podnositeljka predstavke iskoristila nekoliko drugih pravnih lijekova propisanih domaćim pravom. Takođe je primijetio da su pred domaćim sudovima u toku tri odvojena parnična postupka između podnositeljke predstavke i Gy. B. i da su svi oni obustavljeni do okončanja jednog drugog građanskog spora. Sud je stoga smatrao da bi bilo suvišno da podnositeljka predstavke pokrene još jedan građanski postupak radi zaštite svoje imovine. Zaključio je da je podnositeljka predstavke iscrpila domaće pravne lijekove.

Član 8

Sud je prvo ponovio da nema sumnje da se događaji koji su za posljedicu imali podnošenje ove predstavke odnose na sferu privatnog života u smislu člana 8 Konvencije. Konstatovao je da činjenice dokazuju da je podnositeljka predstavke vjerodostojno tvrdila da je Gy. B. tokom dužeg perioda vremena predstavljao opasnost po njen fizički integritet u njenom stanu i da ju je više puta i napao. S obzirom na te činjenice, Sud je smatrao da su državni organi imali pozitivnu obavezu da podnositeljku predstavke štite od nasilnog ponašanja njenog bivšeg nevjenčanog muža u njenom domu, bez obzira na činjenicu da se i ona nasilno ponašala prema njemu.

Upadljivo je da je vlastima bilo potrebno više od godinu i po dana da odluče o prvom zahtjevu za izdavanje naloga o zabrani prilaska koji je podnositeljka predstavke podnijela. Kada je reč o odbijanju njenih zahtjeva za izdavanje naloga o zabrani prilaska, Sud je stao na stanovište da domaći sudovi nijesu u dovoljnoj mjeri obrazložili svoje odluke i nijesu napismeno naveli konkretne razloge koji opravdavaju njihovu odluku.

Obrazloženje domaćeg suda da ne može da izda nalog o zabrani prilaska zbog ponašanja oštećene strane bilo je neprihvatljivo. Po mišljenju Suda, u slučajevima uzajamno nasilnih strana, potrebno je izdati objema stranama naloge o zabrani prilaska kako bi se spriječili kontakti između njih.

Sud je zatim primijetio da podnositeljka predstavke nije mogla da uživa zaštitu propisanu Zakonom o zabrani prilaska zbog nasilja među srođnicima jer je učinilac bio njen bivši nevjenčani suprug, a njihova zajednica nije bila registrovana kod vlasti.

Na kraju, Sud je zaključio da domaći sudovi nijesu ispunili svoju obavezu da u razumnom roku odluče o građanskom predmetu vezanom za stan. Konkretno, ti postupci su u toku još od 2007. i 2008. uprkos činjenici da bi se njima u teoriji eliminisao uzrok problema, odnosno neželjeni boravak Gy. B. u stanu.

Sud je stoga zaključio da su mađarske vlasti prekršile član 8 jer nijesu preduzele dovoljne mjere kako bi djelotvorno zaštitile podnositeljku predstavke, iako je ona podnijela krivične prijave protiv svog bivšeg partnera zbog njegovih napada, više puta zatražila da mu se izda nalog o zabrani prilaska i pokrenula parnične postupke radi njegovog prinudnog iseljenja iz stana.

Član 41

Sud je Mađarskoj naložio da podnositeljki predstavke isplati 5.150 eura na ime nematerijalne štete.

PRESUDA U PREDMETU
KONTROVÁ protiv SLOVAČKE

31. maj 2007.

(predstavka br. 7510/04)

1. Osnovne činjenice

Predstavku je podnijela gđa Dana Kontrová, državljanka Slovačke koja je bila udata i imala dvoje djece iz tog braka.

Podnositeljka predstavke je 2. novembra 2002. podnijela krivičnu prijavu protiv svog muža Odeljenju policije Okruga Mihalovce, u kojoj ga je optužila da ju je prethodnog dana napao i pretukao električnim kablom. Podnijela je izvještaj ljekara specijaliste u kojem je navedeno da ona zbog zadobijenih povreda neće biti u stanju da radi najviše sedam dana.

Podnositeljka predstavke i njen suprug su neutvrđenog dana između 15. i 18. novembra 2002. godine otišli u okružnu stanicu policije i zatražili da povuku njenu krivičnu prijavu. Službenik policije H. ih je posavjetovao da, ukoliko hoće da izbjegnu krivično gonjenje, podnesu ljekarski izvještaj u kojem se navodi da podnositeljka predstavke nije bila nesposobna za rad više od šest dana. Podnositeljka predstavke je takav izvještaj podnijela 21. novembra 2002.

Službenik policije H. je 26. novembra 2002. odlučio da predmet treba rješavati u skladu sa Zakonom o prekršajima i odlučio da nije potrebno preduzeti nijednu drugu radnju.

U noći između 26. i 27. decembra 2002. srodnik podnositeljke predstavke i ona sama pozvali su dežurnu službu okružnog odjeljenja policije i prijavili da suprug podnositeljke predstavke ima pušku i prijeti da će ubiti sebe i djecu. Sa njima je razgovarao službenik policije B., koji je naložio policajcu P. Š. da pošalje policijsku patrolu na lice mjesta. Policija je poslije obilaska, podnositeljku predstavke odvela u dom njenih roditelja i pozvala je da sljedeće jutro dođe u policijsku stanicu.

Podnositeljka predstavke je sljedećeg jutra, 27. decembra 2002. godine, otišla u stanicu policije Okruga Trhovište i razgovarala sa službenikom M. Š.

Podnositeljka predstavke je ujutro 31. decembra 2002. otišla u stanicu policije Okruga Mihalovce, gdje je razgovarala sa službenikom H. i raspitivala se o

krivičnoj prijavi koju je podnijela 2. novembra 2002, a pomenula je i incident u noći između 26. i 27. decembra 2002.

Suprug podnositeljke predstavke je 31. decembra 2002. između 11.00 i 11.15 ujutro puškom ubio njihovo dvoje djece i sebe.

Inspekcijska služba policije je između 31. januara 2003. i 12. februara 2003. optužila službenike policije M. Š., H. i B. za zloupotrebu ovlašćenja, a službenika P. Š. za nesavjesnost, jer nijesu primili i propisno zaveli prijavu podnositeljke predstavke u noći između 26. i 27. decembra 2002. i odmah pokrenuli krivični postupak, jer su promijenili evidenciju vezanu za krivičnu prijavu podnositeljke predstavke od 2. novembra 2002. i djelo proizvoljno okvalifikovali kao prekršaj, jer nijesu preduzeli odgovarajuće korake u vezi sa navodima da je suprug podnositeljke predstavke prijetio puškom i nasiljem u noći između 26. i 27. decembra 2002. i jer nijesu preduzeli odgovarajuće korake kao odgovor na hitne pozive, uključujući da policajce u narednoj smjeni upozore na moguću situaciju.

Okružni sud je 14. marta 2006. proglasio službenike B., P. Š. i M. Š. krivim po optužbama i odredio prvom kaznu zatvora u trajanju od šest mjeseci, a drugoj dvojici kazne zatvora u trajanju od četiri mjeseca. Regionalni sud je odbio žalbe.

Podnositeljka predstavke se u međuvremenu dva puta žalila Ustavnom sudu. Pošto je njena prva žalba proglašena nedopuštenom 2. jula 2003., ona je u drugoj žalbi navela i da je krivični postupak okončan bez ikakvih pozitivnih rezultata u vezi sa njenim pritužbama. Tvrdila je da nije mogla da se obrati nijednom drugom organu u vezi sa nematerijalnom štetom koju je pretrpjela.

Ustavni sud je 8. septembra 2004. usvojio odluku u kojoj je, između ostalog, naveo da redovni sudovi treba da odluče o osnovnim pitanjima – da li je bilo kakvom nezakonitom radnjom podnositeljki predstavke nanijeta šteta i ko je za nju odgovoran, te da podnositeljka predstavke nema pravo da podnosi žalbe bilo u sopstveno ime ili u ime svoje pokojne djece u vezi sa navodnom povredom njihovog prava na život. Shodno tome je žalbu proglasio nedopuštenom.

2. Odluka Suda

Podnositeljka predstavke se žalila na povredu članova 2, 6, 8 i člana 13 zajedno sa članovima 2 i 8, zato što policija nije preduzela odgovarajuće mjere da

zaštiti život njene djece i njen privatni i porodični život, iako je znala za nasilno ponašanje njenog pokojnog supruga i prijetnje smrću, i zato što nije mogla da dobije naknadu za nematerijalnu štetu koju je pretrpjela.

Član 2

Podnositeljka predstavke se žalila na to da država nije zaštitila život njeno dvoje djece.

Sud je konstatovao da je lokalno odjeljenje policije bilo upoznato sa situacijom u porodici podnositeljke predstavke poslije komunikacije sa njom i njenim srodnicima u novembru i decembru 2002. Ta komunikacija je, između ostalog, obuhvatala krivičnu prijavu od 2. novembra i telefonske pozive dežurnoj službi u noći između 26. i 27. decembra 2002, a u kojima su iznijeti ozbiljni navodi o dugotrajnom fizičkom i psihičkom zlostavljanju, teškom prebijanju električnim kablom i prijetnje puškom.

Shodno relevantnim odredbama Zakona o krivičnom postupku i propisima službe, policija je imala niz konkretnih obaveza u vezi sa situacijom podnositeljke predstavke. One su, između ostalog, obuhvatale prijem i propisno zavođenje krivične prijave podnositeljke predstavke; momentalno otvaranje krivične istrage i pokretanje krivičnog postupka protiv supruga podnositeljke predstavke; vođenje propisne evidencije o hitnim pozivima i upozoravanje naredne smjene o situaciji; i preduzimanje koraka u vezi sa tvrdnjom da suprug podnositeljke predstavke ima pušku i prijeti da će njome izvršiti nasilje.

Sud je primijetio da policija nije obezbijedila ispunjavanje navedenih obaveza, kao što su domaći sudovi utvrdili. Naprotiv, jedan od službenika policije je podnositeljki predstavke i njenom suprugu pomogao da preinače krivičnu prijavu od 2. novembra 2002. kako bi se djelo okvalifikovalo kao prekršaj koji ne iziskuje dalje postupanje. Smrt djece podnositeljke predstavke bila je neposredna posljedica neispunjavanja ovih obaveza.

U svjetlu navedenog, Sud je zaključio da je prekršen član 2.

Član 8

Sud je smatrao da nije nužno da posebno razmatra činjenice predmeta shodno članu 8.

Član 13

Podnositeljka predstavke se žalila na to da nije bila u mogućnosti da podnese zahtjev za naknadu nematerijalne štete.

Član 13 iziskuje obezbjeđivanje domaćeg pravnog lijeka za razmatranje suštine „dokazive” pritužbe shodno Konvenciji i pružanje odgovarajućeg zadovoljenja. Budući da je Sud već utvrdio da je tužena država prekršila član 2 jer nije intervenisala kako bi zaštitila živote djece podnositeljke predstavke, zaključio je da je pritužba podnositeljke predstavke „dokaziva” u smislu člana 13 zajedno sa članom 2.

Sud je napomenuo da je ranije utvrdio da, u slučaju povrede članova 2 i 3, koji se svrstavaju među najosnovnije odredbe Konvencije, naknada za nematerijalnu štetu uzrokovanu povredom treba u načelu da bude omogućena kao dio izvjesnog broja mogućih pravnih lijekova.

Sud je u ovom predmetu smatrao da je podnositeljka predstavke trebalo da bude u mogućnosti da podnese zahtjev za naknadu nematerijalne štete koju je pretrpjela zbog smrti djece. Shodno tome, Sud je utvrdio povredu člana 13 zajedno sa članom 2.

Sud je smatrao da nije nužno da posebno razmatra činjenice shodno članu 13 zajedno sa članom 8.

Član 6

Sud je primijetio da se ova pritužba odnosila na iste činjenice i slična pravna pitanja kao i ona koju je razmatrao shodno članu 13 zajedno sa članom 2 o nepostojanju djelotvornog pravnog lijeka u vezi sa pravom na život. U svjetlu svog zaključka da su te odredbe prekršene, konstatovao je da nije nužno da predmet posebno razmatra shodno članu 6.

Član 41

Sud je Slovačkoj naložio da podnositeljki predstavke isplati 25.000 eura na ime nematerijalne štete i 4.300 eura na ime svih troškova.

PRESUDA U PREDMETU
HAJDUOVÁ PROTIV SLOVAČKE

30. novembar 2010.
(predstavka br. 2660/03)

1. Osnovne činjenice

Podnositeljka predstavke, Marta Hajduova (*Hajduová*), slovačka je državljanka koja je rođena 1960. godine i živi u Košicama, u Slovačkoj.

Protiv A., njenog (sada bivšeg) muža, pokrenut je krivični postupak u avgustu 2001. godine i on je zadržan u pritvoru pošto ju je napao, i verbalno i fizički, u javnosti i prijetio joj smrću. Gđa Hajduova, koja je pretrpjela lakšu tjelesnu povredu i strahovala za svoj život i bezbjednost, preselila se zajedno sa djecom u prostorije jedne nevladine organizacije u Košicama.

U optužnici podignutoj protiv A. bilo je navedeno da je on u prošlosti već četiri puta osuđen, od čega dva puta u poslednjih deset godina za kršenje sudske ili administrativne zabrane ili rješenja. Umjesto da mu izrekne zatvorsku kaznu, sud je, kako su preporučivali vještaci, presudio da A. treba da bude odveden na obavezno psihijatrijsko liječenje, budući da boluje od teškog poremećaja ličnosti.

Tada je A. prebačen u bolnicu u Košicama. Ta bolnica nije sprovela liječenje koje je njemu bilo potrebno niti joj je Okružni sud naložio da sprovede takvo liječenje. Kada je pušten iz bolnice, A. je ponovo prijetio gđi Hajduovoj i njenoj advokatici, koja je podnijela novu krivičnu prijavu i o tome obavijestila Okružni sud. Poslije posjete A. advokatici gđe Hajduove i prijetnji koje je uputio njoj i njenoj službenici, policija je uhapsila A. i podnijela krivičnu tužbu protiv njega. Okružni sud je preduzeo korake da obezbijedi psihijatrijsko liječenje za A., koji je potom prebačen u bolnicu.

Gđa Hajduova je izjavila žalbu Ustavnom sudu, u kojoj je navela da Okružni sud nije preduzeo mjere kako bi obezbijedio da njen muž bude smješten u bolnicu radi psihijatrijskog liječenja odmah pošto je oglašen krivim, ali je ta njena žalba odbačena.

2. Odluka Suda

Podnositeljka predstavke se pozvala na član 8 (pravo na privatni i porodični život) i navela da domaće vlasti nijesu ispoštovale svoju zakonsku obavezu da

nalože da njen bivši muž bude smješten u ustanovu za psihijatrijsko liječenje, pošto je oglašen krivim u krivičnom postupku za to što ju je zlostavljao i prijetio joj.

Sud je podsjetio da su države shodno članu 8 dužne da štite fizički i psihički integritet svakog pojedinca od drugih, posebno kada je reč o ranjivim žrtvama porodičnog nasilja, što je naglašeno i u jednom broju međunarodnih instrumenata.

Sud je primijetio da je razlog zbog koga je Okružni sud stao na stanovište da A., umjesto da bude osuđen na kaznu zatvora, treba da bude poslat u bolnicu, leži u tome što se domaći sud oslonio na mišljenje vještaka koji su zaključili da A. boluje od teškog poremećaja ličnosti, te ga treba liječiti kao ležećeg pacijenta u psihijatrijskoj ustanovi. Međutim, zbog toga što Okružni sud nije u presudi izrekao i mjeru kojom obavezuje bolnicu da ga drži zatvorenog na liječenju, A. je brzo bio pušten iz te bolnice, a usljed tog propusta gđa Hajduova i njena pravna zastupnica bile su ponovo izložene njegovim prijetnjama.

Iako, za razliku od nekih drugih slučajeva koji su raspravljani pred Sudom, prijetnje koje je A. izrekao nijesu stvarno materijalizovane u konkretno fizičko nasilje, strahovanja podnositeljke predstavke da bi se to moglo dogoditi bila su potpuno osnovana, s obzirom na to da je već bilo zabilježeno da je u nekoliko navrata A. pribjegavao fizičkom zlostavljanju i prijetnjama.

Iako je Sud konstatovao da je došlo do policijske intervencije, on je primijetio da se ta intervencija dogodila tek pošto su gđa Hajduova i njena pravna zastupnica podnijele novu krivičnu prijavu. Sem toga, Sud nije mogao da prenebregne činjenicu da je A. i dalje bio u prilici da im prijeti zbog neaktivnosti domaćih vlasti i njihovog propusta da se postaraju da on obavezno bude zatvoren u psihijatrijsku ustanovu na liječenje. Konačno, Sud je primijetio da su domaće vlasti imale dovoljno indicija u pogledu opasnosti od budućeg nasilja i prijetnji protiv podnositeljke predstavke, te je stoga trebalo da ispolje znatno viši stepen budnosti i opreza.

Iz tih razloga, Sud je zaključio da je odsustvo dovoljnih mjera kao reakcije na ponašanje A., prije svega to što je Okružni sud propustio da ispuni svoju zakonsku obavezu i naredi da on bude prisilno odveden na psihijatrijsko liječenje, predstavljalo kršenje obaveze države da obezbijedi poštovanje privatnog života podnositeljke predstavke, čime je prekršen član 8.

Član 41

Sud je odlučio da je Slovačka dužna da isplati iznos od 4.000 eura podnositeljki predstavke na ime nematerijalne štete i 1.000 eura na ime sudskih i ostalih troškova.

PRESUDA U PREDMETU
Ž. B. PROTIV HRVATSKE
 11. jul 2017.
 (predstavka br. 47666/13)

1. Osnovne činjenice

Ovu je predstavku podnijela hrvatska državljanka Ž. B., koja je 3. maja 2007. podnijela krivičnu prijavu u kojoj je tvrdila da je tokom prethodne dvije godine bila žrtva brojnih akata nasilja u porodici koje je izvršio njen suprug B. B.

Pošto je utvrdila da postoji sumnja da je podnositeljka predstavke bila žrtva psihičkog i fizičkog nasilja od strane B. B., policija je njenu krivičnu prijavu prosljedila nadležnom Državnom tužilaštvu. Policija je takođe prosljedila medicinsku dokumentaciju podnositeljke predstavke, koja je pokazivala da je ona aprila 2007. zadobila modricu na leđima kada ju je B. B. gurnuo sa stolice.

Opštinsko državno tužilaštvo u P. je 3. jula 2007. zatražilo od istražnog sudije Županijskog suda u S. da pokrene istragu o tom pitanju, te je na osnovu rezultata istrage 29. januara 2008. podiglo optužnicu protiv B. B. zbog nasilja u porodici.

B. B. je 21. aprila 2009. proglašen krivim i osuđen na kaznu zatvora u trajanju od sedam mjeseci, uslovno na dvije godine.

Županijski sud u S. je u postupku po žalbi B. B. ukinuo prvostepenu presudu i 2. marta 2010. vratio predmet Opštinskom sudu na ponovni postupak.

Županijski sud u S. je ponovo, 14. oktobra 2011, ukinuo i drugu presudu Opštinskog suda, u kojoj je B. B. ponovo proglašen krivim i osuđen na kaznu zatvora u trajanju od sedam mjeseci, uslovno na dvije godine.

Opštinski sud je u ponovljenom postupku 16. januara 2013. godine obustavio postupak zbog toga što je Krivičnim zakonom iz 2011. godine ukinuto krivično djelo nasilja u porodici iz člana 215a Krivičnog zakona iz 1997. godine, te je dalji postupak protiv B. B. stoga bio zabranjen.

Županijski sud u S. je žalbu podnositeljke predstavke proglasio neprihvatljivom.

2. Odluka Suda

Podnositeljka predstavke je tvrdila da je prekršen član 8, jer domaće vlasti nijesu djelotvorno izvršile svoje pozitivne obaveze u vezi sa aktima nasilja u porodici izvršenim nad njom.

Član 8

Sud je u pogledu prikladnosti pravnog okvira za zaštitu od nasilja u porodici prvo konstatovao da su izmjene uvedene Krivičnim zakonom iz 2011. važile samo do 2015, kada je izmjenama Krivičnog zakona ponovo uvedeno posebno krivično djelo nasilja u porodici, koje je prvobitno bilo inkriminisano Krivičnim zakonom iz 1997. godine. Sud je, međutim, izjavio da je njegov zadatak da razmotri postojanje i prikladnost pravnih mehanizama za zaštitu od nasilja u porodici shodno Konvenciji koji su bili relevantni za predmet podnositeljke predstavke.

Sud je primijetio da, iako je Krivičnim zakonom iz 2011. ukinuto posebno krivično djelo nasilja u porodici, u njemu je bilo propisano da akti nasilja u porodici predstavljaju teže oblike drugih krivičnih djela koja podliježu javnom krivičnom gonjenju. Konkretno, u njemu su prijeteće ponašanje i nanošenje tjelesnih povreda članovima porodice ili bliskim osobama bili inkriminisani kao teži oblici opštih krivičnih djela prijetećeg ponašanja i nanošenja tjelesnih povreda iz članova 117 i 139, usljed čega su podlegali krivičnom gonjenju.

Po mišljenju Suda, Krivični zakon iz 2011. je stoga pružao mogućnost djelotvornog krivičnog gonjenja i, ako je to primjereno, kažnjavanja takvih akata nasilja protiv podnositeljke predstavke, jer je njime stvoren kontinuitet krivične zabrane ranije predviđene Krivičnim zakonom iz 1997. godine. Štaviše, ovaj krivičnopравни okvir bio je nadopunjen sveobuhvatnim mehanizmima zaštite žrtava nasilja u porodici koji postoje u prekršajnom i građanskom pravu i drugim državnim politikama.

Sud je primijetio da se čini da pravno rješenje predviđeno Krivičnim zakonom iz 2011. godine nije protivno relevantnim međunarodnim standardima. Na primjer, Istanbulska konvencija o sprječavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici (Istanbulska konvencija) iziskuje kažnjavanje namjernog nasilnog ponašanja u porodici, ali ne obavezuje države da usvoje konkretne odredbe kojima se kažnjava ponašanje opisano u toj Konvenciji. Međutim, njome se iziskuje da određeni oblici nasilja u porodici budu predviđeni bilo

kao sastavni element konkretnog krivičnog djela ili kao otežavajuća okolnost prilikom određivanja kazne za druga krivična djela utvrđena Konvencijom.

Sud je utvrdio da je Krivični zakon iz 2011. godine, nadopunjen drugim sveobuhvatnim mjerama zaštite od nasilja u porodici, predstavljao adekvatan zakonodavni okvir u hrvatskom pravu kojim su u predmetno vrijeme bili obezbijeđeni djelotvorni krivičnopравни mehanizmi zaštite od nasilja u porodici.

Međutim, shodno članu 19 Konvencije i načelu da Konvencija ima za cilj da jemči prava koja su praktična i djelotvorna a ne teorijska ili iluzorna, Sud je takođe razmotrio način na koji su u ovom predmetu primijenjeni krivičnopравни mehanizmi.

Sud je primijetio da nadležno Državno tužilaštvo nije razmotrilo mogućnost da optužbe protiv B. B. prekvalifikuje u krivična djela iznošenja teških prijetnji i nanošenja tjelesnih povreda članu porodice iz članova 117 i 139 Krivičnog zakona iz 2011. Takođe je primijetio da je nadležni krivični sud obustavio postupak protiv njega po optužbama za nasilje u porodici, a da pritom nije razmotrio mogućnost da postupak nastavi shodno Krivičnom zakonu iz 2011. uspostavljanjem kontinuiteta inkriminacije u skladu sa novim odredbama krivičnog zakona, kao što nalaže mjerodavno domaće pravo.

Sud je stoga zauzeo stav da su domaći organi izazvali situaciju u kojoj nadležan sud nikada nije konačno utvrdio okolnosti navodnog nasilja u porodici, što je za posljedicu imalo bukvalnu nekažnjivost B. B.

Po mišljenju Suda, postupanje domaćih organa u ovome predmetu, zajedno s načinom primjene krivičnopравниh mehanizama, bilo je manjkavo do te mjere da je predstavljalo povredu pozitivnih obaveza tužene države iz Konvencije u vezi sa navodima o nasilju u porodici podnositeljke predstavke. Sud je stoga utvrdio povredu člana 8.

Član 41

Sud je Hrvatskoj naložio da podnositeljki predstavke isplati 7.500 eura na ime nematerijalne štete i 115 eura na ime troškova i izdataka uz sav porez koji bi joj mogao biti zaračunat.

PRESUDA U PREDMETU
SANDRA JANKOVIĆ PROTIV HRVATSKE

5. mart 2009.

(predstavka br. 38478/05)

1. Osnovne činjenice

Podnositeljka predstavke, Sandra Janković, hrvatska je državljanka koja je rođena 1964. i živi u Splitu, u Hrvatskoj.

U oktobru 1996. godine ona je iznajmila sobu u stanu koji je dijelila sa drugim stanarima. U avgustu 1999. godine ustanovila je da je brava na ulaznim vratima stana promijenjena, a da su njene stvari iznijete iz stana. Pokrenula je parnicu pred Građanski sudom i taj sud je u maju 2002. godine presudio u njenu korist, naloživši da ona ponovo koristi svoju sobu u tom stanu. Odluka suda je izvršena oko deset mjeseci kasnije, na osnovu naloga za izvršenje.

Međutim, ovaj novi pristup gđe Janković stanu trajao je samo jedan dan. Sjutradan po izvršenju odluke suda, napale su je dvije žene i jedan muškarac i izbacili je iz stana. Za napadače je prvobitno ustanovljeno da su krivi zbog toga što su uvrijedili gđu Janković i osuđeni su da plate novčanu kaznu u prekršajnom postupku koji je policija povela protiv njih. Međutim, taj postupak je konačno prekinut budući da su djela koja su im stavljena na teret zastarjela dok se gđa Janković bezuspješno žalila.

U međuvremenu, gđa Janković je zatražila od suda da obnovi postupak izvršenja kako bi ona ponovo mogla da koristi svoju sobu u stanu. Taj njen zahtjev odbačen je 8. januara 2008. godine kao neprihvatljiv.

U oktobru 2003. godine gđa Janković je povela krivični postupak protiv sedmoru pojedinaca, tvrdeći da su je oni fizički napali, zlostavljali je i prijetili joj, uključujući tu i prijetnje smrću. Vlasti su odlučile da tim povodom ne otvaraju zvaničnu istragu, budući da su ustanovili da djela zbog kojih im se gđa Janković obratila mogu biti samo predmet privatne tužbe koju ulaže žrtva. Gđa Janković je podnijela privatnu tužbu, ali je ta tužba ignorisana, a domaći sudovi su kao neprihvatljiv odbacili njen zahtjev za pokretanje istrage. Ona se žalila Ustavnom sudu zbog prekomjerne dužine ovog krivičnog postupka, a njena žalba još uvijek čeka odgovor. Gđa Janković se žalila Ustavnom sudu 2002. godine, a sudu opšte nadležnosti 2007. godine, zbog prekomjerne dužine postupka izvršenja koji je pokrenula. Ustavni sud je tu njenu žalbu odbacio, ali je sud

opšte nadležnosti, u martu 2008. godine, presudio u njenu korist, dosudivši joj iznos od 5.000 hrvatskih kuna (oko 678 evra) na ime naknade.

2. Odluka Suda

Pozivajući se na članove 3 i 8, gđa Janković je u tužbi navela da joj, uprkos njenim pokušajima da se istraže navodi koje je iznijela o tome da je napadnuta i da su joj sustanari prijetili, vlasti nijesu obezbijedile adekvatnu zaštitu. Takođe se pozvala na član 6 stav 1 u vezi sa prekomjernom dužinom parničnog postupka i postupka izvršenja zajedno uzev – ona je ta koja je povela parnični postupak.

Član 8

Sud je prvo uzeo u obzir navode gđe Janković o tome da ju je troje pojedinaca vrijeđalo i upućivalo joj pogrdne izraze pred njenim stanom, da ju je jedno od tih lica nekoliko puta šutnulo, da ju je povuklo za odjeću i kosu i gurnulo je niz stepenice, a pregledao je i medicinsku dokumentaciju iz koje se vidjelo da je pretrpjela udarac u lakat i trtičnu kost. Sud je pridao poseban značaj činjenici da je napad izvršen kada je gđa Janković pokušala da uđe u stan za koji je imala odluku suda iz koje se jasno vidjelo da ona ima pravo boravka u njemu.

Sud je potom primijetio da su nadležni državni organi odlučili da ne gone lica za koja je ona navela da su je napala i nije dopustio gđi Janković da ih privatno tuži. Pored toga, prekršajni postupak koji je protiv njih poveljen prekinut je zbog zastarjelosti, bez donošenja konačne odluke o krivici napadača. Sud je zaključio da nacionalne vlasti nijesu obezbijedile odgovarajuću zaštitu gđi Janković od napada na njen fizički integritet i da način na koji su primijenjeni krivičnopravni mehanizmi predstavlja kršenje člana 8 Konvencije.

Član 6 stav 1

Sud je napomenuo da parnični postupak i postupak izvršenja moraju biti sagledani kao jedinstvena cjelina, zato što je izvršenje sudske odluke u korist gđe Janković predstavljalo integralni dio tog suđenja. Budući da su oba ta postupka ukupno trajala osam godina, pet mjeseci i šest dana, Sud je zaključio da je taj period bio prekomjerno dug, čime je prekršen član 6 stav 1 Konvencije.

Član 3

S obzirom na zaključak koji je već donio po osnovu člana 8, Sud je smatrao da nema potrebe da zasebno razmatra neko pitanje sa stanovišta člana 3.

Član 41

Sud je gđi Janković dosudio iznos od 3.000 eura na ime nematerijalne štete i 2.820 eura (od kojih treba oduzeti 850 eura, koliko je već dobila od Savjeta Evrope na ime pravne pomoći) za sudske i ostale troškove.

RESUDA VIJEĆA U PREDMETU

OPUZ PROTIV TURSKJE

9. jun 2009.

(predstavka br. 33401/02)

1. Osnovne činjenice

Podnositeljka predstavke, Nahide Opuz, turska je državljanica koja je rođena 1972. godine i živi u Turskoj. Gđa Opuz je 1990. godine počela da živi sa H. O., inače sinom supruge svoje majke. Gđa Opuz i H. O. vjenčali su se u novembru 1995. godine i izrodili su troje djece – 1993, 1994. i 1996. Od samog početka svoje veze imali su ozbiljne svađe, a sada su razvedeni.

U periodu između aprila 1995. i marta 1998. godine dogodila su se četiri incidenta u kojima se H. O. nasilno ponašao i prijetio podnositeljki predstavke i njenoj majci. O svakom od tih incidenata obaviještene su vlasti. U incidentima se radilo o teškim premlaćivanjima, jednoj žestokoj svađi tokom koje je H. O. izvadio nož i jednoj situaciji kada je H. O. automobilom jurio te dvije žene. Poslije tih napada obje žene bile su podvrgnute ljekarskim pregledima i u zvaničnim ljekarskim izveštajima potvrđene su razne povrede, uključujući krvarenja, posekotine, nagnječnja, oderotine i modrice. Medicinski je potvrđeno da su obje žene pretrpjele povrede koje su opasne po život: podnositeljka predstavke jednom prilikom kada je posebno teško pretučena, a njena majka poslije napada automobilom.

Protiv H. O. je u tri slučaja pokrenut krivični postupak zbog prijetnji smrću, nanošenja teških tjelesnih povreda i pokušaja ubistva. Što se tiče incidenta sa potezanjem noža, odlučeno je da se u tom slučaju krivično ne goni, zbog nedostatka dokaza. H. O. je dva puta zadržan u pritvoru da bi potom bio pušten na slobodu do suđenja.

Međutim, pošto su podnositeljka predstavke i njena majka povukle krivične prijave u svakom od tih postupaka, domaći sudovi su obustavili postupak, pošto je po krivičnom zakoniku Turske bilo neophodno da postoji krivična prijava kako bi se krivično gonjenje moglo nastaviti. Ipak, nastavljan je krivični postupak koji se vodio zbog incidenta sa automobilom u odnosu na majku podnositeljke predstavke, s obzirom na težinu njenih povreda, pa je H. O. na kraju osuđen na tri mjeseca zatvora, što je kasnije preinačeno u novčanu kaznu.

H. O. je 29. oktobra 2001. godine sedam puta izbo (nožem) podnositeljku predstavke i ona je prebačena u bolnicu. H. O. je optužen za napad nožem i

osuđen na još jednu novčanu kaznu od skoro 840.000 turskih lira (otprilike 385 evra), koju je mogao da plati u osam rata. Poslije ovog incidenta, majka podnositeljke predstavke zatražila je da H. O. bude zadržan u pritvoru, navodeći da su u ranijim prilikama ona i njena kćerka morale da povuku svoje krivične prijave protiv njega zbog njegovih neprestanih pritisaka i prijetnji smrću.

Majka podnositeljke predstavke je potom odlučila da se preseli u Izmir sa svojom kćerkom. Dana 11. marta 2002. godine nalazila se u kombiju za selidbu kada je H. O. prisilio kombi da se zaustavi, otvorio suvozačeva vrata i pucao u nju. Majka podnositeljke predstavke izdahnula je odmah, na licu mjesta.

U martu 2008. godine H. O. je osuđen zbog ubistva i nezakonitog posjedovanja vatrenog oružja na doživotnu robiju, ali je pušten na slobodu do ishoda žalbenog postupka. U aprilu 2008. godine podnositeljka predstavke je podnijela još jednu krivičnu prijavu tužilaštvu, tražeći da vlasti preduzmu mjere da je zaštite, budući da je, otkako je pušten na slobodu, njen bivši muž ponovo počeo da joj prijeti. U maju i novembru 2008. godine zastupnik podnositeljke predstavke obavijestio je Evropski sud za ljudska prava da nije preduzeta nijedna takva mjera, pa je Sud zatražio objašnjenje. Vlasti su otada preduzele konkretne mjere za zaštitu podnositeljke predstavke, prije svega tako što su svim policijskim stanicama dostavile fotografiju i otiske prstiju njenog bivšeg muža uz nalog za hapšenje u slučaju da bude primijećen u blizini stana podnositeljke predstavke.

U međuvremenu je u januaru 1998. godine u Turskoj stupio na snagu Zakon o zaštiti porodice, koji predviđa konkretne mjere za zaštitu od nasilja u porodici.

2. Odluka Suda

Podnositeljka predstavke je u predstavi navela da turske vlasti nijesu zaštitile pravo na život njene majke i da su se nehatno odnosile prema više puta ponovljenom nasilju, prijetnjama smrću i povredama kojima je i ona sama bila podvrgnuta. Pozvala se na članove 2, 3, 6 i 13 Konvencije. Pored toga, u tužbi protiv države Turske ukazala je na to da tursko domaće zakonodavstvo ne predviđa zaštitu žena od porodičnog nasilja, što je kršenje člana 14 Konvencije.

Sud je zauzeo stav da je, u slučaju ove podnositeljke predstavke, novo nasilje, čak i napad sa smrtnim ishodom, bilo ne samo moguće već i sasvim predvidljivo, s obzirom na istorijat nasilničkog ponašanja H. O. i njegov krivični do-

sije u vezi s ponašanjem prema ženi i njenoj majci, kao i s obzirom na njegove stalne prijetnje po njihovo zdravlje i bezbjednost.

U skladu s uobičajenom praksom u zemljama potpisnicama, što je prekršaj ozbiljniji ili što je veći rizik od novih prekršaja, to je vjerovatnije da se krivični progon nastavi u javnom interesu, čak i u slučaju da žrtve povuku svoje krivične prijave. Međutim, kada su u više navrata odlučile da obustave krivični postupak protiv H. O., vlasti su se isključivo pozivale na potrebu za uzdržavanjem od miješanja u ono što su one tumačile kao „porodičnu stvar”. Vlasti očigledno nijesu razmotrile motive koji su stajali u osnovi povlačenja tih krivičnih prijava, uprkos izjavi koju je majka podnositeljke predstavke dala tužilaštvu, navodeći da su ona i njena kćerka osjećale da to moraju da učine zbog toga što im je H. O. prijetio smrću i vršio pritisak na njih. Uprkos povlačenju krivičnih prijava, zakonski okvir je trebalo da omogući tužilaštvu da nastavi krivičnu istragu protiv H. O. na osnovu toga što je njegovo nasilničko ponašanje bilo u dovoljnoj mjeri teško i ozbiljno da nalaže krivično gonjenje i zbog toga što je postojala stalna prijetnja fizičkom integritetu podnositeljke predstavke.

Iz tih razloga Sud je zaključio da nacionalne vlasti nijesu ispoljile dužnu pažnju i budnost u sprječavanju nasilja protiv podnositeljke predstavke i njene majke, prvenstveno tako što bi preduzele mjere krivičnog progona ili druge adekvatne preventivne mjere protiv H. O. Isto tako, ne može se nikako reći da je istraga ubistva, za koje je čak postojalo priznanje, efikasna, s obzirom na činjenicu da je dosad trajala više od šest godina. Povrh svega toga, sistem krivičnog prava u ovom slučaju nije imao efekat odvratanja. Sem toga, vlasti ne mogu da se pozivaju na ponašanje žrtava pokušavajući da time obrazlože činjenicu da same nijesu preduzele odgovarajuće mjere. Iz svih tih razloga, Sud je zaključio da turske vlasti nijesu zaštitile pravo na život majke podnositeljke predstavke, čime su prekršile član 2 Konvencije.

Član 3

Sud je zaključio da je odgovor na ponašanje H. O., s obzirom na težinu njegovih prekršaja, bio izrazito neprimjeren. Sudske odluke, koje nijesu imale nikakav vidljivi preventivni efekat ili efekat odvratanja na H. O., bile su nedjelotvorne, pa su čak ukazale i na izvjestan stepen tolerancije prema njegovim postupcima. Tako upada u oči da je poslije incidenta sa automobilom H. O. u zatvoru proveo samo 25 dana, da bi na kraju bio dužan da plati samo novčanu kaznu za teške povrede koje je nanio majci podnositeljke predstavke. Još je karakterističnije to da je za nekoliko ubodnih rana koje je nanio podnositeljki

predstavke osuđen samo na malu novčanu kaznu, koju je pritom mogao da plati u ratama.

Isto tako, očigledno je da turski pravni sistem nije obezbijedio konkretne upravne i policijske mjere za zaštitu posebno osjetljivih i ranjivih lica od porodičnog nasilja prije januara 1998. godine, kada je stupio na snagu Zakon o zaštiti porodice. Čak i poslije tog datuma, domaće vlasti nijesu djelotvorno primjenjivale te mjere i sankcije radi zaštite podnositeljke predstavke.

Konačno, Sud je sa velikom zabrinutošću konstatovao da nasilje čija je žrtva bila podnositeljka predstavke u suštini nije okončano, a vlasti su pritom zadržale svoj indolentan stav. Uprkos zahtjevu podnositeljke predstavke iz aprila 2008. godine, ništa nije učinjeno sve dok Sud nije zatražio od države da dostavi informacije o mjerama zaštite koje je preduzela.

Iz svih tih razloga, Sud je zaključio da se ovdje radi o kršenju člana 3, zbog toga što vlasti nijesu preduzele zaštitne mjere u vidu djelotvornog odvracanja i zaštite podnositeljke predstavke, čiji je bivši muž ozbiljno ugrožavao njen lični integritet.

Član 14

Sudeći prema izveštajima koje je podnela podnositeljka predstavke, a sačinile su ih dvije vodeće nevladine organizacije i koje država nije osporila, najveći broj prijavljenih žrtava porodičnog nasilja nalazi se u Diyarbakiru, upravo onom području u kome je podnositeljka predstavke živjela u vrijeme incidenta. Sve te žrtve su žene, a velika većina njih su pripadnice kurdske etničke zajednice, nepismene ili slabo obrazovane i obično bez nezavisnog izvora prihoda. U stvari, iz izveštaja se može zaključiti da vlasti tolerišu domaće nasilje i da pravni lijekovi na koje država ukazuje ne funkcionišu djelotvorno.

Iz tih razloga, Sud je zaključio da je podnositeljka predstavke dokazala kako su žrtve nasilja u porodici mahom žene i kako opšta i diskriminatorna pravosudna pasivnost u Turskoj stvara klimu koja je podsticajna za porodično nasilje. Imajući sve to na umu, može se zaključiti da je nasilje čije su žrtve bile podnositeljka predstavke i njena majka rodno zasnovano, što je poseban oblik diskriminacije žena. Uprkos reformama koje je turska država preduzela tokom posljednjih nekoliko godina, opšta inertnost pravosudnog sistema i činjenica da nasilnici ostaju nekažnjeni, što je bio slučaj kod ove podnositeljke predstavke, ukazuju na to da nema dovoljno opredijeljenosti i volje da se preduzmu odgovora-

rajuće mjere kako bi se država uhvatila u koštac sa porodičnim nasiljem. Zato je Sud zaključio da je u ovom slučaju bio prekršen član 14, u vezi sa članovima 2 i 3 Konvencije.

Ostali članovi

S obzirom na navedene zaključke, Sud nije smatrao da je neophodno da iste te činjenice razmatra i u kontekstu članova 6 i 13 Konvencije.

Član 41

Sud je podnositeljki predstavke dosudio iznos od 30.000 eura na ime nematerijalne štete i 6.500 eura za sudske i ostale troškove.

PRESUDA U PREDMETU
EREMIA I OSTALI PROTIV REPUBLIKE MOLDAVIJE

28. maj 2013.

(predstavka br. 3564/11)

1. Osnovne činjenice

Podnositeljke predstavke su Lilija Eremija (*Lilia Eremia*) i njene dvije kćerke, Dojna (*Dojna*) i Marijana (*Mariana*) Eremija, moldavske državljanke koje su rođene 1973, odnosno 1995. i 1997. i žive u mjestu Valčine u Moldaviji.

Otac i muž podnositeljki predstavke je A., policajac. Otprilike u vreme rođenja druge kćerke, A. je počeo često da dolazi kući pijan i ženu zlostavlja fizički, a kćerke verbalno. Evropski sud je prihvatio navode o tome da je takvo ponašanje negativno uticalo na psihičko blagostanje dvaju djevojčica. Gđa Eremija je 2. jula 2010. podnijela zahtjev za razvod i tom prilikom joj je određen period čekanja od šest mjeseci. U međuvremenu se nasilje nastavilo, pa se u avgustu gđa Eremija obratila policiji. A. je osuđen da plati novčanu kaznu i moldavske vlasti su mu izrekle zvanično upozorenje, a poslije toga on je postao nasilniji i navodno je u novembru 2010. pokušao da udavi ženu.

Doneto je rješenje o zabrani približavanja na udaljenost manju od 500 metara od kuće i 12. decembra ono je uručeno A. Istim rješenjem bilo mu je zabranjeno da 90 dana stupa u kontakt s podnositeljicama predstavke ili da počinu bilo kakvo nasilje prema njima. Međutim, A. se oglušio o to rješenje i nekoliko puta ga je prekršio. Potom je rok važenja rešenja u martu produžen za još 90 dana, ali je mjesec dana kasnije to rješenje djelimično poništeno, kada je pozitivno riješen prigovor koji je uložio A. Zbog administrativne greške, rješenje nije izvršeno do 15. marta.

U isto vrijeme, u decembru, gđa Eremija je zatražila da se pokrene krivična istraga zbog nasilja čiji je počinitelj bio A. Ona je tvrdila da su policajci vršili pritisak na nju tražeći da odustane od krivične prijave protiv A., navodeći da će on u tom slučaju izgubiti posao, što će se negativno odraziti na izgled njihove kćerke u pogledu obrazovanja i potonje profesionalne karijere. U januaru javni tužilac je odbio da pokrene krivični postupak protiv A. Podnositeljke predstavke su se žalile na tu odluku. U aprilu je javni tužilac oslobodio A. krivične odgovornosti i suspendovao istragu na godinu dana, pod uslovom da A. za to vrijeme ne ponovi prestup.

Prva podnositeljka predstavke je u decembru 2010. zatražila hitan razvod braka i ukidanje perioda čekanja od šest mjeseci, u svjetlosti rješenja o zaštiti koje je donijeto protiv njenog muža, ali je taj njen zahtev odbijen.

2. Odluka Suda

Član 3

Pošto je prvo uzeo u razmatranje navode prve podnositeljke predstavke, gđe Eremije, Evropski sud je stao na stanovište da su u svjetlosti dokaza o stvarnom zlostavljanju gđe Eremije i njenog straha od novih napada te tvrdnje dovoljno ozbiljne da se može konstatovati da je podnositeljka predstavke preživjela patnje i uznemirenost koje predstavljaju nečovječno postupanje, protivno članu 3.

Potom je Sud razmatrao da li je odgovor vlasti bio takav da se može konstatovati kako su one odgovorile na svoje pozitivne obaveze po Konvenciji. Evropski sud je ustanovio da su vlasti imale dovoljno dokaza o nasilnom ponašanju A., kao i da je prva podnositeljka predstavke bila izložena riziku od daljeg nasilja u porodici zbog toga što je A. otvoreno kršio rješenje o zabrani prilaska. Sem toga, s obzirom na činjenicu da je A. policajac, što znači da je obučen da savlada otpor, gđa Eremija je bila posebno ranjiva i nije bila u mogućnosti da se brani. Evropski sud je stao na stanovište da je rizik po fizičko i psihičko blagostanje podnositeljke predstavke bio očigledan i u dovoljnoj mjeri ozbiljan da su vlasti zbog toga morale hitno da reaguju. Sem toga, činjenica da vlasti nijesu preduzele nikakvu odlučnu mjeru u odnosu na A. još više uznemirava ako se ima na umu to da je nasilnik u ovom slučaju bio policajac, za koga su, prema unutrašnjem pravu, važili zahtjevi u pogledu zaštite prava drugih, sprječavanja kriminala i zaštite javnog reda.

Iako je jasno da vlasti nijesu ostale potpuno pasivne, već su izrekle novčanu kaznu i rješenje o zabrani prilaska za A., isto je tako jasno da te mjere nijesu imale značajnijeg uticaja, o čemu svjedoči dalje, neprekidno nasilje, kao i mnogobrojni slučajevi u kojima se A. oglušio o rješenje o zabrani prilaska.

Iz svih tih razloga, Evropski sud je zaključio da država nije ispunila pozitivne obaveze prema Konvenciji, čime je u odnosu na prvu podnositeljku predstavke prekršila član 3.

Član 8

Iako su se i obje kćerke u svojim predstavkama pozvale na kršenja člana 3, Evropski sud je odlučio da njihove predstavke razmotri sa stanovišta člana 8.

Evropski sud je konstatovao da je na psihičko blagostanje djece negativno uticalo to što su u više navrata bila svjedoci nasilja njihovog oca nad njihovom majkom, što je činjenica koju je priznao i domaći sud. Po mišljenju Evropskog suda, to je predstavljalo miješanje u njihovo pravo na privatni život i poštovanje njihovog doma u smislu člana 8 Konvencije. U svjetlosti činjenice da su vlasti izdale rješenje o zabrani prilaska koje je trebalo da spriječi A. da stupa u kontakt, vrijeđa ili zlostavlja ne samo prvu podnositeljku predstavke već i njenu djecu, bilo je očigledno da su nacionalne vlasti bile svjesne miješanja u prava djece. Iz tih razloga, slično zapažanjima iznijetim po osnovu člana 3, i ovdje su vlasti svojim nečinjenjem prekršile pozitivne obaveze koje imaju prema članu 8 Konvencije.

Član 14 u vezi sa članovima 3 i 8

Evropski sud je ponovio da država svojim propuštanjem da zaštiti žene od nasilja u porodici krši njihovo pravo na jednaku zaštitu pred zakonom. U ovom slučaju, gđa Eremija je u više navrata bila izložena muževljevom nasilju, tako da su vlasti bile potpuno upućene u situaciju. Vlasti su, međutim, odbile da njen zahtjev za razvod rješavaju po hitnom postupku. Ona je čak navodno bila izložena pritisku policije da povuče krivičnu prijavu protiv svog muža. Sem toga, socijalne službe su priznale da nijesu izvršile rješenje o zabrani prilaska sve do 15. marta 2011. zbog administrativne greške. Zaista, te službe su navodno i uvrijedile gđu Eremiju sugerišući joj pomirenje s mužem i objašnjavajući joj da ona nije ni prva ni poslednja žena koju je muž pretukao. Konačno, iako je priznao da je tukao svoju ženu, A. je suštinski bio oslobođen svake odgovornosti poslije odluke tužioca da uslovno odredi zastoj u postupku koji se protiv njega vodi.

Iz tih razloga, Evropski sud je zaključio da je to što vlasti nijesu preduzele nikakve korake da bi spriječile nasilje u suštini bilo istovjetno s višekratnim odobravanjem tog nasilja, a to je bilo odraz diskriminatornog stava prema gđi Eremiji kao ženi. Saglasno tome, Evropski sud je zaključio da je u ovom slučaju bio prekršen član 14 sagledan u vezi sa članom 3 u odnosu na gđu Eremiju. Po ocjeni Suda, pritužba po osnovu člana 14 sagledanog u vezi sa članom 8 nije otvorila neko zasebno pitanje, tako da to nije zasebno razmatrano.

Član 41

Sud je presudio da je Republika Moldavija dužna da plati gđi Eremiji 15.000 eura na ime nematerijalne štete i 2.150 eura na ime sudskih i ostalih troškova.

PRESUDA U PREDMETU
A. PROTIV HRVATSKE
 14. oktobar 2010.
 (predstavka br. 55164/08)

1. Osnovne činjenice

Podnositeljka predstavke, A., hrvatska je državljanica rođena 1979. godine koja trenutno živi u Z., skrivajući se od svog bivšeg muža B. Njih dvoje imaju kćerku rođenu 2001. godine. Brak je razveden u novembru 2006. godine.

Ako je suditi na osnovu dva psihijatrijska izvještaja, jednog iz decembra 2004. i drugog iz januara 2008. godine, B., koji je bio zarobljen 1992. godine u Domovinskom ratu i držan u koncentracionom logoru gdje je bio podvrgnut mučenju, pati od teških mentalnih poremećaja. U izvještajima se naglašava njegova sklonost ka nasilju i impulsivnom ponašanju i preporučuje se obavezno psihijatrijsko liječenje.

U periodu između novembra 2003. i juna 2006. godine bivši muž podnositeljke predstavke u više navrata se nasilno ponašao prema njoj. To nasilje je bilo kako verbalno, što je obuhvatalo i ozbiljne prijetnje smrću, tako i fizičko, uz prouzrokovane povrede. B. je često zlostavljao podnositeljku predstavke pred njihovom kćerkom, a u nekoliko prilika je i prema kćerki ispoljio nasilno ponašanje.

Između 2004. i 2009. godine nacionalni sudovi i podnositeljka predstavke povelili su nekoliko zasebnih postupaka protiv B. (u tri navrata je vođen krivični postupak, a u četiri navrata je vođen prekršajni postupak) i u tom kontekstu su izrečene određene zaštitne mjere, kao što su mjera pritvora u prekrivičnom postupku, psihijatrijsko i psihosocijalno liječenje, rješenje o privremenoj zabrani pristupa i slične privremene mjere, pa čak i kazna zatvora. Neke od tih zaštitnih mjera, kao što je pritvor u prekrivičnom postupku i rješenje o privremenoj zabrani pristupa, bile su realizovane. Ostale nijesu realizovane, uključujući tu i kaznu zatvora, budući da je zatvor u Z. bio prepun. B. nije bio podvrgnut psihosocijalnom liječenju koje je naloženo u potonjim postupcima ili zbog pomanjkanja kvalifikovanih pojedinaca, bilo zato što nijesu postojale za to specijalizovane agencije.

B. je uhapšen u septembru 2009. godine i sada je očigledno još u pritvoru, pošto je u oktobru 2009. godine oglašen krivim i osuđen na tri godine zatvora

zbog toga što je prijetio smrću jednoj ženi sudiji (i njenoj maloj kćerki). Reč je o sudiji koja je sudila u jednom od krivičnih postupaka povedenih protiv njega zbog nasilja u porodici. Nije, međutim, poznato gde se tačno nalazi niti da li mu je obezbijeđeno bilo kakvo psihijatrijsko liječenje.

2. Odluka Suda

Podnositeljka predstavke obratila se Evropskom sudu zbog toga što joj vlasti nijesu pružile odgovarajuću zaštitu od porodičnog nasilja. Pozvala se na članove 2, 3, 8 i 13 Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava. Takođe je navela da su odgovarajući zakoni u Hrvatskoj koji se odnose na nasilje u porodici diskriminatorni, čime se krši član 14 Konvencije.

Član 8

Na samom početku, Evropski sud je ustanovio da bi podnositeljka predstavke bila djelotvornije zaštićena od nasilja bivšeg muža da su vlasti imale cjeloviti i sveobuhvatni uvid u situaciju, umjesto što su je sagledavale kroz mnogobrojne zasebne postupke.

Iako su sudovi donosili rješenja o zaštitnim mjerama, mnoge od tih odluka (kao što su odluke o određenoj dužini boravka u pritvoru, novčanim kaznama, psihosocijalnom liječenju, pa čak i jedna zatvorska kazna) nijesu bile izvršene, čime je podriven upravo onaj aspekt svrhe tih kazni koji se odnosi na odvracanje. Zaista, preporuke u vezi sa kontinuiranim psihijatrijskim liječenjem, koje su iznete na samom početku, realizovane su tek u oktobru 2009. godine, a i tada isključivo u kontekstu krivičnog postupka koji nije imao veze sa nasiljem protiv podnositeljke predstavke. Pored toga, još uvek je neizvjesno da li je B. uopšte podvrgnut bilo kakvom psihijatrijskom lečenju.

Iz tih razloga, usled propusta vlasti da primijene mjere o kojima su rješenja donijeli nacionalni sudovi, a koje su, s jedne strane, bile usmjerene ka rješavanju problema psihijatrijskog stanja B., koje je očigledno osnovni uzrok koji leži u korijenu njegovog nasilničkog ponašanja, i, s druge strane, ka tome da se podnositeljki predstavke pruži zaštita od daljeg nasilja, nju je u jednom dugotrajnom periodu ostavilo u položaju u kome je bilo prekršeno njeno pravo na poštovanje privatnog života, čime je bio povrijeđen član 8 Konvencije. S obzirom na taj zaključak, Evropski sud je smatrao da ne postoje zasebna pitanja koja bi iskrsla u vezi sa članovima 2, 3 i 13 Konvencije.

Član 14

Evropski sud je ustanovio da podnositeljka predstavke nije navela dovoljno dokaza kojima bi potkrijepila tezu da se u Hrvatskoj primenjuju diskriminatorne mjere ili praksa protiv nasilja u porodici ili da su posljedice takvih mjera, odnosno prakse diskriminatorne. Iz tih razloga, pritužba koju je podnositeljka predstavke navela po osnovu člana 14 proglašena je neprihvatljivom.

Član 41

Sud je zauzeo stav da je Hrvatska dužna da plati podnositeljki predstavke 9.000 eura na ime nematerijalne štete i 4.470 eura na ime sudskih i ostalih troškova.

PRESUDA U PREDMETU
TALPIS PROTIV ITALIJE
2. mart 2017.
(predstavka br. 41237/14)

1. Osnovne činjenice

Predstavku je podnijela moldavska i rumunska državljanka gđica Elisaveta Talpis, rođena 1965. godine. U vrijeme događaja je živjela u italijanskom mjestu Remanzačo (*Remanzaccio*). Podnositeljka predstavke se udala za A. T., državljanina Moldavije, i kasnije je rodila dvoje djece: kćerku 1992, a sina 1998. godine. Podnositeljka predstavke je tvrdila da je suprug počeo da je tuče ubrzo poslije vjenčanja i da je postao alkoholičar. Godine 2011. pristala je da sa njim ode da živi u Italiji, kako bi svojoj djeci obezbijedila bolju budućnost.

Podnositeljka predstavke je prvi put 2. juna 2012. pozvala policiju zbog A. T. i tvrdila da je napao i nju i njenu kćerku. U izvještaju policije je navedeno da je A. T. zatečen pijan i da su podnositeljka predstavke i njena kćerka bile povrijeđene. Policija ih je obavijestila o njihovim pravima i one su odlučile da odu u bolnicu kako bi se evidentirale njihove povrede, ali su se posle tri sata čekanja vratile kući. Podnositeljka predstavke tvrdi da nije bila obaviještena o mogućnosti da podnese prijavu ili da kontaktira sklonište za žene.

A. T. je 19. avgusta 2012. nožem napao podnositeljku predstavke u njenom stanu. Podnositeljka predstavke je tvrdila da ju je A. T. zatim primorao da sa njim izađe napolje kako bi je prisilio da ima seksualne odnose sa drugim muškarcima. Na ulici je zamolila patrolu policije da joj pomogne, ali su oni samo A. T. rekli da se drži dalje od nje i izrekli mu novčanu kaznu za nošenje noža. U bolnici su potom evidentirane povrede koje je ona pretrpjela na glavi i tijelu.

Podnositeljki predstavke je utočište po napuštanju bolnice pružilo udruženje za zaštitu žena žrtava nasilja. Podnositeljka predstavke je 5. septembra 2012. podnijela prijavu protiv A. T. zbog tjelesnih povreda, zlostavljanja i prijetnji nasiljem. Policija je krivičnu prijavu prosljedila tužilaštvu, koje je zatražilo hitnu istragu. Podnositeljka predstavke je napustila sklonište u decembru 2012. i spavala je na ulici dok nije našla posao i unajmila stan. A. T. je tokom cijelog ovog perioda maltretirao podnositeljku predstavke preko telefona.

Policija je konačno sa podnositeljkom predstavke razgovarala o A. T. u aprilu 2013. Podnositeljka predstavke je tokom tog razgovora poricala da je A. T. tukao

nju ili njenu kćerku u junu 2012. godine i izjavila je da ju je A. T. udario, ali da joj nije prijetio nožem tokom incidenta u avgustu 2012. Takođe je poricala da je prijetio da će je primorati na seksualne odnose sa drugim muškarcima i da je iz bolnice otišla da živi u skloništu. Dok je živjela u skloništu, poricala je da je u telefonskom kontaktu sa A. T. i da je A. T. alkoholičar. Zapravo, tvrdila je da je dobar muž i otac i da je situacija kod kuće mirna. Podnositeljka predstavke je kasnije tvrdila da je A. T. izvršio na nju psihološki pritisak da promijeni svoje prvobitne iskaze.

Tužiocu su u maju 2013. zatražili od istražnog sudije da zaključi postupak po prijavi protiv A. T. za zlostavljanje članova porodice i prijetnje nasiljem. Međutim, A. T. je određeno suđenje zbog izazivanja teških tjelesnih povreda tokom incidenta u avgustu 2012.

A. T. je 18. novembra 2013. saznao da će mu biti suđeno. Podnositeljka predstavke je 25. novembra 2013. pozvala policiju da dođe u kuću. Policija je našla veliki broj flaša alkohola u stanu, a vrata od spavaće sobe su bila slomljena. Podnositeljka predstavke je rekla da je policiju pozvala jer je mislila da je A. T. potreban ljekar, a znakova nasilja nije bilo ni na njoj ni na njenom sinu.

A. T. je zatim zbog intoksikacije odveden u bolnicu, ali sa potom sam iz nje odjavio. Uhapšen je na ulici u 2.25 ujutru i izrečena mu je novčana kazna zbog alkoholisanog stanja. U pet ujutro je ušao u porodični stan sa nožem dugim 12 cm. Tri puta je ubo sina podnositeljke predstavke, koji je pokušavao da zaštiti svoju majku. Podnositeljka predstavke je pobjegla, ali ju je suprug stigao na ulici i nekoliko puta je ubo u grudi. Sin podnositeljke predstavke je podlegao povredama.

A. T. je 8. januara 2015. osuđen na doživotnu kaznu zatvora zbog ubistva sina, pokušaja ubistva supruge, zlostavljanja supruge i kćerke i nezakonitog posjedovanja zabranjenog oružja. Takođe mu je naloženo da podnositeljki predstavke, koja je u postupku učestvovala u svojstvu građanske strane, isplati 400.000 evra. A. T. je 1. oktobra 2015. osuđen za izazivanje teških tjelesnih povreda tokom incidenta u avgustu 2012.

2. Odluka Suda

Podnositeljka predstavke se Evropskom sudu za ljudska prava žalila na povredu člana 2 (pravo na život), člana 3 (zabrana mučenja), člana 8 (pravo na poštovanje privatnog i porodičnog života) i člana 14 (zabrana diskriminacije)

Evropske konvencije o ljudskim pravima, jer italijanske vlasti nijesu preduzele nužne mjere kako bi zaštitile njen i život njenog sina od opasnosti koju je njen muž predstavljao i zato što nijesu spriječile dalje nasilje u porodici. Takođe je tvrdila da su je italijanske vlasti diskriminisale zato što je žena i da su italijanski propisi o nasilju u porodici neadekvatni. Sud je odlučio da pritužbu razmotri shodno članovima 2, 3 i 14.

Član 2

Pozitivne obaveze iz članova 2 i 3 iziskuju postojanje efikasnog i nezavisnog sudskog sistema koji postupa bez odlaganja i koji je u razumnoj mjeri ekspeditivan. Ovi članovi takođe nameću obavezu usvajanja i primjene adekvatnog pravnog okvira koji u određenim slučajevima pruža zaštitu od akata nasilja privatnih lica, kao i preduzimanja operativnih mjera radi zaštite lica čiji je život u opasnosti zbog krivičnih akata drugih lica. Ova posljednja dužnost postoji samo u veoma konkretnim okolnostima, kada je jasno da poznatom licu prijeti neposredna opasnost.

Iako je članom 2 sigurno obuhvaćena situacija u kojoj je umro sin podnositeljke predstavke, Sud je izjavio da bi član 2 važio i u slučaju podnositeljke predstavke, iako sila koja je prema njoj primijenjena nije bila smrtonosna, jer je ona bila žrtva ponašanja koje je samo po sebi opasno po život.

Sud je smatrao da ponašanje vlasti treba procjenjivati počev od incidenta u avgustu 2012, kada je podnositeljka predstavke prvi put vlastima izrazila strah za svoj život. Iako je naložena hitna istraga o situaciji podnositeljke predstavke, ona zapravo nije saslušana narednih sedam mjeseci. Iako tokom ovog perioda podnositeljka predstavke nije bila izložena dodatnom nasilju, suprug ju je maltretirao preko telefona i ona je u skloništu živjela u strahu. Sud je u tim okolnostima naveo da su nacionalni organi bili u obavezi da podnositeljki predstavke pruže odgovarajuću podršku, što u ovom slučaju nije učinjeno. Iako je država tvrdila da nije bilo opipljivih dokaza o neposrednoj opasnosti po život podnositeljke predstavke, Sud je konstatovao da njeni organi nikada nijesu procijenili prirodu bilo koje opasnosti koja je podnositeljki predstavke prijetila od strane A. T., čak i tokom postupka o teškim tjelesnim povredama.

Sud je zaključio da je prijava koju je podnositeljka predstavke podnijela bila lišena djelotvornosti zbog propusta vlasti da na nju brzo reaguju i da je stvorena situacija u kojoj je A. T. mogao da nastavi nasilno da se ponaša prema svojoj supruzi i porodici. Ova situacija je kulminirala tokom noći 25. novembra 2013.

Sud je ponovio da je propust vlasti da preduzmu razumne mjere koje bi realno mogle da izmijene ishod ili ublaže štetu dovoljan da bi se država smatrala odgovornom. Uzastopno ponavljanje epizoda nasilja u porodici mora se uzeti u obzir prilikom procjene rizika u kontekstu nasilja u porodici. Budući da je A. T. dva puta zaustavljen usljed stanja intoksikacije i da je policija bila u mogućnosti da dva puta provjeri njegov dosije u realnom vremenu, Sud je zaključio da je policija trebalo da zna da suprug podnositeljke predstavke predstavlja stvarnu opasnost po podnositeljku predstavke, a da se neposrednost te opasnosti ne može isključiti. Dakle, vlasti nijesu iskoristile svoja ovlaštenja da preduzmu mjere koje su razumno mogle da spreče, ili bar da ublaže, ostvarenje stvarne prijetnje po život podnositeljke predstavke i njenog sina.

Sud je u tim okolnostima zaključio da vlasti nijesu pokazale dužnu pažnju i da nijesu ispunile svoju pozitivnu obavezu da štite pravo na život iz člana 2, te da su prekršile član 2 Konvencije.

Član 3

Sud je prvo izjavio da podnositeljku predstavke treba smatrati ugroženim licem koje ima pravo na zaštitu države i da su fizičke povrede i psihološki pritisak koji je pretrpela bili dovoljno teški da bi se okvalifikovali kao zlostavljanje zabranjeno članom 3.

Domaći sudovi su tokom postupka o događajima od 18. novembra utvrdili da su podnositeljka predstavke i njena djeca živeli u klimi nasilja. Sud je ponovio da kašnjenje može biti na štetu istrage, količine i kvaliteta raspoloživih dokaza i iskustva podnosioca pritužbe. Nasilje u porodici je, pored toga, specifično pitanje koje iziskuje potpunu posvećenost, kao što je prepoznato u preambuli Konvencije Savjeta Evrope o sprječavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilju u porodici.

Istanbulska konvencija strane ugovornice obavezuje da obezbijede da se istrage nasilja u porodici „sprovode bez neopravdanog odlaganja” i „uzimajući u obzir prava žrtve tokom svih faza krivičnog postupka”. Nasilje nad ženama vlastima nameće obavezu da ekspeditivno razmotre psihološku, fizičku i materijalnu nesigurnost žrtve i da shodno tome procijene situaciju.

Sud je zaključio da ne postoji objašnjenje za sedmomjesečno odlaganje početka rada istražnih organa, kao ni objašnjenje zašto je postupak o teškim tjelesnim povredama trajao tri godine. Sud je zaključio da se ne može smatrati da je ponašanje vlasti zadovoljavalo zahtjeve iz člana 3.

Član 14

Sud je ponovio da je pravo na jednaku zakonsku zaštitu žena prekršeno kada ih država ne štiti od nasilja u porodici i da se ovim propustom može pasivno stvoriti situacija koja pogoduje nasilju u porodici. Do diskriminatornog postupanja dolazi kada se utvrdi da vlasti svojim postupcima tolerišu takvo nasilje i da ono odražava diskriminatorni stav prema podnositeljki pritužbe kao ženi.

Opuštenost vlasti u vezi sa situacijom podnositeljke predstavke i njihovo potcjenjivanje težine nasilja sa kojim se ona suočavala je, po mišljenju Suda, dovelo zapravo do njihovog tolerisanja ponašanja A. T. Podnositeljka predstavke je stoga bila žrtva diskriminacije zato što je žena, protivno članu 14. Pozvavši se na zaključke specijalnog izvestioca UN za nasilje nad ženama, Komiteta za ukidanje diskriminacije žena i italijanskog Zavoda za statistiku, Sud je naglasio problem nasilja u porodici u Italiji i diskriminaciju žena koja ga prati. S obzirom na njegove zaključke o povredi prava podnositeljke predstavke zajemčene članovima 2 i 3, Sud je zaključio da se mora smatrati da je nasilje izvršeno nad podnositeljkom predstavke zasnovano na njenom polu, te da predstavlja oblik rodno zasnovanog nasilja. Shodno tome, došlo je do povrede člana 14 zajedno sa članovima 2 i 3.

Član 41

Sud je Italiji naložio da podnositeljki predstavke isplati 30.000 eura na ime nematerijalne štete i 10.000 eura na ime troškova i izdataka.

PRESUDA U PREDMETU
RUMOR PROTIV ITALIJE

27. maj 2014.

(predstavka br. 72964/10)

1. Osnovne činjenice

Predstavku je podnijela gđica Đulija Rumor (*Giulia Rumor*), italijanska državljanka rođena 1968. godine. Ona živi u mjestu Kolonjola ai Koli (*Colognola ai Colli*) u pokrajini Veroni.

Podnositeljka predstavke je 2003. otpočela vezu sa J. C. N., državljaninom Kenije. Imali su dvoje dece, P. i A., koja su rođena avgusta 2006, odnosno marta 2008. godine. Podnositeljka predstavke i J. C. N. su 2008. išli na terapiju nakon što se njihov odnos pogoršao. J. C. N. je 16. novembra 2008. nekoliko puta udario podnositeljku predstavke, prijetio joj nožem i makazama i zaključao je u stanu zajedno sa djecom kako bi je spriječio da ga napusti. Jedno dijete su probudili majčini vrisci i ono je svjedočilo djelu agresije. Došli su karabinjeri i podnositeljka predstavke je u šoku odvezena u bolnicu, gdje je utvrđeno da ima potres mozga, ozljede na glavi i masnice po tijelu.

J. C. N. je uhapšen i 2. aprila 2009. osuđen na četiri godine i osam mjeseci zatvora. Apelacioni sud u Veroni je 11. decembra 2009. kaznu smanjio na tri godine i četiri mjeseca zatvora.

Apelacioni sud u Veroni je 3. novembra 2009. odbio zahtev J. C. N. da ostatak kazne služi u kućnom zatvoru u mjestu Kolonjola ai Koli, gde je gđica Rumor živjela, a kao razloge je naveo blizinu njenog doma, psihičko stanje J. C. N. i opasnost da će pokušati da stupi u kontakt sa podnositeljkom predstavke. Apelacioni sud u Veroni je 18. juna 2000. odobrio zahtev J. C. N. da ostatak kazne služi u kućnom zatvoru u prihvatnom centru nekih 15 kilometara daleko od kuće podnositeljke predstavke. Karabinjeri su procijenili prikladnost tog objekta za smeštaj J. C. N. i zaključili da je adekvatan. Apelacioni sud u Veroni je 24. septembra J. C. N. dao dozvolu da radi izvan prihvatnog centra tokom berbe grožđa. J. C. N. je odslužio kaznu 2. avgusta 2011. i pušten je na slobodu, ali je nastavio da živi u prihvatnom centru.

Podnositeljki predstavke je 15. maja 2009. dodijeljeno isključivo starateljstvo nad djecom, a domaći sud je naložio i ukidanje roditeljskih prava J. C. N. i zabranio bilo kakav oblik kontakata između njega i djece. Domaći sud je naglasio da

J. C. N. može ponovo da stekne roditeljska prava kada odsluži kaznu i preduzme korake u cilju sticanja roditeljskih vještina koje su mu ranije nedostajale.

Podnositeljka predstavke je u podnesku Sudu navela da od nasilne epizode sa J. C. N. živi u stalnom strahu da će ona i njena djeca ponovo biti izloženi nasilju. Išla je na terapiju zajedno sa djetetom koje je svjedočilo nasilju. Podnositeljka predstavke se neutvrđenog datuma javila udruženju specijalizovanom za pružanje pomoći žrtvama kriminala.

Podnositeljka predstavke je pet puta posjetila J. C. N. dok se nalazio u zatvoru od 2008. do 2010. godine, a kada je pušten na slobodu, on i podnositeljka predstavke su nastavili da kontaktiraju prekoimejla.

2. Odluka Suda

Podnositeljka predstavke se žalila na povredu člana 3 (zabrana mučenja) i člana 14 (zabrana diskriminacije) zajedno sa članom 3 Evropske konvencije o ljudskim pravima, tvrdeći u predstavci Evropskom sudu za ljudska prava da je italijanski organi nijesu štitili i podržavali poslije nasilja koje je pretrpjela i da neadekvatnost domaćeg okvira za borbu protiv nasilja u porodici dokazuje da je pretrpjela rodno zasnovanu diskriminaciju.

Član 3 sam po sebi i zajedno sa članom 14

Sud je smatrao da je podnositeljka predstavke ugrožena osoba i da je nasilje koje je pretrpjela, zajedno sa psihičkim posledicama, dovoljno teško da bi predstavljalo zlostavljanje u smislu člana 3. Sud je konstatovao da je njegova uloga da utvrdi da li su postupci organa u odgovor na pritužbe podnositeljke predstavke bili u skladu sa pozitivnim obavezama iz člana 3 i da li su oni preduzeli sve razumne mjere kako bi spriječili ponovne nasilne napade na nju.

Pozitivne obaveze iz člana 3 obuhvatale su kako uspostavljanje zakonskog okvira u cilju sprječavanja i kažnjavanja povreda, tako i potonje aktivno pružanje zaštite žrtvama i kažnjavanje odgovornih za zlostavljanje posredstvom tog okvira.

Sud je konstatovao da su karabinjeri poslije nasilnog incidenta momentalno uhapsili i pritvorili J. C. N. On je potom s dužnom ekspeditivnošću optužen i osuđen na kaznu zatvora dužu od tri godine. Pored toga je podnositeljki predstavke dodijeljeno isključivo starateljstvo nad djecom, dok su roditeljska prava J. C. N. ukinuta.

Premda je prihvaćeno da je prisustvo bivšeg partnera podnositeljke predstavke na nekih 15 km udaljenosti od njene kuće negativno uticalo na nju, Sud je konstatovao da je sudija koji je razmatrao njegov zahtjev za kućni zatvor pažljivo procijenio adekvatnost objekta odabranog za smještaj J. C. N., pri čemu je uzeo u obzir težinu i karakter krivičnog djela. Sud je smatrao da se čini da je ta odluka donijeta poslije pažljive procene situacije.

Podnositeljka predstavke je u svojim podnescima Sudu navela da ju je J. C. N. više puta telefonom kontaktirao dok se nalazio u kućnom zatvoru. Sud je smatrao da se ove epizode ne mogu pripisati lokaciji objekta, kao i da je podnositeljka predstavke vlasti lišila mogućnosti da intervenišu i ponovo razmotre adekvatnost objekta jer im nije prijavila incidente.

Podnositeljka predstavke se žalila da njen bivši partner nije išao ni na kakvu psihološku terapiju, međutim, domaći sudovi u svojim presudama nijesu ni naložili da on ide na psihološku terapiju. Zaista, J. C. N. je učestvovao u programu psihološke podrške, što je bio jedan od preduslova da podnese zahtjev za vraćanje roditeljskih prava.

Sud je konstatovao da, iako se podnositeljka predstavke žalila da nije bila obavještena o krivičnom postupku protiv njenog bivšeg partnera, Konvenciju ne treba tumačiti kao da nameće opštu obavezu obavještavanja žrtava o svim aspektima krivičnog postupka. Po italijanskom pravu, takve su informacije na raspolaganju samo žrtvama krivičnih djela koje su u postupku intervenisale u svojstvu građanske stranke, a podnositeljka predstavke je odlučila da to ne učini.

Sud je takođe, na osnovu razmjene mejlova između podnositeljke predstavke i J. C. N., zaključio da se čini da je njihov odnos nakon njegovog puštanja na slobodu smiren i harmoničan. Povrh toga, nije bilo nikakvih novih prijetnji ili epizoda nasilja.

Sud je u svjetlu tih faktora zaključio da su vlasti uspostavile adekvatan zakonski okvir i da je taj okvir djelotvoran u stvarnom kažnjavanju izvršio-ca krivičnog djela i sprječavanju ponovnih nasilnih napada na podnositeljku predstavke. Dakle, nije došlo do povrede člana 3 ni do povrede člana 14 zajedno sa članom 3.

PRESUDA U PREDMETU
M. G. PROTIV TURSKÉ
22. mart 2016.
(predstavka br. 646/10)

1. Osnovne činjenice

Podnositeljka predstavke, rođena 1973. godine, udala se za svog supruga 1997. godine. Imali su troje djece. Podnositeljka predstavke je 18. jula 2006. podnijela prijavu državnom tužiocu u kojoj je, između ostalog, supruga optužila za fizičko i verbalno zlostavljanje, silovanje i zlostavljanje i nje i djece otkad su se vjenčali. Tužilac je istog dana zatražio da se podnositeljka predstavke podvrgne ljekarskom pregledu. U izvještaju ljekara je navedeno da na nekoliko djelova tijela ima otekline i ožiljke koji odgovaraju povredama koje je navodno pretrpjela. U kasnijem izvještaju od 27. jula 2006. zaključuje se da povrede nijesu bile opasne po život i da su mogle biti liječene primjenom jednostavnih medicinskih postupaka.

Podnositeljka predstavke se 19. jula podvrgla psihijatrijskom pregledu. U izvještaju psihijatra je navedeno da pati od posttraumatskog stresnog poremećaja i depresije povezane sa sljedećim navodnim događajima: seksualnim odnosima bez njenog pristanka, povredama i lišenjem slobode od strane njenog supruga.

Suprug podnositeljke predstavke je pozvan na razgovor 7. septembra 2006. Budući da se nije odazvao, 6. oktobra 2006. izdat je nalog za njegovo hapšenje.

Tužilac je 21. septembra 2006. zatražio dodatni ljekarski pregled kako bi se utvrdilo da li su se djela na koje se podnositeljka predstavke žalila zaista zbila. Pored toga je 17. oktobra 2006. zatražio da institut za medicinu sačini izvještaj o tome da li su prisutni osnovni elementi krivičnog djela napada. Na dan 7. decembra 2006. zahtijevao je da se ovi izvještaji hitno sačine.

Policija je konačno saslušala supruga podnositeljke predstavke 15. decembra 2006. On je porekao sve tvrdnje protiv njega i tvrdio da je podnositeljka predstavke mnogo puta napuštala porodični dom kako bi živjela sa drugim muškarcem i da pretpostavlja da su dokazi o ranijem nasilju – tj. otekline i ožiljci – nastali u to vrijeme. Kasnije su saslušani i susjedi, ali oni nijesu bili u stanju da potvrde verzije događaja nijedne strane. Susjedi jesu, međutim, napomenuli da je podnositeljka predstavke u više navrata odlazila od kuće na duže periode. Svaki put ju je suprug vratio kući.

Hitan ljekarski izvještaj je sačinjen 26. januara 2007. U njemu je navedeno da se čini da krivično djelo „seksualne agresije” odgovara činjenicama.

Podnositeljka predstavke se 20. oktobra 2008. žalila na predugo trajanje postupka. Tužilac je istog dana naložio da se sačini konačan i definitivni izveštaj ljekara kako bi se utvrdilo da li krivično djelo napada odgovara činjenicama i da li je došlo do promjena u njenom pamćenju događaja. Određen je ljekarski pregled podnositeljke predstavke.

Tužilac je supruga podnositeljke predstavke formalno optužio 22. februara 2012.

Podnositeljka predstavke je u međuvremenu podnijela zahtjev za razvod, koji je odobren u septembru 2007. Podnositeljka predstavke je 6. septembra 2006. podnijela zahtjev za određivanje mjera zaštite od njenog muža, uključujući, između ostalog, njegovo iseljenje iz porodičnog doma. Njen zahtjev je odobren za period od šest mjeseci, a kršenje ove zabrane bi podrazumijevalo njegovo lišenje slobode. Sud je djecu povjerio socijalnoj službi pošto je konstatovao da su oba roditelja doprinijela neuspjehu braka i da nijedno od njih nije u stanju da se stara o djeci.

Otkad je brak razveden 24. septembra 2007. pa sve do stupanja na snagu novog zakona 20. marta 2012, zakonskim okvirom koji je bio na snazi nijesu bile zajamčene mjere zaštite podnositeljke predstavke jer je bila razvedena žena, te je bila prinuđena da se krije, strahujući od ponašanja svog bivšeg supruga.

Na dan 9. novembra 2012, podnositeljka predstavke je podnijela zahtev za određivanje dodatnih mjera zaštite, koje su odobrene i produžene u oktobru 2013. i junu 2014.

Organizacija koja je pomagala podnositeljki predstavke kada je pobjegla iz porodičnog doma 6. marta 2014. sačinila je izvještaj u kojem je navela da je podnositeljka predstavke pretrpjela značajnu duševnu bol jer vlasti nijesu uhapsile njenog bivšeg supruga.

2. Odluka Suda

Podnositeljka se žalila na povredu člana 3, i posebno i zajedno sa članom 14, jer domaći organi nijesu uspjeli da spriječe navodno nasilje u porodici i jer su doveli nju i njenu djecu u situaciju u kojoj nijesu mogli mirno i bezbjedno da

žive. Kada je reč o članu 14, podnositeljka predstavke je tvrdila da nemogućnost razvedenih žena da traže mjere zaštite od svojih bivših supruga predstavlja diskriminaciju.

Član 3

Sud je ponovio svoje odavno uspostavljeno načelo da žrtve nasilja u porodici imaju pravo na djelotvornu zaštitu od nasilja i da ta zaštita predstavlja pozitivnu obavezu države. Član 3 u tom pogledu iziskuje postojanje pravnog okvira kojim se štite žrtve i kažnjavaju postupci onih koji ih zlostavljaju. Domaći organi svojim djelotvornim postupanjem moraju da podržavaju i sprovode ovaj okvir. Ovo ne iziskuje uspješnu osudu, već djelotvornu primjenu zakonskih pravila. Po mišljenju Suda, to implicitno podrazumeva „brzinu i savjesnost”.

Sud je na osnovu dokaza koji su mu predočeni smatrao da navodi podnositeljke predstavke o težini nasilja u porodici koje je pretrpjela i opasnosti koju njen bivši suprug predstavlja jesu vjerodostojni. Stoga je bitno odgovoriti na pitanje da li je reakcija organa bila u skladu sa članom 3 i da li su oni djelotvorno zaštitili žrtve i kaznili odgovorne.

Sud je ovdje podsjetio da se podnositeljka predstavke, istog dana kada je podnela prijavu, podvrgla ljekarskom pregledu tokom kojeg su ustanovljene njene vidljive fizičke potvrde. Isto tako, sljedećeg dana se podvrgla psihijatrijskom pregledu, tokom kojeg je postalo jasno da pati od depresije i posttraumatskog stresnog poremećaja. Zaista, porodični sud koji je odobrio razvod braka podnositeljke predstavke, bio je uvjeren da su njeni navodi istiniti. Međutim, podnositeljka predstavke je morala da čeka više od pet godina na podizanje optužnice protiv njenog muža.

Sud je konstatovao da se vjerovatnoća da će biti postignut rezultat smanjuje samim protokom vremena. Njime se naročito umanjuje kvalitet i kvantitet raspoloživih dokaza. Sud je stoga iskoristio priliku da ponovo insistira na posebnoj savjesnosti u slučajevima nasilja u porodici. U Konvenciji o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici (Istanbulskoj konvenciji) propisano je da se gonjenje takvih akata nasilja sprovodi bez neopravdanog odlaganja i uz uzimanje u obzir svih prava žrtve u svakoj fazi. Istanbulska konvencija predstavlja mjerodavno međunarodno pravo u ovom pogledu.

Dakle, domaći organi moraju da imaju u vidu posebno osjetljivi status žrtva nasilja u porodici i da njihove navode procesuiraju sa najmanjim mogućim

zakašnjenjem. Sud je s obzirom na činjenice u ovom predmetu konstatovao da nije bilo nikakvog opravdanja za kašnjenje duže od pet godina, kao i da nije bilo opravdanja za odugovlačenje krivičnog postupka nakon što je pokrenut.

Sud je takođe ukazao na značaj psihičkih efekata nasilja u porodici. Podnositeljka predstavke je bukvalno morala da se krije nekoliko godina jer nije imala na raspolaganju mjeru zaštite zbog zakona koji je bio na snazi u periodu koji je uslijedio poslije njenog razvoda. Takve mjere nijesu bile na raspolaganju razvedenim supružnicima. Ona tvrdi da je tokom cijelog ovog perioda strahovala od nasilne osvete svog bivšeg supruga. To potkrepljuju i informacije u izvještaju od 3. marta 2014. Sud je to smatrao neprihvatljivim i utvrdio povredu člana 3.

Član 14 zajedno sa članom 3

Sud se pozvao na svoju presudu u predmetu *Opuz protiv Turske* i iskoristio priliku da ponovi da žene mahom predstavljaju žrtve nasilja u porodici, te da se, shodno Istanbulskoj konvenciji, ono može opisati kao oblik diskriminacije žena. On je u presudi u tom predmetu zaključio da su turske vlasti svojom opštom pasivnošću stvorile klimu koja pogoduje ovoj vrsti nasilja.

Sud je potom iznio svoje ustaljeno načelo da diskriminacija predstavlja drugačije postupanje prema ljudima u uporedivim situacijama bez objektivnog i razumnog opravdanja. Sud je u tom pogledu naveo da se propust država da žene zaštite od nasilja u porodici može smatrati povredom prava na jednaku zakonsku zaštitu.

Sud je stoga konstatovao da je prekršen član 14 zajedno sa članom 3, jer razvedene žene nijesu imale pristup mjerama zaštite.

Član 41

Sud je Turskoj naložio da podnositeljki predstavke isplati 19.500 eura na ime nematerijalne štete i 4.000 eura na ime troškova i izdataka.

PRESUDA VELIKOG VIJEĆA U PREDMETU **O'KEEFFE PROTIV IRSKE**

28. januar 2014.

(predstavka br. 35810/09)

1. Osnovne činjenice

Podnositeljka predstavke, gđa Luiz O'Kif (*Louise O'Keefe*), državljanka je Irske, rođena je 1964. godine i živi u Korku, u Irskoj. Od 1968. godine pohađala je nacionalnu školu *Danderou*, koju je, preko povjerenika, u svom vlasništvu držao katolički biskup dijeceze Kork. Direktor škole bio je jedan od nastavnika koji nijesu pripadali kleru (u daljem tekstu: L. H.). L. H. je bio oženjen. Prvi navodi o tome da je L. H. seksualno zlostavljao neko dijete pojavili su se 1971. godine, ali s tim u vezi ništa nije bilo preduzeto. Potom je od januara do sredine 1973. godine podnositeljka predstavke neprestano trpjela seksualno zlostavljanje od strane L. H. za vrijeme časova muzičkog u njegovoj učionici. Nešto kasnije iste godine, roditelji podnositeljke predstavke saznali su od roditelja druge djece za slične navode u vezi sa L. H. On je na kraju podnio ostavku na svoj položaj, ali nijedan državni organ nije preuzeo korake povodom svih tih navoda. L. H. je 1974. godine ponovo stupio na nastavnički položaj u drugoj nacionalnoj školi, gdje je ostao kao član nastavnog osoblja sve do penzionisanja 1975. godine.

Podnositeljka predstavke je u januaru 1997. godine dala izjavu policiji, u sklopu policijske istrage pokrenute povodom pritužbe koju je jedna nekadašnja učenica nacionalne škole *Danderou* podnijela protiv L. H. Poslije toga je izvještaj broj drugih učenica dao izjave policiji tokom istrage i L. H. je na kraju bio optužen za 386 krivičnih djela seksualnog zlostavljanja. Priznao je krivicu i osuđen je na kaznu zatvora, a oduzeta mu je i dozvola za bavljenje prosvjetnim radom.

Podnositeljka predstavke se 1998. godine obratila Sudu za naknade žrtvama krivičnih djela i dosuđen joj je iznos od oko 54.000 evra. Poslije toga, podnositeljka predstavke je podnijela građansku tužbu protiv L. H. i države Irske, tražeći odštetu za povrede koje je pretrpjela usljed toga što ju je L. H. fizički napao i seksualno zlostavljao. L. H. se u tom sporu uopšte nije branio i naloženo mu je da plati odštetu od oko 305.000 evra, ali je, zbog toga što on nije posjedovao odgovarajuća novčana sredstva ni materijalna dobra, podnositeljka predstavke u vrijeme izricanja te presude uspjela da naplati samo oko 30.000 evra. Međutim, njena tužba protiv države je bila odbačena.

2. Odluka Suda

Podnositeljka predstavke se požalila po osnovu članova 3, 8, 13 i 14 Konvencije, kao i člana 2 Protokola br. 1 uz Konvenciju, da nju država nije zaštitila od nastavnikovog seksualnog zlostavljanja dok je kao učenica pohađala nacionalnu osnovnu školu i da nije imala na raspolaganju djelotvoran pravni lijek protiv države u tom smislu.

Član 3

Kada je reč o suštinskom aspektu člana 3, Evropski sud je ustanovio da je neophodno razmotriti pitanje odgovornosti države sa stanovišta činjenica i standarda koji su važili 1973. godine. Evropski sud je utvrdio da je inherentna obaveza vlasti da zaštite djecu od zlostavljanja, posebno u kontekstu osnovnog obrazovanja, kao i da je ta obaveza takođe imala svoje implikacije 1973. godine. Na osnovu toga, Evropski sud je prešao na dalje razmatranje kako bi utvrdio da li je država u tom pogledu ispunila svoje pozitivne obaveze. Evropski sud je stavio do znanja da zlostavljanje spada u delokrug člana 3 i da u tom pogledu nije bilo neslaganja među strankama, kao što nije bilo neslaganja ni u pogledu sistema osnovnog obrazovanja u Irskoj. Čak i da su nacionalne škole bile obrazovne institucije na čijem su čelu nedržavni akteri, država je na osnovu sprovođenja krivičnopravnih zakona na tom planu morala biti svjesna nivoa seksualnih delikata nad maloljetnicima u školama. Država je takođe morala biti svjesna potencijalnih opasnosti po bezbjednost djece u tom kontekstu, a nije postojao odgovarajući okvir zaštite. Budući da mehanizmi na koje se država oslanjala nijesu bili djelotvorni, Evropski sud je stao na stanovište da država nije ispunila svoje pozitivne obaveze u pogledu zaštite podnositeljke predstavke od seksualnog zlostavljanja, čime je prekršen član 3.

Kada je reč o procesnom aspektu člana 3, Evropski sud je utvrdio da je istra-ga pokrenuta čim je 1995. godine iznijeta pritužba u vezi sa seksualnim zlostavljanjem u nacionalnoj školi o kojoj je reč, čiji je počinitelj bio L. H., tako da je podnositeljka predstavke bila u prilici da policiji da izjavu. Evropski sud je iz tih razloga zaključio da u tom smislu nije bio prekršen član 3 Konvencije.

Član 13

Budući da podnositeljka predstavke nije imala na raspolaganju nijedan djelotvoran pravni lijek u pogledu pritužbi iznijetih po osnovu člana 3 Konvencije, Evropski sud je zaključio da je bio prekršen član 13 u vezi sa članom 3 Konvencije.

Član 41

Evropski sud je presudio da je Irska dužna da isplati podnositeljki predstavke iznos od 30.000 evra na ime nematerijalne štete i 85.000 evra za sudske i ostale troškove.

PRESUDA U PREDMETU
Z. I OSTALI PROTIV UJEDINJENOG KRALJEVSTVA

10. maj 2001.

(predstavka br. 29392/95)

1. Osnovne činjenice

Podnosioci predstavke, četvero braće i sestara, Z. – djevojčica rođena 1982. godine, A. – dječak rođen 1984. godine, B. – dječak rođen 1986. godine, i C. – djevojčica rođena 1988. godine, svi su britanski državljani.

Oktoobra 1987. godine, zdravstveni nadzornik je uputio porodicu podnosilaca predstavke socijalnoj službi zbog zabrinutosti za djecu, između ostalog i zbog prijava da je Z. krala hranu. Tokom sljedeće četiri i po godine, socijalna služba je nadzirala porodicu i roditeljima pružala različite oblike pomoći. Tokom ovog perioda problemi su se nastavili. Oktobra 1989. godine, tokom istrage provale u njihovu kuću, policija je našla dječje sobe u veoma prljavom stanju: na primjer, madraci su bili natopljeni urinom. Marta 1990. godine, izviješteno je da Z. i A. uzimaju otpatke hrane iz kanti za đubre u školi. Septembra 1990. godine, A. i B. su prema prijavi imali modrice na licu. U više prilika, izviješteno je da su deca bila zatvarana u svoje sobe i razmazivala izmet po prozorima. Konačno, 10. juna 1992. godine, djeca su smeštena pod „hitnu starateljsku brigu” na zahtjev njihove majke, koja je rekla da će ih „ubiti od batina” ako ne budu odvedena iz njenog starateljstva. Psihološkinja-savetnica, koja je ispitala djecu, utvrdila je da starije troje pokazuje znake ozbiljnih psihičkih poremećaja i primijetila da je to najteži slučaj nebrige i emocionalnog zlostavljanja koji je ikad vidjela.

Zvanični tužilac je u ime podnosilaca predstavke pokrenuo postupak protiv lokalne vlasti, traživši nadoknadu jer vlast nije pokazala odgovarajuću brigu za dobro djece i nije preduzela djelotvorne korake da ih zaštiti. Nakon postupka koji je okončan u Gornjem domu Parlamenta, zahtjevi podnosilaca predstavke su odbačeni. U presudi donesenoj 29. juna 1995. godine, koja se odnosila na tri slučaja, lord Browne-Wilkinson je smatrao, između ostalog, da su obziri javne politike takvi da lokalne vlasti ne treba smatrati odgovornim za nebrigu u pogledu vršenja njihovih zakonskih dužnosti u obezbjeđivanju dobrobiti djece.

2. Odluka Suda

Podnosioci predstavke su tvrdili da lokalna vlast nije preduzela odgovarajuće zaštitne mjere u pogledu ozbiljne nebrige i zlostavljanja koje su trpeli zbog

lošeg postupanja njihovih roditelja, o čemu je bila obaveštena, i da nijesu imali nikakav pristup sudu ili delotvoran pravni lijek u tom pogledu. Oni su se pozvali na članove 3, 6, 8 i 13 Evropske konvencije o ljudskim pravima.

Član 3

Član 3 pohranjuje jednu od najtemeljnijih vrednosti demokratskog društva, apsolutnu zabranu mučenja ili nečovječnog ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja. Države koje su ratifikovale Evropsku konvenciju o ljudskim pravima treba da preduzmu mjere kako bi obezbijedile da pojedinci u okviru njihove nadležnosti ne budu podvrgnuti nečovječnom ili ponižavajućem postupanju, uključujući i takvo loše postupanje sprovedeno od strane privatnih pojedinaca. Ove mjere treba da pruže djelotvornu zaštitu naročito djece i drugih lica kojima je potrebna zaštita i uključuju razumne korake da se spriječi loše postupanje za koje vlasti znaju ili bi trebalo da znaju. Nije sporno da su nebriga i zlostavljanje koje su četvero djece podnosilaca predstavke pretrpjela dostigli prag nečovječnog i ponižavajućeg postupanja. Vlada nije osporila zaključak Komisije da je ovo postupanje dostiglo nivo ozbiljnosti zabranjen članom 3 i da država nije ispunila svoju pozitivnu obavezu po članu 3 Konvencije da podnosiocima predstavke pruži odgovarajuću zaštitu od nečovječnog i ponižavajućeg postupanja. Na ovo postupanje je skrenuta pažnja lokalne vlasti, prvi put oktobra 1987. godine, koja je imala zakonsku obavezu da zaštiti djecu i širok izbor sredstava kojima je to mogla postići, uključujući i njihovo odvođenje iz doma. Djeca su, međutim, bila odvedena „pod hitno starateljstvo” tek na insistiranje njihove majke, 30. aprila 1992. godine.

Tokom razmatranog perioda od četiri i po godine, djeca su u svom domu bila izložena, po riječima dječije psihološkinje-savetnice koja ih je ispitala, zastrašujućim iskustvima. Odbor za nadoknadu za krivične povrede takođe je utvrdio da su djeca bila podvrgnuta užasavajućoj nebrizi tokom dužeg perioda i da su pretrpjela psihičke i fizičke povrede direktno pripisive krivičnom djelu nasilja. Sud je imao razumijevanja za teške i osjetljive odluke sa kojima se suočila socijalna služba i za važno načelo poštovanja i očuvanja porodičnog života. Ovaj slučaj, međutim, ne ostavlja mjesto nikakvoj sumnji o tome da je došlo do propusta sistema da zaštiti podnosiocima predstavke od ozbiljne dugoročne nebrige i zlostavljanja. Prema tome, došlo je do povrede člana 3 Konvencije.

Član 8

Imajući u vidu svoj zaključak o povredi člana 3, Sud je smatrao da ne postoji posebno pitanje po članu 8 Konvencije.

Član 6

Razmatrajući primjenljivost člana 6, Sud se uvjerio da je, na početku postupka, postojao ozbiljan i istinski spor u vezi sa postojanjem prava na koja su se pozvali podnosioci predstavke po domaćem pravu u vezi sa nevršenjem dužnosti vlasti i da su podnosioci predstavke imali pravo žalbe po domaćem zakonu. Član 6 Konvencije je stoga primjenljiv na domaći postupak koji su podnosioci predstavke pokrenuli.

U pogledu saglasnosti sa članom 6 Konvencije, Sud je utvrdio da je ishod domaćeg postupka bio taj da podnosioci predstavke, i druga djeca sa žalbama kao što su njihove, ne mogu da tuže lokalnu vlast za nebrigu kako bi dobila nadoknadu, ma kako očigledne i ozbiljne povrede da su pretrpjela i ma kako nerazumno bilo ponašanje lokalnih vlasti koje su propustile da preuzmu korake da te povrede spriječe. Međutim, ovo nije proisteklo iz bilo kakve procesne prepreke ili primjene nekog imuniteta koja bi ograničavala pristup sudu. Odbijanje žalbi podnosilaca predstavke posljedica je primjene suštinskih pravnih načela od strane domaćih sudova i nije na ovom Sudu da odlučuje o odgovarajućem sadržaju domaćeg zakona. I pored toga, podnosioci predstavke su imali pravo tvrdeći da je praznina u domaćem pravu na koju su ukazali bila ona koja je dovela do postupka po Konvenciji, ali po viđenju Suda, to je bilo pitanje po članu 13, a ne članu 6 stavu 1. Smatrajući da pravo podnosilaca predstavke na pravni lijek treba biti ispitano po članu 13, Sud nije utvrdio povredu člana 6 Evropske konvencije.

Član 13

Pri odlučivanju da li je bilo povrede člana 13, Sud je primijetio da, kad je reč o navodnom propustu vlasti da zaštiti lica od radnji drugih, žrtvi ili porodici žrtve, treba da bude na raspolaganju mehanizam za utvrđivanje eventualne odgovornosti državnih službenika ili tijela za djela ili propuste u vezi sa povredom njihovih prava po Konvenciji. Dalje, u slučaju povrede članova 2 i 3, koji se svrstavaju u najtemeljnije odredbe Konvencije, nadoknada za nematerijalnu štetu proisteklu iz povrede treba u načelu da bude dostupna kao dio obeštećenja.

Podnosioci predstavke su tvrdili da je u njihovom slučaju djelotvoran pravni lijek mogao da pruži samo sudski postupak protiv javnog tijela odgovornog za povredu. Sud je primijetio da je Vlada priznala da je izbor pravnih lijekova koji su bili na raspolaganju podnosiocima predstavke bio nedovoljno djelotvoran i da će u budućnosti, po Zakonu o ljudskim pravima iz 1998. godine, žrtve povreda ljudskih prava biti u mogućnosti da pokrenu postupak u sudovima ovlaštenim da dodjeljuju odštete. Sud je utvrdio da podnosioci predstavke nijesu imali na raspolaganju ni odgovarajuća sredstva za dobijanje odluke u vezi sa njihovim tvrdnjama da su lokalne vlasti propustile da ih zaštite od nečovječnog i ponižavajućeg postupanja niti mogućnost da dobiju nadoknadu štete, koju su zbog toga pretrpjeli. Kao posljedica toga, nije bio obezbijeđen djelotvoran pravni lijek u pogledu povrede člana 3 Evropske konvencije i stoga je došlo do povrede člana 13.

Član 41

Po članu 41 Konvencije, Evropski sud je u pogledu materijalne štete dodijelio sljedeće iznose: za Z. 8.000 funti sterlinga (£), za A. 100.000 £, za B. 80.000 £ i za C. 4.000 £. Sud je takođe dodijelio 32.000 £ svakom podnosiocu predstavke za nematerijalnu štetu i ukupnu sumu od 39.000 £ na ime troškova postupka.

PRESUDA VELIKOG VIJEĆA U SLUČAJU
SÖDERMANPROTIV ŠVEDSKE
 12. novembar 2013.
 (predstavka br. 5786/08)

1. Osnovne činjenice

Podnositeljka predstavke, Eliza Sederman (*Söderman*), rođena je 1987. godine i živi u mjestu Ludvika, u Švedskoj.

U septembru 2002, kada je imala 14 godina, otkrila je da je njen očuh sakrio video-kameru u kupatilu u korpi za prljavo rublje. Kamera je bila podešena na snimanje i usmjerena ka mjestu na kome se ona svlačila prije nego što bi stala pod tuš. Neposredno poslije incidenta film je spaljen, a da ga niko prije toga nije vidio.

Majka Elize Sederman prijavila je incident policiji poslije otprilike dvije godine. Očuh je krivično gonjen zbog seksualnog uznemiravanja, a Eliza Sederman je podnijela zahtjev za naknadu štete nastale ugrožavanjem njenog integriteta i taj postupak je pridružen krivičnom postupku. Godine 2006. očuh, koji je priznao da je pokušao da snimi pastorku pomoću skrivene kamere, osuđen je pred prvostepenim sudom za seksualno uznemiravanje i naređeno mu je da plati štetu. U žalbenom postupku oslobođen je 2007. godine. Apelacioni sud je utvrdio da, uprkos tome što je njegov motiv za snimanje djevojke bio seksualne prirode, sam čin ne može biti svrstan pod odredbu o seksualnom uznemiravanju budući da on nije namjeravao da joj to otkrije. Sud je istakao da u švedskom pravnom poretku ne postoji opšta zabrana snimanja pojedinca bez njegovog pristanka. Iako je čin o kome je riječ predstavljao povredu ličnog integriteta te djevojke, očuh nije mogao biti smatran krivično odgovornim za izolovani čin snimanja pastorku bez njenog znanja. Apelacioni sud je takođe primijetio da je očuhov postupak mogao, teorijski gledano, da predstavlja pokušaj dječje pornografije, ali takva optužba nije bila navedena u optužnici, pa sud stoga nije ni razmatrao da li je optuženi mogao biti smatran odgovornim za to krivično djelo. Kasacionu žalbu odbacio je Vrhovni sud u decembru 2007. godine.

2. Odluka Suda

Podnositeljka predstavke je, obraćajući se Evropskom sudu, navela da Švedska nije ispunila svoju obavezu iz člana 8 Konvencije i nije joj obezbijedila prav-

na sredstva kojima bi se zaštitila od povrede koju je njen očuh nanio njenom integritetu. Takođe se pozvala na član 13 Konvencije. Vijeće Evropskog suda je u svojoj presudi od 21. juna 2012. prvobitno zaključilo da nije povrijeđen član 8 EKLJP-a. Slučaj je potom iznijet pred Veliko vijeće.

Evropski sud je smatrao da se pritužba podnositeljke predstavke odnosi isključivo na pravna sredstva koja su joj bila na raspolaganju za odbranu od očuha, a ne na pravna sredstva koja su joj bila na raspolaganju kako bi pomoću njih primorala državu da na nacionalnom nivou sprovede i zaštiti njena prava. Iz tih razloga, Evropski sud je odlučio da slučaj razmatra isključivo sa stanovišta člana 8, a ne sa stanovišta člana 13.

Član 8

Pred Evropskim sudom postavilo se pitanje da li je, u konkretnim okolnostima ovog slučaja, Švedska ispunila svoje pozitivne obaveze po osnovu člana 8 Konvencije i da li je uspostavila odgovarajući pravni okvir za zaštitu Elize Sederman od postupaka njenog očuha, i u krivičnompravnom i u građanskopravnom smislu.

Razmatrajući da li je očuh mogao biti proglašen krivim zbog toga što je pokušao da snimi dječju pornografiju, Evropski sud je stao na stanovište da je malo vjerovatno da bi snimak predstavljao pornografski materijal u zakonskom smislu. Namjera zakonodavca nije bila da kriminalizuje svaki vid prikazivanja obnažene djece, čak i ako takvi snimci djeluju podsticajno na seksualne instinkte nekih ljudi. Stoga mogućnost da je taj vid krivičnog djela mogao otvoriti pitanje zaštite podnositeljke predstavke zaista djeluje prilično akademski.

Kada je riječ o optužbi za seksualno uznemiravanje, podnositeljka predstavke je osporila tumačenje Apelacionog suda po kome snimanje iz potaje nije samo po sebi seksualno uznemiravanje u zakonskom smislu ako lice koje snima ne namjerava da to otkrije onome koga snima – podnositeljki predstavke. Evropski sud se saglasio sa Elizom Sederman da njen očuh nije bio oslobođen optužbe za seksualno uznemiravanje zbog nedostatka dokaza, već zbog toga što, u predmetnom vremenu, njegov postupak nije mogao da predstavlja seksualno uznemiravanje. U međuvremenu je zakonska odredba o seksualnom uznemiravanju izmijenjena i dopunjena, u aprilu 2005. godine. Iako nije sasvim jasno da li bi ta izmijenjena i dopunjena zakonska odredba mogla da se primijeni na potajno snimanje, i ovo je bilo dovoljno da se zaključi da odredba onako kako je bila formulisana prije aprila 2005. nije mogla u zakonskom smislu da

pokrije postupak o kome je riječ, što znači da nije pružila zaštitu Elizi Seder-
man od nepoštovanja njenog privatnog života.

Kada je riječ o eventualnim građanskopravnim sredstvima koja bi bila na raspolaganju Elizi Seder-
man, Evropski sud je primijetio da je Apelacioni sud, kada je donio odluku o oslobađanju očuha optužbi, istovremeno odbacio i njen
parnični zahtjev za naknadu štete. Kako je istakla država, saglasno Zakonu o
sudskom postupku, kada se krivičnoj tužbi pridruži parnični zahtjev za na-
knadu štete, zaključak koji sudovi donesu o pitanju krivične odgovornosti isto-
vremeno je obavezujući za odlučivanje po parničnoj tužbi za naknadu štete.
Zapravo, ne postoji nijedan drugi pravni osnov na koji bi Eliza Seder-
man mogla da se pozove u svom zahtjevu za naknadu štete. Posebno se od njenog advo-
kata nije moglo očekivati da se pozove na nemar ili nepažnju, budući da sam
očuh nije tvrdio da je slučajno u kupatilu ostavio video-kameru naštelovanu
na snimanje. Konačno, Evropski sud nije bio uvjeren da su švedski sudovi mo-
gli da joj dodijele naknadu samo na osnovu toga što bi ustanovili da je Konven-
cija za zaštitu ljudskih prava bila prekršena.

U zaključku, Evropski sud nije mogao da bude uvjeren u to da je Elizi Seder-
man pružena puna zaštita njenog prava na porodični život saglasno članu 8, te
je s tih razloga ustanovio da se ovdje radilo o kršenju Konvencije.

Član 41

Sud je stao na stanovište da Švedska treba da isplati Elizi Seder-
man iznos od 10.000 eura na ime nematerijalne štete i 29.700 eura na ime sudskih i ostalih
troškova.

PRESUDA U PREDMETU
BĂLȘANPROTIV RUMUNIJE
23. maj 2017.
(predstavka br. 49645/09)

1. Osnovne činjenice

Podnositeljka predstavke, Angelika Kamelija Balșan (Angelica Camelia Băl-
șan), rumunska je državljanica rođena 1957. godine i živi u mjestu Petrosani, u
Rumuniji.

Podnositeljka predstavke se 1979. udala za N. C. i s njim je rodila četvero
djece. Podnositeljka predstavke je tvrdila da je N. C. za sve vrijeme trajanja bra-
ka zlostavljao i nju i djecu. Porodično nasilje se naročito pojačalo 2007. godine
tokom brakorazvodnog postupka, da bi se nastavilo i naredne godine, sve dok
brak nije konačno razveden. N. C. ju je u tom periodu napao ukupno osam puta i
nanio joj povrede koje su u ljekarskim izvještajima označene kao povrede koje
iziskuju između dva i deset dana ljekarske njege.

U tom periodu je gđa Balșan tražila pomoć upućujući hitne pozive policiji,
zahtjeve za zaštitu šefu policije i podnoseći zvanične krivične prijave. Kada je
o tim prijavama riječ, i u istrazi i pred domaćim sudovima smatralo se da je ona
ta koja provocira porodično nasilje, kao i da stepen nasilja nije dovoljno težak
da bi to spadalo u polje dejstva krivičnog prava. Stoga su u vezi sa tri incidenta
koja su se dogodila 2007. godine domaći sudovi donijeli konačnu odluku da se
N. C. oslobodi optužbe za nanošenje tjelesnih povreda. Tužilaštvo je u vezi sa
pet incidenata iz 2008. godine odlučilo da ne vodi krivični postupak. Na teme-
lju svake od tih odluka, N. C. je bio osuđen da plati globu od 200 rumunskih leja
(oko 50 evra). Tokom krivične istrage i sudskih postupaka gđa Balșan je nast-
vila da skreće pažnju vlastima na zlostavljanje koje je vršio N. C., upozoravajući
ih da strahuje za svoj život. Nikada, međutim, nijesu bile preduzete nikakve
konkretne mjere, a njeni zahtjevi da sudovi donesu rješenje o zaštitnim mjera-
ma ostajali su neuslišeni.

2. Odluka Suda

Gđa Balșan je tvrdila da je rumunske vlasti nijesu zaštitile od više puta po-
novljenog porodičnog nasilja i da nijesu pozvale N. C. na odgovornost uprkos
njenim mnogobrojnim pritužbama. Ona je takođe u svojoj predstavci navela
da se, zbog toga što su vlasti tolerisale te akte nasilja, osjećala bespomoćno

i poniženo. Slučaj je razmatran sa stanovišta člana 3 (zabrana nečovječnog i ponižavajućeg postupanja) i člana 14 (zabrana diskriminacije) u vezi sa članom 3 Konvencije.

Član 3

Sud je potvrdio da su fizičko nasilje N. C. kome je podnositeljka predstavke u više navrata bila izložena i povrede koje su joj tom prilikom bile nanijete, što je dokumentovano u ljekarskim i policijskim izvještajima, bili dovoljno ozbiljni da dosegnu traženi nivo težine po osnovu člana 3 Konvencije. Štaviše, rumunske vlasti su svakako bile potpuno svjesne da je gđa Balšan bila zlostavljana, s obzirom na to da je ona u više navrata pozivala u pomoć kako policiju, tako i sudove. Stoga su vlasti bile u obavezi da preduzmu sve razumne mjere i postupe po njenim pritužbama kako bi spriječile da se napadi ponove. Zaista, u Rumuniji postoji zakonski okvir u sklopu koga je moguće iznijeti pritužbu zbog porodičnog nasilja i tražiti zaštitu od vlasti, a gđa Balšan je iskoristila sve mogućnosti koje taj okvir pruža.

Međutim, Sud je s velikom zabrinutošću uočio da su vlasti ustanovile kako je gđa Balšan sama provocirala porodično nasilje kome je bila izložena i da su smatrale da ti incidenti nijesu u dovoljnoj mjeri ozbiljni da bi mogli spadati u polje dejstva krivičnog prava. Takav pristup, za koji su se vlasti opredijelile u slučaju u kome sama činjenica da se porodično nasilje događa uopšte nije bila osporena, lišio je taj nacionalni pravni okvir djelotvornosti i svrsishodnosti. To je bilo u neskladu s međunarodnim standardima koji se odnose na borbu protiv nasilja nad ženama i prije svega na borbu protiv porodičnog nasilja.

Pored toga, uprkos činjenici da se gđa Balšan i dalje, u povezanim postupcima, žalila na zlostavljanje kome je izložena, vlasti očigledno nijesu preduzele nijednu mjeru da je zaštite. Jedine kazne koje su izrečene, administrativne novčane kazne, nijesu predstavljale djelotvorno odvracanje od daljih zlostavljanja. Iz tih razloga, Sud je zaključio da način na koji su vlasti postupile prema pritužbama gđe Balšan njoj nije pružio odgovarajuću zaštitu od nasilja N. C., te se stoga u ovom slučaju radilo o povredi člana 3.

Član 14 u vezi sa članom 3

Sud je uzeo u obzir zvanične statističke podatke koji svjedoče o tome kako se porodično nasilje u Rumuniji toleriše i kako ga većina stanovništva doživljava kao nešto što je normalno. Osim toga, opšta populacija u Rumuniji možda

nije u dovoljnoj mjeri svjesna ekstenzivnog pravnog i političkog okvira koji u toj zemlji postoji za uklanjanje diskriminacije žena, a ni same žene možda nijesu svjesne svojih prava. Osim toga, vlasti ne spoznaju u potpunosti težinu i obim porodičnog nasilja u Rumuniji, o čemu svjedoči i ovaj slučaj, u kome su vlasti propustile da primijene odgovarajuće zakonske odredbe. Njihova pasivnost odražava diskriminatorni stav prema gđi Balšan kao ženi.

Stoga je Sud stao na stanovište da je nasilje kome je bila izložena gđa Balšan predstavljalo rodno zasnovano nasilje, što je jedan oblik diskriminacije žena. Uprkos tome što je Vlada donijela zakon i nacionalnu strategiju za sprječavanje zlostavljanja i borbu protiv njega, činjenica da sudski sistem nije na adekvatan način odgovorio na to što se dogodilo i da agresori uživaju zaštitu od kazni, kao u slučaju gđe Balšan, ukazuje na to da u Rumuniji nema dovoljno čvrste riješenosti i volje za hvatanje u koštac s problemom porodičnog nasilja.

Sljedstveno tome, u ovom slučaju je došlo do povrede člana 14 sagledanog u vezi sa članom 3 Konvencije.

Član 41

Sud je presudio da je Rumunija dužna da gđi Balšan plati iznos od 9.800 eura na ime nematerijalne štete.

PRESUDA U PREDMETU
IRENE WILSON PROTIV UJEDINJENOG KRALJEVSTVA

23. oktobar 2012.

(predstavka br. 10601/09)

1. Osnovne činjenice

Podnositeljka predstavke, gđa Irene Wilson, rođena je 1958. godine i britanska je državljanica. U oktobru 2007. godine podnositeljku je napao njen suprug, Scott Wilson, u njihovom domu u mjestu Londonderry, nakon što su oboje pili. Gđa Wilson pretrpila je posjekotinu arterije sa desne strane glave, teške modrice i još jedan udarac u glavu kada je pala i udarila u ogradu na stepenicama. Podnositeljka predstavke je tvrdila da je to bio samo posljednji u nizu napada koje je njen suprug počinio tokom njihovog tridesetdvogodišnjeg braka. Vlada je tvrdila da je u iskazu koji je dala u policiji podnositeljka predstavke navela da je trpjela psihološko zlostavljanje do 2006. godine, kada je to preraslo u fizičko maltretiranje.

G. Wilson uhapšen je i optužen za nanošenje teških tjelesnih povreda sa namjerom da izazove teški tjelesni bol. On je kasnije izašao uz kauciju, ali mu je naloženo da živi na drugoj adresi, a ne u bračnom domu. Kasnije su se podnositeljka predstavke i njen suprug izmirili i g. Wilson se uspješno prijavio za povratak kući. Kasnije u oktobru 2007. godine, podnositeljka predstavke je obavijestila policiju da ona više ne želi da se njen suprug krivično goni. Međutim, nakon konsultacija sa regionalnim tužiocem i nakon razmatranja raspoloživih dokaza, služba državnog tužioca je odlučila da treba nastaviti sa krivičnim gonjenjem.

Do tada je pomirenje između supružnika prekinuto i podnositeljka predstavke je ponovo predala svoju prijavu. Nakon što je odlučeno da nema dovoljno dokaza da se nastavi sa krivičnim gonjenjem po prvobitnoj optužnici, optužnica je smanjena samo na stavku nanošenja teškog tjelesnog bola. G. Wilson je priznao krivicu za to djelo i osuđen je na osamnaest mjeseci zatvora, uslovno na tri godine. Podnositeljka predstavke je zatim dogovorila sastanak sa višim državnim tužiocem, koji joj je objasnio kako je tužilaštvo radilo na slučaju. Podnositeljka predstavke se nakon toga raznim javnim organima u Sjevernoj Irskoj žalila na navodnu pretjeranu blagost u određivanju kazne, ali bez uspjeha. Podnositeljka predstavke je zatim tražila naknadu štete za povrede, što je prvobitno odbila sjevernoirska Agencija za naknadu štete na osnovu toga što njene povrede nijesu bile dovoljno teške. Međutim, nakon revizije ove odluke

i nakon što je dobila psihijatrijski izvještaj, u maju 2010. godine podnositeljka predstavke je prihvatila ponudu od 2.800 funti kao naknadu.

2. Odluka Suda

Pozivajući se na član 6 (pravo na pravično suđenje), član 8 (pravo na poštovanje privatnog i porodičnog života), član 10 (slobodu izražavanja) i član 13 (pravo na djelotvorni pravni lijek) Evropske konvencije o ljudskim pravima, podnositeljka predstavke se Evropskom sudu za ljudska prava žalila da su sudskim postupkom i odmjeravanjem kazne povrijeđena njena prava po Konvenciji. Sud je odlučio da pritužbe podnositeljke predstavke treba razmotriti samo po članu 8 i članu 13 Konvencije.

Član 8

Sud je počeo tako što je konstatovao da je iz sličnih predmeta kojima se bavio u prošlosti izvukao četiri principa. Prije svega, član 8 može da uvodi i pozitivne i negativne obaveze državi kako bi se obezbijedilo djelotvorno poštovanje privatnog i porodičnog života. Drugo, koncept privatnog života obuhvata fizički i psihički integritet lica, a po članu 8 države imaju dužnost da štite integritet tako što će djelotvorno održavati i primjenjivati adekvatni pravni okvir kojim će se fizičkim licima pružati zaštita od akata nasilja. Treće, žrtve nasilja u porodici naročito su ranjive i aktivna uključenost države je posebno naglašena u tim situacijama u nizu međunarodnih instrumenata. Četvrto, i posljednje, uloga Suda je da izvrši reviziju, prema standardima postavljenim u Konvenciji, odluka koje su vlasti donijele u vršenju svog ovlaštenja slobodne procjene.

Sud je istakao da, iako je podnositeljka predstavke navela da je bila predmet nasilja dugi niz godina, nije bilo konkretnih navoda za to u podnesku koji je ona predala Sudu. Nadalje, kada je predala svoju prvu pritužbu policiji, stvar je odmah postala predmet istrage, njen suprug je uhapšen i optužen, a krivični postupak brzo sproveden. Sud je zatim naveo da je do umanjenja u optužnici protiv g. Wilsona došlo samo na osnovu dokaza, a ne nakon razgovora sa optuženim. Zapravo, tužilaštvo je uradilo sve što je moglo da podnositeljku predstavke obavještava o napretku u predmetu, tražilo je da se sastane sa njom i razgovara o umanjenju optužnice prije nego što je sama ta stvar došla pred sud i zatim se naknadno sastalo sa podnositeljkom predstavke lično kako bi razgovarali o rezultatu. Sud je prihvatio da je u toku ovog završnog sastanka podnositeljka predstavke navela da ona nije bila nezadovoljna time kako je tužilaštvo radilo na predmetu, već je bila nezadovoljna blagom kaznom. Zaista,

Sud je konstatovao da je tužilaštvo donijelo odluku da nastavi sa krivičnim gonjenjem uprkos činjenici da je podnositeljka predstavke povukla svoju prijavu.

Sud je konstatovao da se svako ispitivanje neadekvatnosti kazne mora uraditi u kontekstu postupka. Sud je zaključio da je sudija pred sobom u vrijeme određivanja kazne imao sve relevantne informacije i dokumentaciju sa kojom je mogao donijeti obrazloženu presudu. Odluka sudije da ne izrekne kaznu lišenja slobode odmah nije mogla da predstavlja očigledno neadekvatnu reakciju u ovom predmetu, jer dužina vremena u kome je kazna bila uslovna utemeljeno je davala dužu i boju zaštitu podnositeljki predstavke od njenog supruga nego da je on jednostavno otišao u zatvor na osamnaest mjeseci. Ovaj pristup je izgleda bio uspješan jer nije bilo više incidenata između supružnika od oktobra 2007. godine. Sud je takođe smatrao značajnim to što je bilo drugih mjera koje su bile dostupne podnositeljki predstavke u pravu Sjeverne Irske, posebno što je ona mogla da se obrati za naredbu zabrane stanovanja u kućnoj zajednici i zabrane maltretiranja (*occupation or non-molestation order*) protiv supruga ukoliko se pokaže da uslovi kazne nijesu dovoljni. Nije bilo dokaza koji bi Sudu ukazali na to da bi takav zahtjev bio nedjelotvoran. Takođe je donekle relevantno to što je podnositeljki predstavke ponuđen određeni iznos kao nadoknada i što je ona to prihvatila.

U odgovoru na argument podnositeljke predstavke da je ona pretrpjela diskriminaciju, Sud je zaključio da se nije činilo da se počinocima nasilja u porodici daju blaže kazne od onih koje se izriču licima osuđenim za druga nasilna krivična djela. U ovom konkretnom predmetu Sud je zaključio da je bilo jakih razloga da se izrekne ta konkretna kazna.

Zbog svih ovih razloga Sud je proglasio da vlasti nijesu povrijedile svoju pozitivnu obavezu da obezbijede podnositeljki predstavke njena prava po članu 8 Konvencije. Utvrđeno je da je njena pritužba očigledno neosnovana i ona je odbijena. Sud je isto tako odbacio zahtjev podnositeljke predstavke po članu 13, koji se pozivao na isti podnesak kao član 8, takođe kao očigledno neosnovan.

PRESUDA U PREDMETU
AIREY PROTIV IRSKE
9. oktobar 1979.
(predstavka br. 6289/73)

1. Osnovne činjenice

Podnositeljka predstavke, gđa Johanna Airey, rođena je 1932. godine i državljanka je Irske. Kako je bila iz siromašne porodice, rano je napustila školu, udala se 1953. godine i rodila četvoro djece, od kojih još uvijek izdržava najmlađe. Gđa Airey navodi da joj je suprug alkoholičar, da joj je prije 1972. godine prijetio i da je povremeno bila izložena njegovom fizičkom nasilju. U januaru 1972. godine, g. Airey je osuđen pred domaćim sudom za napad na suprugu i novčano je kažnjen. U junu iste godine, on je napustio porodični dom, iako se gđa Airey plašila da bi se mogao vratiti.

Podnositeljka predstavke je pokušala da zaključi ugovor o rastavi sa suprugom oko osam godina prije 1972. godine, ali suprug je odbio da saraduje. Od juna 1972. godine podnositeljka predstavke je pokušavala da dobije uredbu o sudskoj rastavi na osnovu fizičke i duševne okrutnosti g. Airey prema njoj i njihovoj djeci, ali nije u tome uspjela. Besplatna pravna pomoć u to vrijeme nije bila dostupna u svrhu traženja sudske rastave. Ona se takođe prijavila i crkvenom sudu za poništenje braka, ali čak i da je to bilo uspješno, ne bi uticalo na njen građanski status.

2. Odluka Suda

Gđa Airey je predala predstavku Evropskoj komisiji za ljudska prava, koja je kasnije predmet uputila Evropskom sudu za ljudska prava u junu 1973. godine. Njena najznačajnija pritužba bila je ta da je država nije zaštitila od fizičkog i psihičkog zlostavljanja od strane njenog supruga. Podnositeljka predstavke se pozvala na Evropsku konvenciju o ljudskim pravima zbog četiri stvari: zbog toga što joj je uskraćeno pravo na pristup sudu po članu 6 stavu 1 (pravo na pravično suđenje), zbog toga što država nije obezbijedila dostupni pravni postupak kako bi se utvrdila prava i obaveze nastale po zakonodavstvu u porodičnim stvarima po članu 8 (pravo na poštovanje privatnog i porodičnog života), zbog toga što joj je uskraćen djelotvoran pravni lijek po članu 13 (pravo na djelotvoran pravni lijek) i zbog toga što je sudska rasprava znatno dostupnija onima koji mogu da priušte plaćanje nego onima koji to ne mogu, po članu 14 u vezi sa članom 6 stavom 1 (zabrana diskriminacije).

Prihvatljivost

Vlada je navela da podnositeljka predstavke nije iscrpila domaće pravne lijekove jer je mogla da sklopi ugovor o rastavi sa svojim suprugom ili se mogla prijaviti za naredbu zabrane prilaska ili za izdržavanje. Međutim, nijedan od ovih lijekova nije mogao da pruži podnositeljki predstavke pristup sudu, što i jeste povreda na koju se podnositeljka predstavke žalila. Vlada je dalje tvrdila da je podnositeljka predstavke mogla da nastupa pred Visokim sudom bez advokata. Sud je odlučio da je taj argument blisko povezan sa pritužbom podnositeljke predstavke po članu 6 stavu 1 i priključio je to meritumu ostatka predstavke.

Član 6 stav 1

Sud je počeo tako što je naveo da ukoliko je neki pravni lijek predviđen irskim pravom, onda on treba da bude dostupan svakome ko ispunjava uslove. Sud je dalje objasnio da Konvencija jemči prava koja su praktična i djelotvorna, a ne teoretska i iluzorna. Slijedom takvog rezonovanja, Sud je zaključio da bi podnositeljka predstavke sigurno bila u nepovoljnom položaju pred Visokim sudom ukoliko bi njen suprug imao advokata, a ona ne. Bilo je takođe jasno da u postupku za sudsku rastavu pred Visokim sudom podnositeljka predstavke nije mogla djelotvorno da vodi svoj predmet, uprkos pomoći koju bi joj dodijelio Visoki sud, zbog složenosti prava i sudskog postupka i činjenice da u 255 slučajeva sudske rasprave koji su bili obrađeni između 1972. i 1978. godine nijedan tužilac nije bio bez zastupnika. Stoga je Sud zaključio da mogućnost ličnog istupanja nije omogućavala podnositeljki predstavke djelotvoran pristup sudu.

Sud je konstatovao da je obaveza država da obezbijede djelotvoran pristup sudovima imala i negativan i pozitivan aspekt. Sud je priznao da su radnje država ograničene njihovim finansijskim prilikama, ali je odbio argument Vlade da bi pozitivna obaveza obezbjeđivanja pristupa sudu neminovno značila da se svima koji se obraćaju domaćim sudovima mora obezbijediti besplatna pravna pomoć, navodeći da Konvencija konkretno ne predviđa pravnu pomoć u takvim sporovima. Samo bi se u nekim slučajevima, koji su određeni posebnom vrstom postupaka ili složenošću, zastupanje od strane pravnika smatralo neophodnim. Stoga je, razmotrivši sve okolnosti, Sud utvrdio povredu člana 6 stava 1. Sud je smatrao da je njegova odluka po članu 6 stavu 1 dovoljna da obuhvati i pritužbe podnositeljke predstavke po članu 13 i članu 14 u vezi sa članom 6 stavom 1.

Član 8

U svom obrazloženju po članu 8, Sud je naveo da dužnost države nije bila samo da se uzdrži od miješanja u porodični život podnositeljke predstavke već u nekim slučajevima i da obezbijedi postojanje djelotvornog poštovanja njenog privatnog života. U irskom pravu, brak je supružnicima nametao obavezu zajedničkog života, pri čemu su odlukom o sudskoj rastavi u određenim situacijama bivali oslobođeni te dužnosti. U toj situaciji, Sud je odlučio da bi država trebalo da učini da sudska rastava bude djelotvorno dostupna, kada je to prikladno, svakome ko želi da koristi tu mogućnost kako bi obezbijedio djelotvorno poštovanje svog privatnog i porodičnog života. Kako je objašnjeno, podnositeljka predstavke nije imala djelotvoran pristup domaćim sudovima u tom smislu i stoga je utvrđena povreda člana 8.

Član 50

U kasnijem suđenju, održanom 6. februara 1981. godine, Sud je zauzeo stav da podnositeljki predstavke treba dosuditi 3.140 funti kao pravičan i razuman iznos u odnosu na njene zahtjeve.

PRESUDA U PREDMETU
X I Y PROTIV HOLANDIJE

26. mart 1985.

(predstavka br. 8978/80)

1. Osnovne činjenice

Podnosioci predstavke, g. X i njegova kćerka gđica Y, holandski su državljani rođeni 1929, odnosno 1961. godine. Gđica Y ima mentalni hendikep i od 1970. godine živjela je u privatnom domu za staranje o djeci. Predstavku je predao g. X u svoje ime i u ime svoje kćerke.

U noći između 14. i 15. decembra 1977. godine, g. B, zet direktorke doma koji je sa svojom suprugom živio u prostorijama doma, ali nije tu radio, prisilio je gđicu Y da se svuče i da sa njim ima seksualni odnos. Ovaj traumatični incident dogodio se dan poslije šesnaestog rođendana gđice Y i nanio joj je tešku psihičku traumu.

Dana 16. decembra, g. X otišao je u lokalnu policijsku stanicu da preda prijavu i tražio da se protiv g. B pokrene krivični postupak. Kako je g. X smatrao da gđica Y nije u stanju da potpiše prijavu zbog svog mentalnog stanja, on je to učinio i napisao: „U svojstvu oca prijavljujem krivična djela koja je g. B počinio nad mojom kćerkom. To činim jer ona to sama ne može učiniti, jer, iako ima šesnaest godina, ona je mentalno i intelektualno još uvijek dijete.” Mišljenje g. X o mentalnim sposobnostima njegove kćerke potvrdili su i dežurni policajac, direktorka škole gđice Y i još jedan učitelj iz škole.

Dana 29 maja 1978. godine, Državno tužilaštvo je odlučilo da ne pokreće postupak protiv g. B pod uslovom da on ne počinii slično djelo u naredne dvije godine. U decembru 1978. godine, g. X se žalio na ovu odluku Apelacionom sudu u Arnhemu. Dana 12. jula 1979. godine, Apelacioni sud je odbacio njegovu žalbu, smatrajući da je nesigurno da li bi se optužba za silovanje mogla dokazati. Apelacioni sud je odlučio da bi na ovaj predmet bila primjenjiva druga krivična optužba, i to ona za zloupotrebu dominantnog položaja koja je dovela do nepristojnog čina po članu 248 Krivičnog zakonika Holandije, ali samo da je prijavu predala gđica Y, pošto je ona u tom trenutku imala više od 16 godina. Pošto je policija smatrala gđicu Y nesposobnom da sama preda prijavu, niko u ovoj situaciji nije bio zakonski ovlašćen da preda prijavu. Nije bilo ni mogućnosti da se na ovu odluku podnese žalba.

2. Odluka Suda

Član 8

Pozivajući se na član 8 Evropske konvencije o ljudskim pravima (pravo na privatni i porodični život), gđica Y se žalila Evropskom sudu za ljudska prava da je činjenica da nije postojala mogućnost pokretanja krivičnog postupka protiv g. B predstavljala povredu njenog prava na privatni život, što je koncept koji obuhvata fizički i moralni integritet osobe. Članom 8 uvedena je pozitivna obaveza država da obezbijede poštovanje privatnog života čak i u privatnom sektoru.

Sud je donio odluku da, iako je protiv g. B građansku tužbu mogao da podnese g. X, priroda obaveze države zavisi od posebnog aspekta privatnog života o kome je ovdje riječ. U predmetu gđice Y, Sud je odlučio da su pravni lijekovi po građanskom pravu neadekvatni za vrstu djela koje je počinjeno protiv gđice Y, gdje su u igri bile temeljne vrijednosti i suštinski aspekti privatnog života. Djelotvorno odvracanje moglo je da se postigne samo odredbama krivičnog prava. Holandija se takođe, generalno gledano, odlučila da koristi krivično-pravnu zaštitu u ovoj oblasti i izgleda da je u ovom slučaju taj sistem naišao na nepredviđenu procesnu prepreku.

Sud je konstatovao da se, pošto nijedan član Krivičnog zakonika nije pružio gđici Y praktičnu i djelotvornu zaštitu, mora zaključiti da je ona bila žrtva povrede člana 8. Pošto je razmotrio predmet po članu 8 u odnosu na gđicu Y, Sud nije smatrao potrebnim da dalje ispita pritužbe koje su podnosioci predstavke predali po članu 14, 3 i 13 u odnosu na gđicu Y.

Član 50

Sud je našao da podnosiocima predstavke treba dosuditi 3.000 holandskih gildera (2.400 evra) na ime pravične naknade.

PRESUDA U PREDMETU
D. M. D. PROTIV RUMUNIJE
 3. oktobar 2017.
 (predstavka br. 23022/13)

1. Osnovne činjenice

Podnosilac predstavke, g. D. M. D., rođen je 2001. godine i državljanin je Rumunije. Njegovi roditelji, C. I i D. D., razveli su se u aprilu 2004. godine, uglavnom zbog zlostavljačkog ponašanja D. D. prema supruzi i sinu.

Zlostavljanje sina i supruge od strane D. D. prvi put je prijavljeno nadležnima za zaštitu djece u februaru 2004. godine, a C. I. je dalje pritužbe na navodno nasilje koje je D. D. izvršio prema podnosiocu predstavke podnijela bukureštanskoj policiji 5. marta, 16. aprila, 7. maja i 30. juna 2004. godine. U odnosu na ove pritužbe nijesu preduzete nikakve radnje. Dana 1. jula 2004. godine, C. I. je podnijela još jednu pritužbu koja se odnosila na nasilje u porodici. Reagujući na to, policija je saslušala dokaze svjedoka i dobila informacije od centra gdje su se premjestili podnosilac predstavke i njegova majka. Policija je svoje nalaze prenijela nadležnom tužilaštvu.

Dana 1. novembra, tužilac je započeo krivičnu istragu protiv D. D., saslušao izjave C. I., D. D. i šest drugih svjedoka i ispitao psihološku procjenu podnosioca predstavke i D. D. koju je izvršio vještak. Tužilac je zaključio da je podnosilac predstavke pretrpio traumu koju je izazvao D. D. i u decembru 2007. godine podigao optužnicu protiv D. D. zbog zlostavljanja svog malog sina. Tokom suđenja Okružni sud u Bukureštu saslušao je dokaze iz niza izvora, uključujući D. D., koji je porekao optužbe. U svojoj odluci iz juna 2008. godine, domaći sud je oslobodio D. D., navodeći da njegovo 'povremeno neprimjereno ponašanje' ne predstavlja krivično djelo. Tu je odluku potvrdio Okružni sud, ali ju je poništio Apelacioni sud, koji je vratio predmet Okružnom sudu na osnovu toga što je trebalo saslušati podnosioca predstavke i razmotriti psihološke izvještaje.

U saslušanju zatvorenom za javnost Okružni sud je saslušao podnosioca predstavke, koji je pričao kako ga je otac udario, zaključavao u malu sobu bez svjetla, polivao ga vodom dok je spavao i vrijeđao ga. Njegov otac je to radio i njegovoj majci, babi po majci i tetki van porodičnog stana kada su dolazile da mu donesu hranu. U decembru 2009. godine Okružni sud je osudio D. D. za zlostavljanje maloljetnika i izrekao mu kaznu od četiri godine zatvora uslovno. Domaći sud je konstatovao da C. I. nije tražila naknadu štete u ime podnosioca

predstavke, ali je na svoju inicijativu dosudio djetetu 20.000 rumunskih leja (4.700 evra) na ime nematerijalne štete.

D. D. se žalio na ovu odluku, ali je ponovo osuđen za zlostavljanje maloljetnika. Međutim, domaći sud je odlučio da uzme u obzir dužinu krivičnog postupka i smanjio je kaznu D. D. na godinu dana uslovno, dok mu je roditeljsko pravo suspendovano na još dvije godine. Podnosiocu predstavke nije dosuđena naknada štete i nije dato nikakvo objašnjenje za tu odluku. Obje strane su se ponovo žalile 2012. godine i kazna D. D. je povećana na tri godine uslovno. Domaći sud je zaključio da je odluka da se podnosiocu predstavke ne dosudi naknada štete bila ispravna, jer su tužilac i podnosilac predstavke ograničili svoju prvobitnu žalbu samo na krivične aspekte prvobitne presude i Okružni sud je bio u pravu što je svoje ispitivanje ograničio strogo na pitanja koja su pred njega stavljena.

2. Odluka Suda

Pozivajući se na član 3 (zabrana torture) i član 6 stav 1 (pravo na pravično suđenje) Evropske konvencije o ljudskim pravima, podnosilac predstavke se Evropskom sudu za ljudska prava žalio da nadležni organi nijesu istražili navode zlostavljanja brzo i djelotvorno, da je krivični postupak protiv D. D. bio neprimjereno dug i da je trebalo da mu domaći sudovi dosude naknadu štete.

Član 3

Sud je konstatovao da, iako su vlasti saznale za navode o zlostavljanju u februaru 2004. godine, nijesu učinile ništa da potvrde ovu informaciju, prenesu je policiji ili preduzmu korake da zaštite podnosioca predstavke, uprkos tome što su imale zakonsku obavezu da to urade. Ta zakonska obaveza je, slično tome, postojala i u odnosu na prve četiri krivične pritužbe podnesene 2004. godine. Sud je takođe konstatovao da su domaći sudski postupci trajali osam godina i četiri mjeseca i da je prvobitna istraga trajala tri godine i šest mjeseci i sastojala se samo od intervju sa šest svjedoka i ispitivanja izvještaja. Po procesnom dijelu člana 3, Sud je prihvatio da su, iako je D. D. na kraju bio osuđen, domaći sudovi smanjili njegovu zatvorsku kaznu na osnovu dužine postupka, ali nijesu ponudili sličnu nadoknadu samom podnosiocu predstavke. Nadalje, podnosilac predstavke nije dobio nikakvu naknadu za zlostavljanje koje je pretrpio. Sud je takođe naveo da su domaći sudovi najprije presudili da je nasilje povremeno prihvatljivo u domaćoj sferi, što je bilo u suprotnosti sa odgovarajućim odredbama domaćeg prava kojima se apsolutno zabranjuje tjelesno kažnjavanje u porodici. Dalje, Sud je naveo da je koncept dostojanstva

ključan za zaštitu koja se garantuje Konvencijom UN o pravima djeteta iz 1989. godine, a dostojanstvo ne može biti kompatibilno sa nasiljem nad djecom u bilo kom obliku. Zavisnost djece od odraslih i njihova ranjivost čine da je imperativ da oni budu zaštićeniji od nasilja nego odrasli. Sa tim ciljem države članice treba da rade na zaštiti djece od nasilja u okviru područja djelovanja člana 3, pokrećući djelotvorno odvracanje od nasilja, preduzimajući razumne korake da spriječe zlostavljanje i vodeći djelotvorne istrage pritužbi o tome da je bilo zlostavljanja.

Sud je zaključio da je istraga u ovom u ovom predmetu trajala predugo i da su je obilježili ozbiljni nedostaci. Stoga je istraga bila nedjelotvorna i utvrđena je povreda procesnog dijela člana 3.

Član 6 stav 1

Razmatrajući pritužbu podnosioca predstavke po članu 6 stavu 1, Sud je prepoznao da je pravo podnosioca predstavke da dobije naknadu predviđeno domaćim pravom Rumunije. Zbog toga su domaći sudovi imali obavezu da presude o nadoknadi čak i bez formalnog zahtjeva od strane podnosioca predstavke, koji je bio maloljetan i bez poslovne sposobnosti u tom trenutku. Nadalje, domaći sudovi i tužilaštvo aktivno su tražili informacije od žrtve o obimu štete koju je on pretrpio i, uzimajući u obzir da se ranjivim osobama dodjeljuje pojačana zaštita, bila je jača i odgovornost vlasti da uzmu aktivnu ulogu u obezbjeđivanju prava podnosioca predstavke. Stoga je postojala obaveza države po članu 6 stavu 1.

Pošto su domaći sudovi imali obavezu da obezbijede prava podnosioca predstavke, to što on nije izričito tražio naknadu štete trebalo je da bude nevažno. Domaći sudovi na svim nivoima propustili su da ispune svoju dužnost da dosude naknadu štete ili da objasne koja je njihova logika koja je dovela do toga da se ne dosudi naknada štete. Po domaćem pravu, Apelacioni sud je takođe imao posebnu obavezu da ispita meritum slučaja podnosioca predstavke, a ne samo da navede rezonovanje nižeg suda za odbijanje nadoknade. Iz tih razloga, Sud je našao da radnje domaćih sudova predstavljaju uskraćivanje pravde i time povredu člana 6 stava 1 Konvencije.

Član 41

Sud je našao da podnosiocu predstavke treba dosuditi 10.000 eura na ime nematerijalne štete i 2.347,50 eura na ime troškova i izdataka.

